

Jaarverslag MIVD 2005

Het jaarverslag is afgesloten op 1 maart 2006

Voorwoord

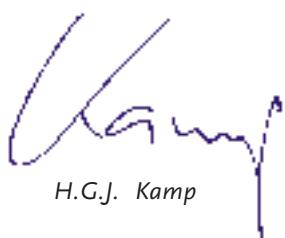
Dit is inmiddels het negende Jaarverslag van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). Het Jaarverslag geeft inzicht in het werk van de MIVD over het jaar 2005. Daarnaast zijn aandachtsgebieden opgenomen waar de MIVD zich in 2006 in ieder geval op zal richten. Zo zal de dienst zich dit jaar richten op het ondersteunen van de krijgsmacht bij het nieuw op te zetten Provincial Reconstruction Team in Uruzgan, Afghanistan.

De activiteiten van de MIVD concentreerden zich in 2005 op het versterken van de informatiepositie door zowel de nationale als internationale samenwerking te intensiveren. Een goede samenwerking is van essentieel belang bij de inzet van de Nederlandse krijgsmacht bij crisisbeheersingsoperaties. Ook heeft de MIVD zich het afgelopen jaar gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de ondersteuning aan de krijgsmacht, onder meer door het invoeren van het National Intelligence Support Team en het introduceren van een nieuwe analistenopleiding.

Het afgelopen jaar hebben de werkzaamheden van de MIVD in het teken gestaan van de strijd tegen het internationaal terrorisme. Ontwikkelingen op het gebied van proliferatie van massavernietigingswapens en militaire technologische ontwikkelingen hadden de aandacht van de dienst. De MIVD richtte zich eveneens op de dreiging tegen defensiebelangen van spionage, terroristische groeperingen en links- en rechts-extreme groeperingen.

Aangezien de MIVD krachtens de wet beschikt over bijzondere bevoegdheden, is het in onze democratische samenleving des te belangrijker dat de dienst transparantie betracht in zijn publieke verslaglegging. Dit is de publieke verantwoording van de militaire inlichtingen- en veiligheidsdienst over zijn handelwijze in het afgelopen jaar.

De Minister van Defensie

H.G.J. Kamp

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Voorwoord

3

I Wettelijke taken, planning en samenwerking

7

Wettelijke taken

7

Planning

9

Samenwerking

11

II Ontwikkelingen op Inlichtingen- en Veiligheidsgebied

17

Organisatie

17

Operationele inlichtingen

17

Inlichtingenondersteuning tijdens crisisbeheersingsoperaties

18

National Intelligence Support Team

18

Nationale Signals Intelligence Organisatie

19

Network Enabled Capabilities

19

Common Intelligence Picture

20

Verbetering Informatievoorziening Analyst

21

Defensie Inlichtingen- en

Veiligheidsinstituut

21

III Transnationale Aangelegenheden

23

Terrorisme

23

Proliferatie van massavernietigingswapens

26

Prolifererende landen

27

Proliferation Security Initiative

28

Georganiseerde criminaliteit

28

Information Operations

29

Militaire techniek

29

Technologische ontwikkelingen

30

IV Inlichtingentaak

33

Balkan, Midden- en Zuid-Oost-Europa

33

Bosnië-Herzegovina

33

Voormalige Joegoslavische

Republiek Macedonië

35

Servië en Montenegro (inclusief Kosovo)

35

Albanië

36

Kroatië

37

Azië	38	Radicaal islamisme en de krijgsmacht	82
Afghanistan	39	Anti-militarisme	83
Centraal-Azië	43	Rechts-extremisme	84
Pakistan	43	Informatiebeveiliging	85
India	44	Industrieveiligheid	86
Volksrepubliek China	44	Personele veiligheid	87
Indonesië	46		
Midden-Oosten	48	VI Bedrijfsvoering	91
Irak	50	Ontwikkelplan bedrijfsvoering	91
Iran	51	Personeel en organisatie	91
Israël, Palestijnse Autoriteit	52	Planning en control	92
Syrië	53	Informatievoorziening	92
Libanon	54	Documentaire informatievoorziening	94
Arabisch Schiereiland	54	Integrale veiligheid	94
Jordanië	55	Huisvesting	95
Russische Federatie	56	Materieelbeheer	95
Andere landen voormalige Sovjet Unie	58	Arbeidsomstandigheden	95
Wit-Rusland	59	Inzageverzoeken en klachtbehandeling	96
Oekraïne	59		
Moldavië	60	VII Sturing en Verantwoording	99
Georgië	61	Verantwoordelijkheid	99
Armenië en Azarbeidzjan	62	Raad voor de Nationale Veiligheid	100
Caraïbisch gebied en Latijns-Amerika	64	Comité Verenigde Inlichtingendiensten	
Nederlandse Antillen en Aruba	65	Nederland	100
Venezuela	66	Commissie voor de Inlichtingen- en	
Colombia	66	Veiligheidsdiensten	101
Suriname	67	Vaste commissies voor Defensie en	
Afrika	68	Buitenlandse Zaken	101
Noord-Afrika	69	Commissie van Toezicht betreffende de	
Afrika, ten zuiden van de Sahara	70	Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	102
Centraal-Afrika	70	Bijzondere Briefings	103
Hoorn van Afrika	72	Jaarverslag	
West-Afrika	73		
Zuidelijk Afrika	74		
V Contra-Inlichtingen en			
Veiligheidstaak	77		
Contra-inlichtingen en veiligheid	77		
Contra-spyionage	79		
Terrorisme gericht tegen de			
krijgsmacht	80		

Wettelijke taken, planning en samenwerking

De inzet van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) vindt plaats ten behoeve van de nationale veiligheid en in het bijzonder ten behoeve van de Nederlandse krijgsmacht. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de taken van de MIVD. Tevens wordt de planning van activiteiten op het gebied van inlichtingen en veiligheid aangegeven en met welke partners de MIVD nationaal en internationaal samenwerkt.

WETTELIJKE TAKEN

De taken van de MIVD zijn vastgelegd in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken. Eén van de taken van de MIVD is het verrichten van onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is of kan worden betrokken. De krijgsmacht richt zich, naast de algemene verdedigingstaak, met name op het uitvoeren van crisisbeheersingsoperaties. De operaties worden veelal in internationaal verband uitgevoerd. De MIVD onderzoekt in dit kader de intenties en capaciteiten van de krijgsmachten van landen die een bedreiging kunnen vormen voor de veiligheid van Nederland en het NAVO-grondgebied. Verder verzamelt de MIVD informatie over mogelijke inzetgebieden van de Nederlandse krijgsmacht en beoordeelt de MIVD de veiligheidssituatie in de inzetgebieden. Op basis van de beoordeling van de situatie stelt de MIVD dreigingsanalyses op.

Het waarborgen van de veiligheid en de paraatheid van de krijgsmacht door middel van het verrichten van onderzoek is eveneens een taak van de MIVD. De veiligheidstaak wordt onder andere ingevuld door het instellen van veiligheidsonderzoeken naar kandidaten voor een vertrouwensfunctie bij Defensie en bij defensie-orderbedrijven. Defensie-orderbedrijven zijn bedrijven die gerubriceerde werkzaamheden voor Defensie uitvoeren.

De contra-inlichtingentaak van de MIVD betreft onderzoek naar mogelijke dreigingen tegen Defensie op het gebied van terrorisme, extremisme, spionage en subversie. Als gevolg van een aantal nationale en internationale ontwikkelingen is het belang van de contra-inlichtingentaak in 2005 toegenomen. De MIVD heeft in 2005 voor de uitvoering van de contra-inlichtingentaak extra capaciteit toegewezen gekregen.

De beveiligingsbevorderende taak van de MIVD betreft het geven van adviezen op het gebied van personele, materiële en gegevensveiligheid. Ook het opstellen van dreigingsinschattingen ten behoeve van de beveiliging van personen en objecten is onderdeel van de beveiligingsbevorderende taak van de MIVD in relatie tot de krijgsmacht.

Tenslotte onderzoekt de MIVD ten aanzien van speciaal daartoe aangewezen landen en onderwerpen ontwikkelingen met een militaire relevantie, die van belang worden geacht in verband met de nationale veiligheid. Het gaat hierbij om landen en onderwerpen die door de minister-president in overeenstemming met de ministers van Defensie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn aangewezen. De in dit kader uit te voeren onderzoeken worden door de MIVD afgestemd met de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De taken van de MIVD zijn in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 als volgt omschreven:

- a. het verrichten van onderzoek:
  1. omtrent het potentieel en de strijdkrachten van andere mogendheden, ten behoeve van een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de krijgsmacht;
  2. Naar factoren die van invloed zijn of kunnen zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is betrokken of naar verwachting betrokken kan worden;
- b. het verrichten van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wet veiligheidsonderzoeken;
- c. het verrichten van onderzoek dat nodig is voor het treffen van maatregelen:
  1. ter voorkoming van activiteiten die ten doel hebben de veiligheid of paraatheid van de krijgsmacht te schaden;
  2. ter bevordering van een juist verloop van mobilisatie en concentratie der strijdkrachten;
  3. ten behoeve van een ongestoorde voorbereiding en inzet van de krijgsmacht als bedoeld onder a, onder 2;
- d. het bevorderen van maatregelen ter bescherming van de onder c genoemde belangen, waaronder begrepen maatregelen ter beveiliging van gegevens betreffende de krijgsmacht waarvan de geheimhouding is geboden;
- e. Het verrichten van onderzoek betreffende andere landen, ten aanzien van onderwerpen met een militaire relevantie die door Onze Minister-President, Minister van Algemene Zaken, in overeenstemming met Onze betrokken Ministers, zijn aangewezen.

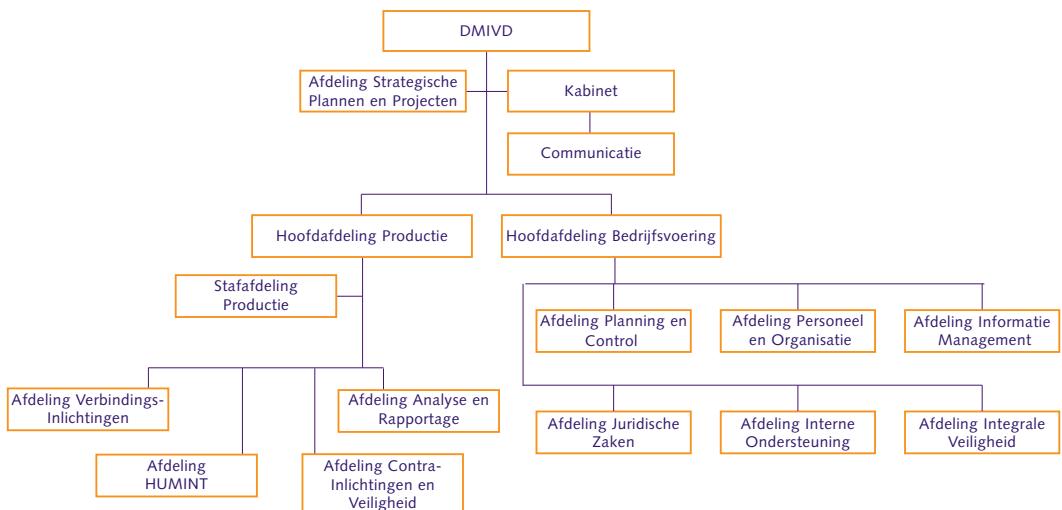
Op basis van zijn taakstelling vervult de MIVD een ondersteunende rol ten behoeve van de bewindslieden en de militaire top van Defensie bij de voorbereiding en in het besluitvormingsproces van crisisbeheersingsoperaties. Tijdens een operatie ondersteunt de MIVD de minister en de Commandant der Strijdkrachten door het leveren van strategische inlichtingen (beoordeling op lange en middellange termijn) en operationele inlichtingen (situationele beoordeling op korte termijn). De MIVD levert een fysieke bijdrage aan crisisbeheersingsoperaties door het ter beschikking stellen van eigen inlichtingenpersoneel, contra-inlichtingen- en veiligheidspersoneel en verbindingsinlichtingendetachementen.

PLANNING

Het tot stand komen van inlichtingen- en veiligheidsproducten verloopt volgens een vaste structuur: de inlichtingencyclus. De inlichtingencyclus omvat een vaste volgorde van activiteiten en begint met het vaststellen van de behoefte. De aan de MIVD gerichte behoeftestellingen worden opgenomen in het Jaarplan MIVD. Het Jaarplan MIVD geeft een overzicht van de aandachtsgebieden van de MIVD en de keuzes die zijn gemaakt met betrekking tot de inzet van de capaciteiten van de MIVD.

In het Jaarplan MIVD worden de aandachtsgebieden toegelicht waarop de MIVD zich zal richten. De aandachtsgebieden omvatten zowel landen en regio's als specifieke thema's en onderwerpen. De aandachtsgebieden worden onderscheiden in drie categorieën. De indeling in categorieën bepaalt de intensiteit en de diepgang waarmee de MIVD de ontwikkelingen op de diverse aandachtsgebieden volgt. De categorieën zijn:

- categorie I:* gebieden waar de krijgsmacht permanent of voor crisisbeheersingsoperaties aanwezig is (ook aandachtsgebieden die direct van invloed zijn op de taakstelling van enheden);
- categorie II:* gebieden waar de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties kan worden ingezet, gebieden die gezien hun ligging van invloed (kunnen) zijn op crisisbeheersingsoperaties en landen en/of thema's die een specifiek belang hebben voor het Nederlandse veiligheidsbeleid;
- categorie III:* gebieden die relevant zijn voor het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid en waarvan het tijdig signaleren van ontwikkelingen van belang is (de zogenoemde *indicator and warning*-functie).

Als de behoefte aan inlichtingen- en veiligheidsproducten bekend is, start de MIVD met het verzamelen van informatie. Informatie wordt verzameld door middel van eigen verzamelorganen, de inlichtingenverzamelorganen van de krijgsmachtdelen en door samenwerking met (inter)nationale partners. De verzamelde informatie wordt getoetst op relevantie, waarschijnlijkheid en betrouwbaarheid van de bron. Vervolgens vindt een analyse plaats. Op basis van de verzamelde informatie en inzichten, aangevuld met eigen inlichtingen, komt de MIVD tot een normbeeld. Het normbeeld wordt door de MIVD voortdurend getoetst aan actuele ontwikkelingen en nieuwe informatie en inzichten. Tenslotte vindt exploitatie van de bevindingen plaats. Op basis van het normbeeld of de afwijkingen daarvan worden briefings, inlichtingenberichten, antwoorden op specifieke vragen en andere documenten gemaakt ten behoeve van de behoeftestellers.

Het Jaarplan MIVD is richtinggevend voor de prioriteit, de frequentie en de diepgang waarmee de MIVD inlichtingen- en veiligheidsproducten levert. Op basis van het Jaarplan MIVD worden afspraken gemaakt met de behoeftestellers over het leveren van producten door de MIVD. Als gevolg van de snel veranderende wereld worden echter ook veel ad hoc vragen aan de MIVD gesteld. In overleg met de behoeftesteller en de minister van Defensie wordt in verband met de beschikbare capaciteit bepaald met welke prioriteit en diepgang de ad hoc behoefte wordt ingevuld en welke andere activiteiten tijdelijk in capaciteit afnemen of niet worden uitgevoerd.

Het opzetten van een goede informatiepositie is een proces van maanden en soms van jaren. Een goede informatiepositie is voor de MIVD van groot belang om een eigen, onafhankelijke beoordeling te kunnen maken van de situatie in een bepaald land of gebied. Dit geldt ook voor thema's als bijvoorbeeld internationaal terrorisme en de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen.

De MIVD richt in 2006 de inlichtingeninspanning onder meer op het ondersteunen van de krijgsmacht bij het uitvoeren van crisisbeheersingsoperaties in het kader van de *International Stabilisation and Assistance Force* en de *Operatie Enduring Freedom* in Afghanistan.

De inlichtingeninspanning is daarbij gericht op het ondersteunen van het Nederlandse *Provincial Reconstruction Team* in de provincie Baghlan en de Nederlandse presenties in Kabul en Kandahar. De Nederlandse betrokkenheid bij de door de NAVO geleide inzet in Afghanistan van een *Provincial Reconstruction Team* in de provincie Uruzgan is reden de ontwikkelingen aldaar ook nauwgezet te volgen. De situatie op de Balkan zal in 2006 door de MIVD worden gevolgd vanwege de Nederlandse bijdrage aan de crisisbeheersingsoperaties *European Union Force* in Bosnië-Herzegovina en *Kosovo Force* in Kosovo. In Afrika richt de inspanning van de MIVD zich op het Grote Merengebied, Sudan en de Hoorn van Afrika. In Indonesië zal onder meer de situatie in Atjeh, met het oog op de *Aceh Monitoring Mission*, ook in 2006 worden gevolgd. Daarnaast zullen het Midden-Oosten, Centraal-Azië en het Caraïbisch gebied evenals thema's als terrorismebestrijding, proliferatie van massavernietigingswapens en extremisme binnen de krijgsmacht ook in 2006 onverminderd de aandacht van de MIVD behouden.

SAMENWERKING

Nationale en internationale samenwerking is essentieel voor de informatiepositie van de MIVD. In 2005 heeft de MIVD een krachtige impuls gegeven aan de samenwerking met daarvoor in aanmerking komende (inter)nationale organisaties, waaronder de partnerdiensten. De MIVD heeft in 2005 samenwerkingsovereenkomsten gesloten met binnenveld- en buitenlandse inlichtingen- en opsporingsdiensten en met de Immigratie en Naturalisatielid Dienst. De komende jaren zal de inspanning van de MIVD vooral gericht worden op verder intensiveren van bestaande overeenkomsten.

De samenwerking van de MIVD kan worden ingedeeld in samenwerking met nationale en internationale organisaties. In Nederland werkt de MIVD nauw samen met de AIVD, de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en de ministeries van Buitenlandse Zaken, Algemene Zaken en Justitie. Binnen Defensie wordt onder meer met de Koninklijke Marechaussee samengewerkt. Internationaal kent de MIVD een groot aantal samenwerkingsverbanden op diverse gebieden (*open source intelligence*, *imagery intelligence*, *human intelligence* en verbindingsinlichtingen).

In het jaarverslag van de MIVD over 2004 werd het 'Convenant AIVD-MIVD' reeds aangekondigd. Het convenant is op 8 juli 2005 ondertekend door de minister-president en de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie. Met het convenant wordt een structurele intensivering van de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD beoogd. De onderwerpen van samenwerking variëren van specifieke protocollen op operationeel gebied en de uitwisseling van gegevens tot het verzorgen van gezamenlijke opleidingen. De onderwerpen en voornemens uit de samenwerkingsregeling zijn door de diensten uitgewerkt in drieëndertig concrete en verifieerbare actiepunten. Op de voortgang van de actiepunten wordt controle uitgeoefend door de diensthoofden en de secretarissen-generaal van de ministeries van Algemene Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie.

Uit het 'Convenant AIVD-MIVD' vloeit voort dat de jaarplannen van de diensten worden afgestemd. De afstemming is nodig om dubbelingen in de taakuitvoering te voorkomen en beter inzicht te krijgen in de wederzijdse aandachtsgebieden. In het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland zijn de jaarplannen ambtelijk voorbereid. De Raad voor de Nationale Veiligheid heeft de jaarplannen van de diensten voor 2006 geaccordeerd.

De samenwerking met de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en de daar onder ressorterende Coördinator Bewaking en Beveiligen is verder uitgebreid. De samenwerkingsactiviteiten met de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding hebben in december 2005 geleid tot het ondertekenen van een protocol ten aanzien van samenwerking en informatie-uitwisseling op het gebied van terrorismebestrijding.

Een nieuw Stelsel Bewaken en Beveiligen is er op gericht personen en objecten in het Rijksdomein die doelwit kunnen zijn van een aanslag te bewaken respectievelijk te beveiligen. Daartoe heeft de MIVD zitting in het Afstemmingsoverleg Bewaken en Beveiligen. Aan het afstemmingsoverleg nemen de Coördinator Bewaking en Beveiligen, de AIVD, de MIVD en het Korps Landelijke

Politiediensten deel. Dit afstemmingsoverleg geeft adviezen over de dreiging in het Rijksdomein. De adviezen omrent maatregelen tegen dreigingen gaan vervolgens naar de Evaluatie Driehoek. De Evaluatie Driehoek stelt het niveau van de dreiging en de gewenste beveiliging vast. In de Evaluatie Driehoek hebben vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie, Defensie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zitting. De bijdrage van de MIVD aan het Stelsel Bewaken en Beveiligen bestond in 2005 uit het beschikbaar stellen van analyses over landen die door Nederlandse bewindslieden en Tweede Kamerleden werden bezocht. Ook werden analyses aangeleverd in het kader van bezoeken van buitenlandse bewindslieden aan Nederland. Verder leverde de MIVD een bijdrage aan dreigingsinschattingen en -analyses over evenementen, objecten en ambassades in Nederland.

In 2005 is het Nationaal Alerteringssysteem van kracht geworden. Het systeem heeft tot doel om vitale overheidsinstanties, bedrijven en publieks- en bedrijfssectoren duidelijk te maken welke staat van alertheid en maatregelen zijn geboden om het risico van een crisis te reduceren. De MIVD heeft zitting in het Afstemmingsoverleg Alertering. De bijdragen van de MIVD aan dit forum bestonden uit dreigingsanalyses over de verschillende sectoren.

Met het ministerie van Justitie wordt op het gebied van terrorismebestrijding met name samengewerkt in het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding. Het comité is in 2003 opgericht en ondersteunt de minister van Justitie in diens verantwoordelijkheid voor terrorismebestrijding. Tevens heeft de MIVD zitting in het Coördinerend Overleg Terrorismebestrijding. Dit is een operationeel samenwerkingsoverleg onder voorzitterschap van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding waarin naast de MIVD, ook de AIVD, het Openbaar Ministerie, de belastingdienst, de Koninklijke Marechaussee, het Korps Landelijke Politiediensten, de Immigratie en Naturalisatiedienst en het ministerie van Justitie zitting hebben. De MIVD levert in dit overleg een bijdrage aan het formuleren van het beleid met betrekking tot terrorismebestrijding. Ook levert de MIVD een inhoudelijke bijdrage aan het document Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland.

De samenwerking met de ministeries van Algemene Zaken (het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland), Justitie (de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding) en Buitenlandse Zaken (buitenlandtaak) werd in 2005 onverminderd voortgezet. Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland en het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding zijn voorportalen van de Raad voor de Nationale Veiligheid. De MIVD levert een inhoudelijke bijdrage aan een aantal onderwerpen die in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland en het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding worden voorbereid ter besluitvorming in de Raad voor de Nationale Veiligheid.

Met de Koninklijke Marechaussee is in januari 2006 een samenwerkingsregeling gesloten. Op basis van de wederzijdse behoefte aan informatie kunnen gegevens worden uitgewisseld die van belang zijn voor het treffen van (beveiligings)maatregelen. Het gaat hierbij niet om het uitwisselen van informatie over strafbare feiten. In dat geval wordt de Landelijk Officier van Justitie belast met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten betrokken. Een convenant met de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst is in voorbereiding.

Internationale samenwerking vindt hoofdzakelijk plaats op bilaterale basis. In het kader van de NAVO en de Europese Unie werken inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de lidstaten samen. Naast bestaande samenwerkingsverbanden in het kader van Afghanistan, Irak, de Balkan, Trans-Kaukasus, Afrika en het Midden-Oosten, alsmede thematische onderwerpen als militaire techniek, terrorismebestrijding en proliferatie van massavernietigingswapens heeft de MIVD zijn inter-

nationale netwerk in 2005 verder uitgebreid. De wijze van samenwerking met partnerdiensten is vastgelegd in Memoranda of Understanding. Op basis van het bestaande netwerk kan snel aansluiting worden gerealiseerd in multilateraal verband, indien optreden van de krijgsmacht in coalitieverband dit vereist. In de praktijk zijn diverse vormen van samenwerking met partners mogelijk. Naast de in Memoranda of Understanding afgesproken uitwisseling van producten, hebben partnerdiensten de mogelijkheid elkaar schriftelijk vragen te stellen en vindt frequent bilateraal overleg tussen analisten plaats. Daarnaast wordt op diverse terreinen in operationeel verband samengewerkt.

De MIVD participeert in de inlichtingen- en veiligheidsactiviteiten van de NAVO en de Europese Unie. De MIVD heeft de personele capaciteit ten behoeve van het verstrekken van informatie aan de NAVO en de Europese Unie versterkt. Als gevolg van deze versterking is de MIVD beter in staat kernvragen van beide organisaties in behandeling te nemen. Integrale inlichtingenproducten worden uitgewisseld.

Binnen de NAVO is in 2005 op inlichtingen- en veiligheidsgebied met alle lidstaten samengewerkt om te komen tot een adequate ondersteuning van operaties van bijvoorbeeld de *NATO Reaction Force*. De *NATO Reaction Force* werd in de eerste helft van 2005 door Nederland geleid. Ook werd samengewerkt aan de totstandkoming van NAVO-inlichtingendocumenten. Een voorbeeld hiervan is het NAVO-document met betrekking tot het "*Intelligence Transformation Advice to NATO*". Hierin zijn inlichtingenafspraken gemaakt tussen de militaire autoriteiten van de NAVO en de lidstaten. Daarnaast heeft de MIVD een bijdrage geleverd aan de oprichting van het (*NAVO*) *Intelligence Fusion Centre*. Dit centrum gaat de inlichtingenondersteuning leveren ten behoeve van de besluitvorming van de Secretaris-Generaal van de NAVO en de Noord-Atlantische Raad. Verder is de MIVD betrokken bij het opstellen van NAVO-documenten zoals het "*Future Security Environment*". Tenslotte deelt de MIVD daar waar mogelijk inlichtingen op het gebied van terrorisme met de andere lidstaten. Deze uitwisseling geschiedt bilateraal, dan wel via de binnen het NAVO Hoofdkwartier opgezette *Terrorist Threat Intelligence Unit*.

In Europees verband wordt samengewerkt met betrekking tot de inzet van de Europese *battle-groups* en de inlichtingenondersteuning ten behoeve van de bestrijding van terrorisme. Daarnaast participeert de MIVD in de werkgroep *Operational Intelligence* van het *European Defence Agency*, waarin actuele probleemanalyses met betrekking tot inlichtingen en veiligheid aan de orde komen.

Ontwikkelingen op Inlichtingen- en Veiligheidsgebied

De MIVD ondersteunt de krijgsmacht bij het uitvoeren van crisisbeheersing-operaties en levert een bijdrage aan het bestrijden van het internationale terrorisme. De MIVD heeft zich in 2005 gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de ondersteuning aan de krijgsmacht. Dit werd mede bereikt door het invoeren van het *National Intelligence Support Team*, het introduceren van een nieuwe analistenopleiding en een aanzet tot het verbeteren van de informatievoorziening voor analisten.

ORGANISATIE

Als gevolg van de reorganisatie van het ministerie van Defensie in 2005 behoort de MIVD tot de Bestuursstaf van het ministerie en ressorteert onder de secretaris-generaal. De reorganisatie heeft onder meer tot gevolg dat de MIVD nadrukkelijker participeert in het beleids-, plannings- en begrotingsproces van Defensie. Daarnaast zal de MIVD invulling geven aan een nieuwe rol, te weten de beleidsadvising aan de Commandant der Strijdkrachten op andere dan operationele gebieden. In het Defensieplan 2006-2015 is de ambitie gesteld de directeur MIVD in 2010 als defensie-autoriteit inlichtingen en veiligheid te laten fungeren.

OPERATIONELE INLICHTINGEN

De MIVD is onder meer verantwoordelijk voor de operationele inlichtingenondersteuning aan de Commandant der Strijdkrachten. Deze taak omvat het adviseren bij de operationele planning, de voorbereiding en de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties en het opstellen van operationele inlichtingenproducten. De inlichtingenproducten worden betrokken bij het politiek-militair besluitvormingsproces en de operationele taakuitvoering van de eenheden die zijn ingezet bij crisisbeheersingsoperaties. Specifieke producten zijn bijvoorbeeld dreigingsanalyses en de bijdragen aan zogenoemde 'Artikel 100' brieven (het informeren van het parlement over voorgenomen deelname aan crisisbeheersingsoperaties).

In het kader van de operationele inlichtingenondersteuning is de interactie met de krijgsmachtdelen toegenomen. Regelmatig vindt overleg plaats over de kwaliteit van het operationele inlichtingenproces. Het gaat daarbij om het afstemmen van doctrines, het optimaliseren van operationele

informatie-uitwisseling en het afstemmen van opleidingen op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Daarnaast wordt de kwaliteit en kwantiteit van MIVD-producten regelmatig in overleg met de krijgsmachtdelen geëvalueerd.

Het operatie- en verbindingscentrum van de MIVD is 24 uur per dag, zeven dagen in de week bemand. De MIVD is daardoor altijd bereikbaar en in staat om op continue basis informatie uit te wisselen met (internationale) staven, partnerdiensten en operationele eenheden in de inzetgebieden. Voor 2006 staat een technische innovatie van de gerubriceerde netwerken voor informatie-uitwisseling met de Directie Operaties en eenheden in het inzetgebied op het programma.

INLICHTINGENONDERSTEUNING TIJDENS CRISISBEHEERSINGSOPERATIES

De MIVD zet eigen personeel en middelen in tijdens de grotere crisisbeheersingsoperaties waaraan de Nederlandse krijgsmacht deelneemt. Het MIVD-personeel wordt dan ingezet als liaison bij internationale staven zowel binnen als buiten de inzetgebieden, of in teams die onderzoek doen op het gebied van inlichtingen- en veiligheidsactiviteiten (contra-inlichtingen) in het inzetgebied.

Indien de Nederlandse inzet bij een crisisbeheersingsoperatie van geringe omvang is, zet de MIVD doorgaans geen eigen personeel in. Voor de inlichtingenondersteuning wordt dan gebruik gemaakt van inlichtingenfunctionarissen van de krijgsmacht. Zij worden voor de uitzending gebriefd over het inzetgebied en krijgen relevante inlichtingen- en veiligheidsproducten over het inzetgebied. Gedurende de missie worden de ingezette eenheden vanzelfsprekend door de MIVD voorzien van inlichtingen- en veiligheidsproducten.

In 2005 heeft de MIVD eigen personeel ingezet in Bosnië-Herzegovina, Irak en Afghanistan. De maritieme operaties in het kader van de *Operatie Enduring Freedom* in de Arabische Zee, de Golf van Oman en de Perzische Golf werden door de MIVD ondersteund. Vanwege de Nederlandse betrokkenheid bij onder meer de missie MONUC werd extra aandacht besteed aan de situatie in de Democratische Republiek Congo (DRC).

NATIONAL INTELLIGENCE SUPPORT TEAM

De ervaringen in de operatiegebieden hebben er toe geleid de organisatie, de werkwijze en de samenwerking van verschillende nationale inlichtingenentiteiten tijdens crisisbeheersingsoperaties te verbeteren. Dit heeft geresulteerd in het ontwikkelen van het *National Intelligence Support Team* (NIST). Het NIST voorziet in een gecoördineerde en volledig geïntegreerde nationale inlichtingenondersteuning aan een commandant van een uitgezonden eenheid en draagt bij aan een betere informatievoorziening ten behoeve van het normbeeld over het inzetgebied. Het NIST dient tevens de informatie-uitwisseling van en naar de eenheden in het inzetgebied te waarborgen. Het NIST wordt ter plaatse ondersteund door MIVD-analisten, die gebruik maken van beveiligde communicatie- en dataverbindingssystemen.

Het NIST kan worden ingezet bij land-, zee- en luchtoptingen dan wel bij gecombineerde operaties. Het NIST is in 2005 geïntroduceerd in Afghanistan. In 2006 wordt het NIST-concept geëvalueerd.

NATIONALE SIGNALS INTELLIGENCE ORGANISATIE

De Nationale Signals Intelligence Organisatie (NSO) is een beheersorganisatie ten behoeve van de MIVD en AIVD en geen zelfstandige inlichtingen inwinnende organisatie. De NSO richt zich in eerste instantie op de uitbreiding van de capaciteit voor satellietinterception voor zowel de AIVD als de MIVD. Met het oog hierop is medio 2005 een perceel van het satellietcommunicatiestation in Burum (Friesland) in eigendom overgedragen aan Defensie. Inmiddels zijn te Burum negen nieuwe schotelantennes geplaatst en is de uitbreiding met de benodigde randapparatuur voorbereid. In 2006 zal de uitbreiding van de capaciteit voor satellietinterception gefaseerd in gebruik worden genomen.

De bestaande satellietinterceptiecapaciteit in Zoutkamp maakt deel uit van het satellietgrondstation van de NSO. Voor de verdere ontwikkeling van de NSO hebben de MIVD en de AIVD gezamenlijk een plan ontwikkeld. Dit behelst onder meer uitbreiding van de NSO met interceptiecapaciteit voor hoogfrequent radioverkeer. Er wordt naar gestreefd de uitbreiding van de NSO met interceptiecapaciteit voor hoogfrequent radioverkeer nog in 2006 te realiseren.

NETWORK ENABLED CAPABILITIES

Netwerkend optreden is de toekomst. Dit geldt ook voor de Nederlandse krijgsmacht. Het gebruik van betere communicatienetwerken betekent dat het delen van militair relevante informatie makkelijker wordt, sneller verloopt en dat meer mensen worden bereikt. Dat leidt tot meer inzicht in de situatie en daarmee tot betere en schnellere beslissingen en effectievere ondersteuning van operaties.

Binnen Defensie is *Network Enabled Capabilities* (NEC) een speerpunt van beleid. De regiegroep NEC, waarin de MIVD participeert, adviseert de defensietop over mogelijke toepassingen van NEC. Voor de MIVD is werken via NEC cruciaal om de grote diversiteit aan informatiestromen optimaal te integreren. Via NEC kan op alle werkniveaus snel relevante informatie beschikbaar zijn, zowel ten behoeve van de analyse als in de uitvoering van operationele activiteiten.

Sinds de MIVD ook operationeel-tactische inlichtingen verwerft en verwerkt, treedt de MIVD meer expeditionair op. De tijdige beschikbaarheid van kwalitatief hoogwaardige inlichtingen is daarbij van cruciaal belang. In 2005 zijn de eerste stappen gezet om de netwerken van de MIVD meer te laten aansluiten op het NEC-concept. Op strategisch niveau moet werken via NEC voor de MIVD leiden tot het efficiënter en effectiever benutten van de eigen inlichtingenverzamel- en verwerkingscapaciteit. Dit neemt niet weg dat cruciale onderdelen van het inlichtingenwerk nadrukkelijk mensenwerk blijft. Zo is onder meer het contact met de lokale bevolking en autoriteiten in uitzendgebieden van wezenlijk belang voor het verdiepen van verworven inzichten.

COMMON INTELLIGENCE PICTURE

De MIVD is in 2005 gestart met het ontwikkelen van een geavanceerd presentatiesysteem, het *Common Intelligence Picture*. De presentatie van inlichtingen en de informatievoorziening aan bijvoorbeeld de Directie Operaties van de Commandant der Strijdkrachten en de *National Intelligence Support Teams* in de inzetgebieden wordt daarmee verbeterd. Het presentatiesysteem wordt in 2006 beproefd. Het voornemen is om na een succesvolle beproeving het

Common Intelligence Picture te koppelen aan operationele systemen. Het *Common Intelligence Picture* kan worden gekoppeld aan het *Common Operational Picture* van de Directie Operaties.

VERBETERING INFORMATIEVOORZIENING ANALIST

Het is van essentieel belang binnen de MIVD het proces van de informatievoorziening voor analisten te verbeteren. Het doel is de kwaliteit van het analyseproces te verbeteren door de informatie beter toegankelijk te maken. Het project Verbetering Informatievoorziening Analist voorziet in de doelstelling. Relevante data wordt semi-automatisch geselecteerd en verwerkt tot informatie. Tevens wordt de distributie van informatie verbeterd. De verbeteringen zullen in 2006 worden geïmplementeerd.

DEFENSIE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSINSTITUUT

Op 8 november 2005 is het Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut (DIVI) opgericht als een zelfstandig opleidingsinstituut binnen de Koninklijke Landmacht. Het DIVI gaat vanaf 2006 alle inlichtingen- en veiligheidsopleidingen binnen Defensie verzorgen. De MIVD onderhoudt een nauwe werkrelatie met het DIVI en stuurt het DIVI functioneel aan. De opleiding voor analisten wordt de eerste opleiding aan het DIVI. Medewerkers van de MIVD, de AIVD en van internationale partnerdiensten zullen de analistenopleiding gaan volgen.

Het Kenniscentrum DIVI gaat een centrale rol spelen bij het ontwikkelen van inlichtingen- en veiligheidsopleidingen en de vorming van een defensiebrede inlichtingen- en veiligheidsdoctrine. De inlichtingen- en veiligheidsdoctrine moet nauw aansluiten bij de bestaande nationale Defensie doctrine en NAVO-doctrines.

Transnationale Aangelegenheden

Voor zover daarbij sprake is van militair belang volgt de MIVD de ontwikkelingen met betrekking tot onderwerpen met een mondial karakter. Het betreft onder meer terrorisme, proliferatie van massavernietigingswapens en (militaire) technologische ontwikkelingen. In dit hoofdstuk wordt nader op deze onderwerpen ingegaan.

TERRORISME

Met betrekking tot terroristische organisaties hebben zich in 2005 drie belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. De eerste ontwikkeling is dat al-Qa'ida is omgevormd van een relatief kleine organisatie tot een brede terroristische beweging. De huidige dreiging gaat meer uit van de mondiale jihad beweging dan van al-Qa'ida. Een tweede ontwikkeling is dat het zwaartepunt van de strijd zich heeft verplaatst van Irak naar Afghanistan. De derde ontwikkeling is een versterkte samenwerking tussen verschillende militante groeperingen, zowel seculier als religieus.

De mondiale jihad bestaat momenteel uit een bonte verzameling van organisaties, groeperingen en gelegenheidscoalities en is onder te verdelen in drie lagen. De eerste laag bestaat uit de organisatie al-Qa'ida en direct hieraan verbonden organisaties als al-Jihad. Er is een tweede laag van gelieerde organisaties en groepen die contacten met al-Qa'ida onderhouden, maar die ook een eigen agenda hebben. Voorbeelden van organisaties in de tweede laag zijn de Libische Islamitische Strijdgroep, de Marokkaanse Islamitische Strijdgroep en de Algerijnse Salafistische Groep voor Prediking en Strijd. Tenslotte is er de derde laag. Deze kan het best omschreven worden als een verzameling van groepen, bewegingen en individuen die zijn geïnspireerd door de al-Qa'ida ideologie en die allen op hun manier willen deelnemen aan de mondiale jihad.

De aanslagen in Madrid en Londen en de ontwikkelingen met betrekking tot de Hofstadgroep in Nederland hebben duidelijk gemaakt dat er in verschillende Europese landen een jonge generatie moslims is ontstaan die zich de afgelopen jaren heeft geradicaliseerd. Delen van de tweede en derde generatie jonge immigranten voelen zich vreemd en keren zich tegen westerse waarden. Er is daarnaast een ontwikkeling waarbij een groeiend aantal autochtone jongeren zich bekeert tot de Islam en aansluiting zoekt bij radicaal islamitische organisaties.

Voor terroristische organisaties als Hamas en Hezbollah is het afgelopen jaar veel veranderd. Hezbollah trad in Libanon toe tot de regering en nam voor het eerst regeringsverantwoordelijkheid op zich. Door de politieke realiteit gedwongen en gedreven door pragmatisme is ook Hamas gaan deelnemen aan politieke processen. Toch willen beide organisaties hun legitimatie als jihad organisatie behouden.

Een andere ontwikkeling is dat neutraal geduide partijen zoals het Rode Kruis of de Verenigde Naties in de mondiale jihad niet langer worden ontzien in terreurmachten.

Naast de internationale agenda en de mondiale jihad blijft al-Qa'ida zich met name richten op Afghanistan. Het zwaartepunt van de strijd van al-Qa'ida is verlegd van Irak naar Afghanistan. De organisatie beschikt in het grensgebied van Afghanistan en Pakistan over een voor de buitenwereld goed afgeschermde infrastructuur. Het afgelopen jaar was voor al-Qa'ida in Afghanistan succesvoller dan 2004. Met name de toename van zelfmoordaanslagen tot ruim twintig kan al-Qa'ida worden toegerekend. Het optreden van al-Qa'ida in Afghanistan kenmerkte zich verder door logistieke steun aan de *Opposing Militant Forces*.

Al-Qa'ida verloor in 2005 een aantal leidinggevende personen. In mei 2005 werd in Pakistan de Libiër Abu Faraj al-Libi opgepakt die onder andere leiding gaf aan de buitenlandse operaties van al-Qa'ida. Zijn opvolger, de Egyptenaar Hamza Rabi'a, werd begin december 2005 gedood.

Na aanvankelijk zijn netwerk in Irak onafhankelijk te hebben laten opereren, besloot al-Zarqawi zich eind 2004 aan te sluiten bij al-Qa'ida. De naam van zijn organisatie werd veranderd in *Tanzim Qa'idat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn*. De organisatie werd daarmee een belangrijk, misschien op de korte termijn het belangrijkste, onderdeel van al-Qa'ida. In 2005 bleek dat het al-Zarqawi netwerk zich had uitgebreid naar Syrië, Jordanië en Libanon. Ook bleken er contacten te zijn tussen al-Zarqawi en de Algerijnse *Groupe Salafiste pour la Predication et le Combat* (GSPC).

Een arrestatiegolf in 2005 in verschillende Europese steden heeft een netwerk blootgelegd van terroristen die banden hebben met de terreurorganisatie al-Qa'ida in Irak van al-Zarqawi. Veel van de in Europa ontdekte netwerken hebben al-Zarqawi geholpen met zijn acties in Irak en Jordanië.

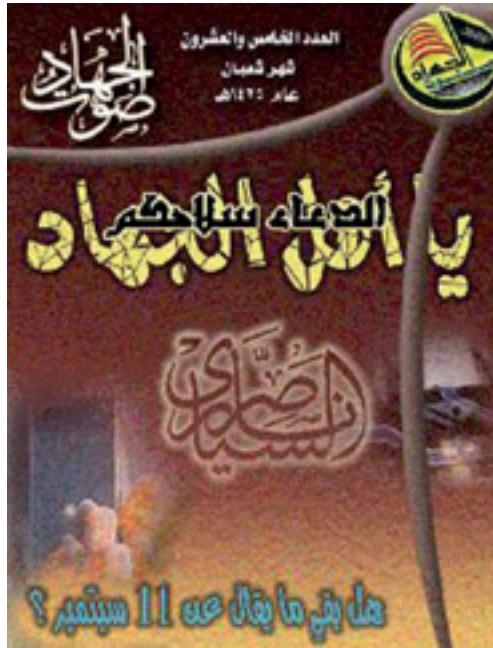

De Algerijnse GSPC heeft het afgelopen jaar de bakens verzet. Het hoofddoel van de organisatie is nog steeds het vestigen van een islamitische staat in Algerije. Daar is een tweede taak bij gekomen namelijk het (onder)steunen van de mondiale jihad. Om deze nieuwe taak zichtbaar te maken voor de

buitenwereld zoekt men aansluiting bij al-Qa'ida. GSPC strijders worden actiever buiten Algerije en richten zich daarbij met name op landen in de Sahel-regio.

INTERNETJIHAD

De kwaliteit en kwantiteit van jihadistische propaganda op internet is het afgelopen jaar sterk toegenomen. In 2005 waren er rond de 4500 websites die het extremistische islamitische gedachtegoed uitdroegen. Opmerkelijk was de toenemende rol van discussiefora van radicale moslims in de operationele planning en commandovoering van de mondiale jihad. De traditionele functies van deze discussiefora, communicatie, het verspreiden van propaganda en het stichten van virtuele gemeenschappen, bleven in 2005 gehandhaafd. Op islamistische websites verschijnen links naar operationele informatie van terroristische groeperingen.

In 2005 liet de Abu Hafs al-Masri Brigade regelmatig via internet van zich horen. Vier verklaringen en een strategisch document verschenen op internet. In de verklaringen werd de verantwoordelijkheid voor de aanslagen van juli 2005 in Londen opgeëist.

Landen als het Verenigd Koninkrijk,

Denemarken, Nederland en Italië werden bedreigd met aanslagen. De aanwezigheid van buitenlandse troepen in Irak vormt in de verklaringen een ijkpunt.

Een internetfenomeen dat in 2005 een snelle ontwikkeling doormaakte was het *Global Islamic Media Front*. Het *Global Islamic Media Front* kan op internet worden beschouwd als de officiële spreekbuis van al-Qa'ida. Het was in 2005 verantwoordelijk voor de verspreiding van videoclips van jihadistische operaties in Irak en Afghanistan. Ook waren video- en audioboodschappen van bin Laden, al-Zawahiri en al-Zarqawi via het *Global Islamic Media Front* te bekijken of te beluisteren. In september 2005 introduceerde het *Global Islamic Media Front* een speciaal videokanaal, de "Stem van het Kalifaat". De belangrijkste doelgroep van het *Global Islamic Media Front* zijn jonge radicaliserende moslims.

In 2005 liet de tweede man van al-Qa'ida, al-Zawahiri, acht keer van zich horen. De acht videoboodschappen werden gedeeltelijk uitgezonden door de zender al-Jazeera. Alle videoclips waren via radicaal islamitische websites toegankelijk. Videoboodschappen van al-Zawahiri en aanslagen wisselden elkaar regelmatig af. Twee van de acht uitgezonden videoboodschappen waren gericht op het Westen. In videofragmenten werd het Westen bedreigd met aanslagen. De overige zes videoboodschappen waren preken voor eigen parochie. De in 2005 uitgezonden videoboodschappen van al-Zawahiri droegen het logo van As-Sahab. As-Sahab kwam in 2005 steeds duidelijker naar voren als het mediaproductiebedrijf van al-Qa'ida.

ZELFMOORDTERRORISME

In 2005 is het aandeel van zelfmoordterrorisme in de asymmetrische strijd toegenomen. Het aantal zelfmoordaanslagen in Afghanistan nam toe tot meer dan twintig. In Egypte, Jordanië, Qatar, Bangladesh en Indonesië werden eveneens zelfmoordaanslagen gepleegd. Ook West-Europa kreeg in 2005 met zelfmoordterrorisme te maken. Op 7 juli 2005 bliezen vier zelfmoordterroristen zichzelf in Londen op en doodden daarbij meer dan vijftig personen.

Een nieuwe trend is de betrokkenheid van vrouwen bij zelfmoordaanslagen. De inzet van vrouwen voor zelfmoordoperaties werd voor het eerst waargenomen in Tsjetjenië. Inmiddels zien we het verschijnsel onder jihadistische groepen in Europa en binnen het netwerk van al-Zarqawi in het Midden-Oosten. In november 2005 blies een Belgische vrouw zich op in Irak.

CBRN-TERRORISME

Ongeveer 25 terreurorganisaties hebben in 2005 belangstelling getoond voor chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) middelen. De grootste zorg gaat uit naar al-Qa'ida. Het risico dat al-Qa'ida op termijn de beschikking zal krijgen over massavernietigingswapens neemt toe. Een aanval met dergelijke middelen wordt op korte termijn niet waarschijnlijk geacht. Wel dient vermeld te worden dat met name al-Qa'ida heeft aangegeven dergelijke middelen te willen gebruiken.

STATELIJKE ONDERSTEUNING VAN TERRORISME

Van de landen die door de Verenigde Staten officieel worden aangemerkt als "statelijke sponsors van terrorisme" staan Syrië en Iran het meest in de belangstelling. De Syrische regering levert politieke en materiële steun aan onder andere Hezbollah. Syrië blijft belangrijk voor de bevoorrading van Hezbollah vanuit Iran.

Iran wordt beschouwd als de meest actieve statelijke sponsor van terrorisme. Het Iraanse Islamitische Revolutionaire Garde Corps en het Ministerie van Inlichtingen en Veiligheid zijn betrokken geweest bij de planning en ondersteuning van terreaanslagen. Iran gaat door met het ondersteunen van groeperingen die gebruik maken van terrorisme bij het nastreven van hun doelen.

PROLIFERATIE VAN MASSAVERNIETIGINGSWAPENS

Het afgelopen decennium heeft de proliferatie van massavernietigingswapens (*Weapons of Mass Destruction - WMD*) en de daarbij behorende overbrengingsmiddelen een transformatie ondergaan. In het verleden konden multilaterale export controleregimes tezamen met de mondia-

le Oost-West politiek redelijk effectief de proliferatie van kennis en technologie inperken. Gedurende de afgelopen tien jaar blijkt een groeiend aantal landen de beschikking te krijgen over kennis en technologie op het gebied van WMD. De toenemende mondiale industrialisering heeft de mogelijkheid voor landen om onderdelen en apparatuur aan te schaffen die benodigd zijn voor het onderhouden van een WMD-programma aanzienlijk versterkt.

De wens van bepaalde landen de beschikking te krijgen over een eigen WMD-capaciteit is eveneens gedurende het afgelopen decennium versterkt. Een aantal landen van zorg, zoals Syrië en Noord-Korea, is economisch niet in staat de conventionele pariteit te handhaven binnen hun strategische omgeving. Als gevolg daarvan kiezen deze landen voor een niet-conventionele afschrikking. Deze trend versterkt vervolgens de wens van andere landen hier een niet-conventioneel tegenwicht voor te ontwikkelen.

Het jaar 2005 stond evenals 2004 in het teken van de nieuwe realiteit ten aanzien van de proliferatie van WMD. Het besluit van Libië af te zien van WMD-programma's en de ontmaskering van het proliferatienetwerk van de Pakistaanse wetenschapper Khan hebben het inzicht in het mondiale proliferatievraagstuk vergroot en de zwakte van bestaande export controleregimes aangehoond. Een aantal landen heeft significante voortgang geboekt ten aanzien van het bereik van de aan WMD gekoppelde overbrengingsmiddelen. Het feit dat, zoals in het geval van Noord-Korea, landen bereid zijn de technologie te verkopen, versterkt de zorg over het proliferatievraagstuk. Niet in de laatste plaats vanwege het toenemende risico dat WMD in handen kunnen komen van terroristische groeperingen.

Dergelijke trends zijn zorgwekkend omdat het toenemend bezit van WMD de bestaande machtsbalans in een regio verstoort. Hierdoor nemen de mogelijkheden voor de miscalculatie van de situatie toe en groeit het risico dat secondaire conflicten ontaarden in de inzet van WMD. Landen met dubieuze politieke ambities kunnen het gevoel hebben dat zij zich kunnen verschuilen achter een niet-conventionele afschrikking. Omgevingsfactoren die het veiligheidsbeeld en het veiligheidsdenken bepalen worden complexer en de escalatiepotentie neemt toe.

Tegen bovenstaande achtergrond heeft de MIVD zijn activiteiten op proliferatiegebied in 2005 versterkt. Delen van het NAVO-grondgebied liggen inmiddels binnen het bereik van de overbrengingsmiddelen van WMD en de Nederlandse krijgsmacht is ontplooid in regio's waar staten beschikken over WMD. Toekomstige ontwikkelingen op het gebied van WMD kunnen in potentie substantiële consequenties hebben voor de veiligheid van de NAVO, de Europese Unie en daarmee Nederland.

PROLIFERERENDE LANDEN

De MIVD heeft in 2005 het zwaartepunt van zijn inspanningen gelegd op de chemische, biologische en nucleaire programma's, alsmede de overbrengingsmiddelen programma's van Syrië en Iran. De mate waarin statelijke en niet-statelijke actoren kunnen beschikken over CBRN-technologie was daarbij het aandachtspunt. Dit zal de komende jaren zo blijven. Hiermee samenhangend zijn de technische vereisten onderzocht om CBRN-wapens te produceren en te verwerven. Er wordt doorlopend aandacht besteed aan de proliferatie van kennis en technologie door de bovengenoemde genoemde landen. Ook de, al dan niet bewuste, proliferatie van kennis en technologie door landen als de Russische Federatie en de Volksrepubliek China hebben de aandacht van de MIVD.

PROLIFERATION SECURITY INITIATIVE

In het kader van het *Proliferation Security Initiative* heeft in 2005 de MIVD zich verder verdiept in de modus operandi van scheepvaartmaatschappijen, staatsrederijen en schepen die mogelijk participeren in aan proliferatie gerelateerde activiteiten. Daarbij worden schepen met een verhoogd risicoprofiel door middel van geavanceerde systemen gevolgd. De rapportages over de schepen, maatschappijen en werkwijzen hebben voor een sterk verbeterde eigen informatiepositie gezorgd. Hierdoor is de MIVD in staat gebleken de Koninklijke Marine en andere nationale en internationale behoeftestellers en bevragende partners van betere operationele informatie te voorzien. De uitwisseling van informatie met partnerdiensten is door de verbeterde eigen informatiepositie verder toegenomen.

GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

In de jaren negentig nam de staatssponsoring van terrorisme drastisch af en moesten terroristische organisaties op zoek naar alternatieve financiële bronnen. Met name organisaties als Hezbollah en al-Qa'ida slaagden erin inkomsten te genereren uit criminele activiteiten. Een trend is dat internationale criminele netwerken in toenemende mate gebruik maken van elkaar's expertise. Zo gebruiken criminele organisaties terroristische methodes om hun doelen te bereiken.

Terroristische organisaties zijn op hun beurt actief in drugsmokkel, het vervalsen van identiteitspapieren en het wisselen van opbrengsten uit criminele activiteiten. De meest aantoonbare en duurzame relatie tussen terroristische organisaties en criminele organisaties ligt op het terrein van de narcotica. Hier is de samenwerking intensief en bestrijkt zij het gehele spectrum van transport tot straathandel.

Een duurzaam samengaan van beide soorten organisaties tot een nieuwe hybride misdaad- en terreurorganisatie valt niet te verwachten ten gevolge van het geringe wederzijdse vertrouwen en onoverbrugbare verschillen in prioriteiten en strategieën.

INFORMATION OPERATIONS

Information Operations zijn, in de benadering van de NAVO, activiteiten gericht op het beïnvloeden van de besluitvorming van opponenten. Dit gebeurt door informatie en informatiesystemen van een opponent aan te grijpen. Gelijktijdig worden hierbij de eigen informatie en informatiesystemen maximaal benut en beschermd. De MIVD heeft zich op een beperkt aantal aspecten van Information Operations gericht. Zo is een inschatting gemaakt van de capaciteiten en potentiële aanvalsmethoden van mogelijke opponenten die Information Operations uitvoeren. De MIVD heeft zich gericht op landen en organisaties waarvan men weet of vermoedt dat deze beschikken over capaciteiten ten aanzien van Information Operations. Een bijzonder aandachts-punt vormde de dreiging die in dat opzicht van terroristische organisaties uitging.

MILITaire TECHNIEK

Het is voor de MIVD van belang militair-technische ontwikkelingen te volgen en te analyseren. Dit is nodig om een inschatting te kunnen maken van prestaties en inzetmogelijkheden van huidige en toekomstige conventionele wapensystemen in (potentiële) risicolanden.

Wapentechnische en technologische ontwikkelingen in dergelijke landen bleven ook in 2005 de aandacht van de MIVD vragen. De aandacht ging met name uit naar wapensystemen en wapentechnische ontwikkelingen waarmee de Nederlandse krijgsmacht kan worden geconfronteerd in (potentiële) inzetgebieden. Daarnaast ging de aandacht uit naar de belangrijkste leveranciers van moderne wapensystemen en wapentechnologie aan (potentiële) risicolanden.

De MIVD heeft in 2005 informatie verzameld en geanalyseerd over land-, zee-, lucht- en ruimtegebonden wapen-/sensorsystemen, proliferatie van conventionele ‘high-tech’ wapensystemen van en naar risicolanden en conventionele wapenproductie- en exportprogramma’s. In dit kader werd studie gedaan naar de luchtvaartindustrie en specifieke gevechtsvliegtuigen en luchtverdedigingssystemen van bepaalde risicolanden. Tevens werd onderzoek verricht naar diverse moderne grondgebonden wapen- en sensorsystemen. Op maritiem gebied werd het overzicht van in risicolanden in gebruik zijnde platformen en wapensystemen geactualiseerd en werden maritiem-technische ontwikkelingen nader uiteengezet.

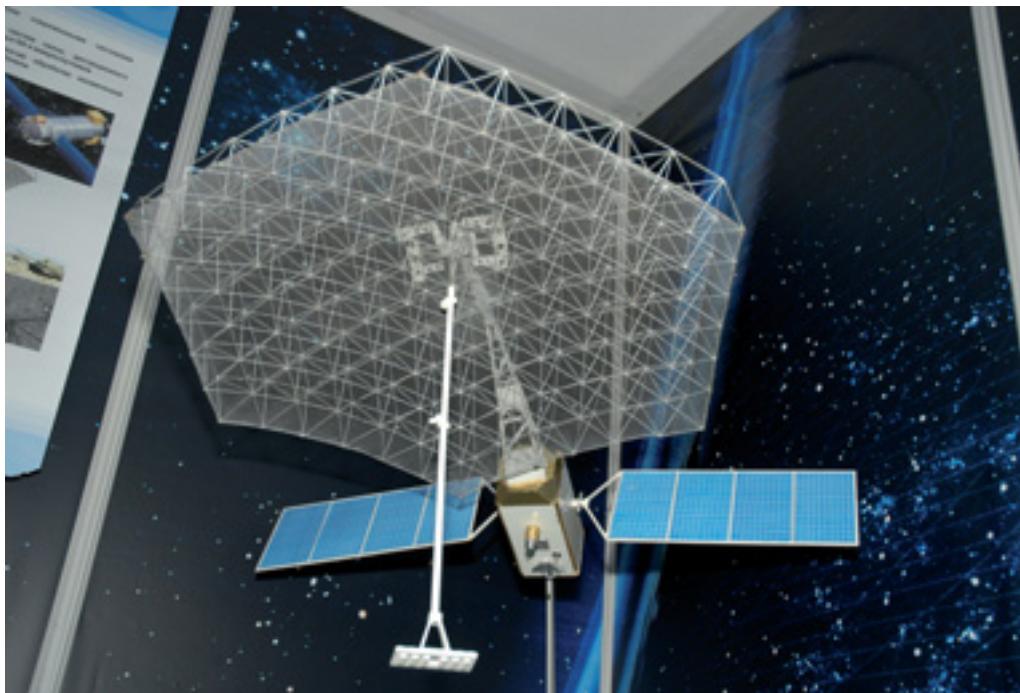
Op ruimtevaartgebied werd aandacht besteed aan de ontwikkelingen in de belangrijkste risicolanden. Met bovenstaande activiteiten werd inzicht verkregen in de effectiviteit en de kwetsbaarheden van diverse operationele en toekomstige wapen- en sensorsystemen van risicolanden en hun primaire leveranciers.

TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELINGEN

De MIVD volgt de ontwikkelingen op het gebied van fundamentele en toegepaste fysica en technologie, voorzover deze ontwikkelingen invloed kunnen hebben op militaire wapensystemen en de uitvoering van militaire operaties. Veel ontwikkelingen worden door de civiele vraag gestimuleerd maar kennen afgeleide militaire toepassingen. De toegenomen mogelijkheid om commercieel geavanceerde componenten te kopen, leidt tot toepassing hiervan in militaire systemen. De trend op het gebied van militaire technologie is kleinere wapensystemen als gevolg van toepassing van micro- en nanotechnologie, met tegelijkertijd grotere technische capaciteit (weer- en tijdonafhankelijk) en nauwkeurigheid.

De afhankelijkheid van geavanceerde computertechnologie en satellietafhankelijke plaatsbepaling- en communicatieapparatuur wordt steeds groter. Wapensystemen gaan steeds meer deel

uitmaken van een informatienetwerk dat wereldwijd flexibel inzetbare wapensystemen koppelt aan knooppunten voor commandovoering en centra voor data-analyse. Raketten worden steeds sneller (hyperson met behulp van scramjetmotoren) en wapensystemen worden steeds moeilijker waarneembaar wegens de toepassing van *stealth*-technologie en *Low Probability of Intercept radars*. Het onderzoek naar de operationele toepassing van gerichte energiewapens (laser, radiofrequentie) blijft voortgang vinden, met name op het gebied van hoogvermogen laserwapens. Toepassingen zoals doeltoewijzing en verblinding van laagvermogen lasers zijn inmiddels operationeel.

De MIVD voorziet dat informatietechnologie, nanotechnologie (inclusief de integratie van mechanische en elektronische componenten op microschaal) en de ontwikkeling van nieuwe materialen een steeds grotere invloed gaan hebben op de constructie en wijze van inzet van wapen- en sensorsystemen. De technologieën zullen leiden tot wapen- en sensorsystemen die onbemand kunnen zijn en in meer of mindere mate autonoom kunnen werken. De verwachting is dat het gebruik van onbemande systemen voor communicatie, verkenning en offensieve taken ook in risicolanden sterk zal toenemen. De controle over en communicatie met lucht-, zee- en grondgebonden bemande en onbemande systemen zal voor een steeds groter gedeelte gaan geschieden met gebruik van satellieten. Er is derhalve toenemende aandacht van de MIVD voor de militaire toepassing van ruimtevaartontwikkelingen op het gebied van navigatie, communicatie en waarneming, en ontwikkelingen op het gebied van offensief gebruik van ruimtevaartmiddelen.

BALKAN, MIDDEN- EN ZUID-OOST-EUROPA

De betrokkenheid en aanwezigheid van de Internationale Gemeenschap op de Balkan zal naar verwachting nog jaren noodzakelijk zijn. De oorzaken hiervan zijn onder meer de verwevenheid van politiek en criminaliteit in de meeste landen en het niet oplossen van interetnische tegenstellingen en corruptie. De situatie op de Balkan is in 2005 nauwelijks gewijzigd ten opzichte van de situatie in 2004.

In Bosnië-Herzegovina zorgen interetnische tegenstellingen voor het uitblijven van een effectief centraal staatsgezag. Daarnaast wordt Bosnië-Herzegovina gekenmerkt door een machtsstrijd tussen lokale politici en vertegenwoordigers van de Internationale Gemeenschap. Een ander zorgpunt op de Balkan blijft het ontbreken van de cohesie van de Servisch-Montenegrinse Unie. De huidige Montenegrinse regering zal blijven streven naar onafhankelijkheid. Eind 2005 is een begin gemaakt met de statusonderhandelingen over de toekomst van Kosovo. De toekomst van de provincie is echter nog allerminst in beton gegoten. Datzelfde geldt voor Macedonië, waar het in Ohrid begonnen stabilisatieproces nog verre van verankerd is in maatschappij. Op de Balkan is sprake van een tolerantie omgeving voor islamitisch fundamentalisme en extremisme.

BOSNIË-HERZEGOVINA

In Bosnië-Herzegovina is het beleid van de Internationale Gemeenschap gericht op versterking van de nationale instellingen. Dit is een belangrijke voorwaarde voor de deelname van Bosnië-Herzegovina aan Euro-Atlantische structuren. In 2005 werd de basis gelegd voor verdere integratie van de afzonderlijke Bosnische defensiestructuren. Er blijft sprake van ontoereikende medewerking van Bosnische politieke structuren met de doelstellingen van het Internationaal Joegoslavië Tribunaal. Dit gebrek aan medewerking en het interne verzet tegen het transparant maken van het politieapparaat zorgt voor spanningen tussen Bosnië-Herzegovina en de Internationale Gemeenschap.

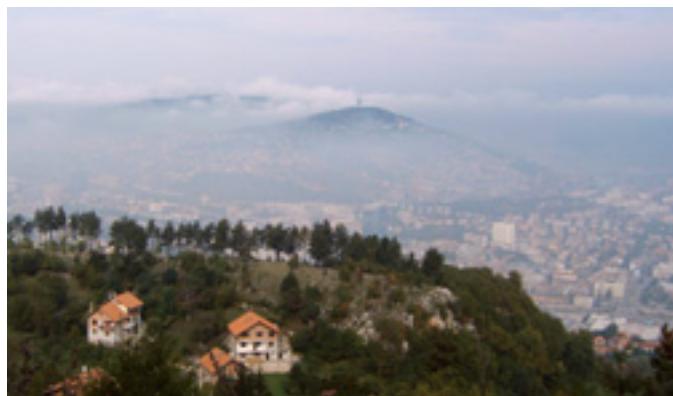
Er is nog immer sprake van een onuitgesproken *modus vivendi* tussen de Internationale Gemeenschap en de lokale politici. Voor de korte termijn lijken de lokale politici te hebben besloten tot vreedzame samenwerking met de Internationale Gemeenschap, zo lang hun vitale belangen niet in het geding komen. Een obstakel voor nationale besluitvorming blijft het Dayton-akkoord dat op vrijwel alle terreinen consensus vereist. Hierdoor beschikken de politieke leiders van de bevolkingsgroepen in de praktijk over een vetorecht. Mede om deze redenen hebben de internationale inspanningen in Bosnië-Herzegovina nog niet geleid tot beëindiging van de onderlinge verdeeldheid en tot een situatie waarin zelfdragende economische groei tot stand kan komen.

De binnenlandse politieke situatie in Bosnië-Herzegovina blijft na het ondertekenen van het Dayton-akkoord tien jaar geleden nog steeds gedomineerd door traditionele mono-etnische partijen. Ondanks hun onderlinge verschillen hebben de lokale politici een gemeenschappelijk belang bij het behouden van de huidige status-quo. De status-quo kan voornamelijk worden behouden door hun betrekkingen met de georganiseerde misdaad. Hierdoor wordt het opbouwen van een effectief centraal staatsgezag verhinderd en de rechtsonzekerheid voor de bevolking vergroot. Dit heeft tot gevolg dat buitenlandse investeringen uitblijven.

In Bosnië-Herzegovina is sinds december 2004 de militaire Europese missie, *European Union Force*, actief. Daarnaast is de aanwezigheid van het NAVO-hoofdkwartier in Sarajevo in 2005 gecontinueerd. De aanwezigheid van de Internationale Gemeenschap zal nog lange tijd nodig zijn, inclusief een vorm van militaire presentie.

De Internationale Gemeenschap beziet de mogelijkheden om de militaire inspanningen in Bosnië-Herzegovina in omvang te reduceren. Om verstoringen van het vredesproces vroegtijdig te kunnen signaleren moeten de inlichtingeninspanningen in Bosnië-Herzegovina worden geïntensi-

veerd. Dreigingen tegen internationaal (militair) personeel in Bosnië-Herzegovina zullen vooral een indirect en lokaal karakter hebben en het gevolg zijn van sociaal-economische en interetnische spanningen. De Internationale Gemeenschap zal uitsluitend adequaat kunnen ingrijpen als de inlichtingendiensten tijdig informatie verstrekken en zodoende zorgen voor voldoende waarschuwingsstijl.

De verkiezingen in het najaar van 2006 zullen moeten uitwijzen of de Bosnische bevolking de huidige situatie wenst te wijzigen. Belangrijke meetpunten daarbij zullen het succes van de bestuurlijke integratie en de verbetering van de leefomstandigheden zijn. Daarbij komen de effecten van verschuivingen in de internationale politieke agenda en de donormoeheid als gevolg van het uitblijven van doorslaggevende successen in het vredesproces. Tevens staat voor 2006 de invulling van de moeizaam bereikte overeenkomst over de politiehervormingen op de rol.

De MIVD heeft in Bosnië-Herzegovina een *National Intelligence Cell* (NIC) ontplooid, van waaruit contacten worden onderhouden met bondgenoten en informatie wordt uitgewisseld. De taak van de NIC is het tijdig informeren van de leiding van het ministerie van Defensie over de ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina. Daarnaast levert de MIVD in het inzetgebied een bijdrage aan het beschermen van de eigen eenheden, de zogeheten *force-protection*. Daartoe verricht de MIVD onderzoek naar de mogelijke dreiging tegen de ingezette eenheden en informeert de lokale commandant ter zake. Eind 2005 is een aantal vermeende terroristen in Bosnië-Herzegovina gearresteerd die in het bezit bleken van explosieven. De explosieven waren mogelijk bedoeld voor een aanslag op de internationale presentie in het land. De MIVD besteedt aandacht aan de mogelijke destabiliseringen die kunnen volgen van deze fenomenen, met name daar waar activiteiten (kunnen) zijn gericht tegen Nederland en de Nederlandse krijgsmacht.

VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE REPUBLIEK MACEDONIË

De binnenlands-politieke situatie in Macedonië blijft, evenals in 2004, gekenmerkt door inter-etnische tegenstellingen en het uitblijven van ingrijpende verbeteringen in de leefomstandigheden. Hoewel de Macedonische regering bestaat uit vertegenwoordigers van de twee grootste bevolkingsgroepen en er vooruitgang is geboekt bij de verbetering van de rechten van de etnisch-Albanese minderheid, blijven de onderlinge betrekkingen gekenmerkt door wederzijds wantrouwen. Ondanks enkele bezettingsacties door etnisch-Albanese groepen in 2005 is de veiligheidssituatie in Macedonië overwegend stabiel gebleven.

Het Nederlandse veiligheidsbeleid is gericht op het welslagen van het Macedonische vredesproces, mede met het oog op de stabiliteit van de gehele Balkan. In dat kader was ook de aanwezigheid van op individuele basis uitgezonden Nederlandse militairen en politiefunctionarissen in Macedonië een factor van belang. Macedonië blijft een rol spelen met betrekking tot de zogenoemde Albanese kwestie

die van invloed kan zijn op de rest van de Balkan. De Albanese kwestie is het streven naar zelfbeschikking voor alle etnisch-Albanese bevolkingsgroepen op de Balkan.

De Internationale Gemeenschap zal naar verwachting nog enige jaren bij de situatie in Macedonië betrokken blijven om een terugval in het vredesproces te voorkomen, zolang het merendeel van de etnische Macedoniërs en de etnische Albanezen elkaar blijft wantrouwen.

Macedonië behoudt voor de MIVD inlichtingenprioriteit wegens de situatie in dit land in relatie tot de stabiliteit van de gehele Balkan. Een punt van aandacht van de MIVD is voorts het grensoverschrijdend karakter van de zogenoemde Albanese kwestie.

SERVIË EN MONTENEGRO (INCLUSIEF KOSOVO)

Het Servisch-Montenegrinse bewind streeft naar Euro-Atlantische integratie. Ook in 2005 zijn er in dit opzicht enkele bescheiden successen geboekt, bijvoorbeeld de hervorming van de strijdkrachten. Er blijft echter zowel bij bevolking als politici sprake van weerstand tegen maatregelen die nog dienen te worden genomen, zoals medewerking aan het Internationaal Joegoslavië Tribunaal. Dit verzet is niet alleen te herleiden tot het gewapende conflict van 1999, maar ook tot radicaal-nationalistische stromingen waarvan exponenten werkzaam zijn bij de overheid.

Ook in 2005 is weinig vooruitgang geboekt in het harmoniseren van de politieke en economische systemen van Servië en Montenegro. Dit ondanks dat de harmonisatie één van de kernelementen vormt in het Verdrag van Belgrado (2002) dat de betrekkingen tussen beide deelstaten reguleert. In Servië spelen daarbij de politieke tegenstellingen een hoofdrol. Het Servische politieke toneel wordt gekenmerkt door een diepgaande impasse in het politieke besluitvormingsproces.

In Montenegro is vooral sprake van onwil om concessies te doen aan Servië. De Montenegrinse politieke leiding streeft naar internationaal erkende onafhankelijkheid op het vroegst mogelijke moment. Als gevolg hiervan is er een reële mogelijkheid dat het Servisch-Montenegrinse staatsverband de komende jaren zal desintegreren. Een belangrijk ijkpunt is hierbij het voor 21 mei 2006 geplande referendum over onafhankelijkheid.

De Servische provincie Kosovo is sinds het gewapende conflict van 1999 onder internationaal bestuur geplaatst. De veiligheidssituatie in Kosovo wordt nog altijd gekenmerkt door aanhoudende etnische spanningen tussen de etnische Albanezen en de Servische minderheid. Er blijft sprake van frustratie en ontevredenheid, die kan uitmonden in bijeenkomsten of demonstraties met escalatiepotentieel. Sinds de onlusten van maart 2004 hebben zich geen grootschalige incidenten voorgedaan. Niettemin sluimert het conflict tussen de etnisch-Albanese meerderheid en Servische minderheid nog altijd. Dit is af te leiden uit de agressieve propaganda van beide partijen en het aantal gewelddadige incidenten, die een potentiële bedreiging vormen voor de veiligheidssituatie. De kans op geweldescalatie tegen de Internationale Gemeenschap zal toenemen wanneer de onafhankelijkheid verder wordt uitgesteld.

Etnische Albanezen streven naar onafhankelijkheid, terwijl Serviërs pleiten voor behoud van Kosovaars grondgebied. Deze fundamentele tegenstelling is de grootste bron van onvrede. Eind 2005 is een begin gemaakt met de onderhandelingen tussen Belgrado en Pristina. Deze besprekingen moeten leiden tot de definitieve internationaal-rechtelijke status van Kosovo, waarvoor mogelijk al in 2006 de blauwdruk zal worden gepresenteerd. Tot deze duidelijkheid zich aandient, zullen spanningen zich ophopen. Verwacht wordt dat de spanningen aan zowel

Servische als Albanese zijde nauw zullen samenlopen met de vooruitgang of stagnatie van het politieke besluitvormingsproces rond de Kosovaarse onafhankelijkheid. Er moet met name binnen het etnisch-Albanese kamp rekening worden gehouden met een intensivering of mogelijk zelfs een radicalisering van activiteiten, wanneer het politieke overleg over de Kosovaarse onafhankelijkheid stagniert. Net als in het verleden kunnen deze spanningen uitmonden in grootschalige onlusten gericht tegen de Serviërs en de Internationale Gemeenschap.

Inlichtingen zullen een centrale rol blijven spelen bij het anticiperen op aantastingen van de veiligheidssituatie. De MIVD vestigt zijn aandacht op de risico's die de politieke en veiligheidssituatie kunnen aantasten en houdt de ontwikkelingen in Kosovo nauwlettend in het oog. Sinds 2005 levert Nederland in Kosovo wederom een beperkte militaire bijdrage. In het kader hiervan vormt *force protection* een aandachtspunt voor de MIVD. Ontwikkelingen in het politieke onafhankelijkheidsproces, institutionalisering van Kosovaarse inlichtingen- en veiligheidsstructuren en activiteiten van (para)militaire groeperingen vormen punten van aandacht van de MIVD.

ALBANIË

In 2005 was de buitenlandse politiek van Albanië er op gericht de betrekkingen met de Europese Unie en de NAVO te verbeteren. Albanië zal zich onthouden van maatregelen die het internationale aanzien van Albanië kunnen schaden. Niet alleen het beperkte staatsgezag in Albanië, maar ook de verwegenheid van politiek en criminaliteit maken Albanië vatbaar voor polarisatie. Dit blijft een bron van instabiliteit vormen. De instabiliteit zal ook door de regeringswisseling in 2005 niet worden beëindigd.

De situatie in Albanië is van belang wegens de uitstraling naar de situatie in Macedonië en Kosovo. De Albanese regering heeft zich van territoriale aanspraken buiten haar grenzen gedistanseerd. Door het beperkte gezag van de centrale overheid wordt ruimte geboden aan etnisch-Albanese strijdgroepen en criminale groeperingen om activiteiten buiten Albanië te ontspelen. De politieke stabiliteit in Albanië zal naar verwachting voorlopig onder druk blijven staan. Etnisch-Albanese strijdgroepen zullen ook in 2006 de grensgebieden met Kosovo en Macedonië benutten voor subversieve activiteiten.

Wegens de grensoverschrijdende betrekkingen tussen de verschillende etnisch-Albanese bevolkingsgroepen op de Balkan wordt de situatie in Albanië de komende jaren door de MIVD gevolgd.

KROATIË

De sociaal-economische situatie in Kroatië is beter dan die in de meeste andere landen in de regio. Kroatië streeft naar aansluiting bij het Westen, in het bijzonder bij de Europese Unie. In die context is de voedingsbodem voor extreem nationalistische groeperingen minimaal. Een terugkeer van Kroatië naar de situatie van de eerste helft van de jaren negentig valt niet meer te verwachten. Naar verwachting zal Kroatië blijven streven naar Euro-Atlantische integratie. Door de medewerking van de Kroatische inlichtingendienst aan de arrestatie van ex-generaal Gotovina op 7 december 2005 op Tenerife onderstreepte de regering Sanader de volledige samenwerking met het Internationaal Joegoslavië Tribunaal. Dit was de belangrijkste voorwaarde voor Kroatië voor de start van de toetredingsonderhandelingen met de Europese Unie. Wel blijven de Kroatische autoriteiten zich verzetten tegen de terugkeer van Kroatische Serviërs naar Kroatië. Hoewel nog steeds goede banden bestaan met het Kroatische volksdeel in buurland Bosnië-Herzegovina, is de invloed van Kroatië op de situatie in Bosnië-Herzegovina de afgelopen jaren verminderd.

De inspanningen van de MIVD richten zich hoofdzakelijk op het monitoren van de veiligheidssituatie in Kroatië en op mogelijke tendensen die de buitenlandspolitieke ontwikkelingen in Kroatië kunnen beïnvloeden.

AZIË

De MIVD heeft in 2005 de situatie en de ontwikkelingen in Afghanistan en haar buurlanden op de voet gevolgd. Het economische moderniserings- en hervormingsprogramma van China was in 2005 eveneens onderwerp van aandacht voor de MIVD. Dit gold ook voor de situatie in Indonesië nadat de tsunami in 2004 de nieuwe Indonesische president de mogelijkheden bood om de decennialange confrontatie in Atjeh op te lossen.

AFGHANISTAN

Afghanistan bevond zich in 2005 in het vierde jaar na de aanslagen in de Verenigde Staten van 11 september 2001 en de daaropvolgende verdrijving van het Taliban-regime. Er zijn onmiskenbaar belangrijke stappen gezet in de vorming van een nieuwe Afghaanse staat. Er is een grondwet, een gekozen president, een gekozen parlement en provinciale raden. De parlementsverkiezingen in 2005 verliepen, op een aantal incidenten na, rustig. De meeste incidenten rond de verkiezingen werden gemeld uit het zuiden, zuidoosten en oosten van Afghanistan. Er waren echter geen spectaculaire aanvallen van Taliban of andere *Opposing Militant Forces*. De opkomst bij de verkiezingen in 2005 was echter aanzienlijk lager dan bij de presidentsverkiezingen in 2004.

In onder meer de sectoren onderwijs en gezondheidszorg zijn successen te melden. Dat geldt niet voor de veiligheidssituatie. Over vrijwel de hele linie is sprake van stagnatie en op sommige gebieden zijn er zelfs tekenen van verslechtering van de veiligheidssituatie. De veiligheidssituatie in het zuiden, zuidoosten en oosten van Afghanistan is daarvan de meest zichtbare uiting. Een nationaal verzoeningsprogramma heeft het tij niet kunnen keren. Hoewel verschillende Taliban-leden zich met de regering hebben verzoend, zetten veel Taliban-leden de strijd voort. Er is mogelijk sprake van een toenemende invloed van radicale elementen binnen de leiding van de Taliban.

De Afghaanse regering is de afgelopen vier jaar nauwelijks in staat geweest structurele hervormingen door te voeren op een aantal terreinen die essentieel zijn voor het proces van wederopbouw. Daarbij gaat het onder meer om de economie, de veiligheidssituatie en het bestuursapparaat zelf. Economische verbeteringen blijven veelal beperkt tot de grootstedelijke gebieden en leiden niet tot een verbetering van de werkgelegenheid. Investeringen blijven veelal uit, met name

door het ontbreken van een goed functionerend juridisch apparaat en de toenemende onveiligheid. De onveiligheid krijgt niet alleen vorm door het optreden van de *Opposing Militant Forces*, maar vindt haar oorzaak ook in de wijdverspreide corruptie en criminaliteit die in alle lagen van de maatschappij en het overheidsapparaat voorkomen.

De algehele veiligheidssituatie in Afghanistan was in 2005 onzeker en gespannen. De dreiging van terrorisme bleef hoog. De belangrijkste destabiliserende factor in Afghanistan blijft de aanwezigheid van *Opposing Militant Forces*. Er is met name in het oosten, zuidoosten en zuiden van Afghanistan sprake van een aanhoudende stijging van het aantal incidenten. Het optreden van de *Opposing Militant Forces*, naast Taliban ook bestaande uit leden van de Hezb-e Islami Gulbuddin en delen van het netwerk van al-Qa'ida, is onlosmakelijk verbonden met de steun die men krijgt in en vanuit Pakistan. Het effectief bestrijden van de *Opposing Militant Forces* is in hoge mate afhankelijk van de mate waarin de Pakistaanse autoriteiten in staat en bereid zijn deze situatie te veranderen.

Het totale aantal incidenten was in 2005 hoger dan in de voorgaande jaren. Daarnaast is er sprake geweest van verharding van strijdmethodes. Zo was er een toename van het aantal Afghaanse geestelijken dat bedreigd en vermoord werd. Vaker dan voorheen waren scholen het doelwit van aanslagen. En er was in 2005 een opvallende (van zes in 2004 naar 25 in 2005) toename van het aantal zelfmoordaanslagen, waarbij het zwaartepunt in de tweede helft van 2005 lag.

De Nederlandse krijgsmacht is in 2005 op verschillende taakgebieden en in verschillende delen van Afghanistan actief geweest. Vanaf september 2004 is het *Provincial Reconstruction Team* actief in de provincie Baghlan. Het in april 2004 naar Kabul uitgezonden Apache helikopterdetalement is in april 2005 afgelost door een F-16 detachement. Mariniers, deel uitmakend van de *Strategic Reserve Force*, hebben van augustus tot november 2005 een bijdrage geleverd in Noord-Afghanistan ten behoeve van de verkiezingen.

Ook is een eenheid militairen, ondersteund met een Chinook helikopterdetachement, vanaf april 2005 in Zuid-Afghanistan in het kader van *Operatie Enduring Freedom* actief.

Het jaar 2005 heeft in de provincie Baghlan vooral in het teken gestaan van wisselingen binnen het provinciaal bestuur en onder de provinciale veiligheidsautoriteiten. Zo heeft Baghlan in 2005 drie verschillende gouverneurs gekend en zijn verschillende veiligheidsfunctionarissen gewisseld. De verkiezingen van 2005 hebben in Baghlan bijgedragen aan een meer pluriforme politieke cultuur. Er is in Baghlan echter nog steeds sprake van zwak provinciaal bestuur en zwakke overheidsinstellingen. De belangrijkste bijdrage aan een verbetering van de situatie moet komen van een verbetering van de economie. De werkloosheid in Baghlan blijft hoog en er is sprake van groeiende criminaliteit. De veiligheidssituatie in Baghlan en het noorden van Afghanistan heeft zich in 2005 gestabiliseerd. In Baghlan deed zich in 2005 een reeks aanslagen voor met ondermeer geïmproviseerde explosieven, *Improvised Explosive Devices*. Ook waren aanslagen gericht tegen konvoeien van het Nederlandse *Provincial Reconstruction Team*.

In 2005 is in het bijzonder aandacht besteed aan de ontwikkelingen in Zuid-Afghanistan. Aan de voorgenomen NAVO gebiedsuitbreiding over de zuidelijke provincies zal ook Nederland deelnemen. Deze deelname zal bestaan uit het overnemen van het Amerikaanse *Provincial Reconstruction Team* in de provincie Uruzgan en het deelnemen aan een multinationaal (Brits, Canadees en Nederlands) hoofdkwartier in Zuid-Afghanistan. Vanaf november 2006 heeft Nederland de *lead nation* rol binnen dit hoofdkwartier. Voorafgaande aan de politieke besluitvorming en tijdens de militaire planning van de inzet heeft de MIVD veel aandacht geschonken aan de veiligheid in deze regio en in het bijzonder aan de situatie in de provincie Uruzgan. De veiligheid is niet los te zien van de voortdurende en toegenomen pogingen van de *Opposing Militant Forces* om de controle over grote gebieden in Zuid-Afghanistan te behouden en uit te breiden. Naast de voornamelijk door de Taliban uitgevoerde acties tegen de Coalitie-eenheden is de gehele zuidelijke regio van Afghanistan ook het speelveld van elkaar bestrijdende tribale groeperingen en (drugs-)crimelen. Zuid-Afghanistan is een regio waar het centrale gezag slechts een beperkte en vaak nog corrupte invloed uitoefent. In 2005 is in het kader van de *Operatie Enduring Freedom* een militair offensief ingezet tegen de in Zuid-Afghanistan optredende Taliban-strijders. Dit offensief en de aanhoudende gewelddadige acties van de Taliban-strijders hebben de regio Zuid-Afghanistan niet rustiger gemaakt. Het heeft er zelfs toe geleid dat de bevolking verder geïsoleerd is geraakt van de positieve ontwikkelingen die elders in het land wel konden worden doorgestraalt.

Het proces van *Disarmament Demobilization and Reintegration* (DDR) is in juli 2005 afgerond. Na het beëindigen van dit proces zijn de Afghaanse legereenheden, de *Afghan Military Forces*,

formeel opgeheven. De militairen die in de Afghan Military Forces dienden zouden door het DDR-proces moeten zijn geïntegreerd in de maatschappij. In hoeverre dit is gebeurd kan moeilijk worden vastgesteld. Vaststaat dat er nog steeds veel wapens onder de bevolking zijn, zowel onder oud-militairen als onder milities. Om de wapens definitief uit de Afghaanse samenleving te verwijderen is het Disbandment of Illegal Armed Groups (DIAG)-programma in juni 2005 formeel gestart. Het uiteindelijke doel van dit programma is alle bewapende milities hun wapens te laten inleveren. In tegenstelling tot bij het DDR-proces is er bij het DIAG-programma geen beloning voor militieleden die hun medewerking verlenen. Wegens schoorvoetende medewerking en de grote hoeveelheid wapens in het land lijkt het DIAG-programma een moeizaam proces te worden.

De MIVD heeft in 2005 uitgebreid aandacht besteed aan de situatie in Afghanistan. In dagelijkse rapportages en briefings en in speciale producten is aandacht geschenken aan de algemene situatie in het land en aan speciale gebeurtenissen en thema's in het bijzonder. Verder is specifiek aandacht geschenken aan de eerder genoemde Nederlandse missies in Afghanistan, aan inzet en technische specificaties van geïmproviseerde explosieven en zijn bijdrages geleverd in het kader van besluitvorming over nieuwe missies in Afghanistan.

In 2006 zal Nederland meer dan voorheen actief zijn in Afghanistan. Het is de verwachting dat de veiligheidssituatie in 2006 over geheel Afghanistan gezien niet noemenswaardig zal afwijken van die in 2005, maar in het zuiden en zuidoosten mogelijk verder zal verslechteren ten opzichte van dat jaar. De Nederlandse aanwezigheid in het *Provincial Reconstruction Team* in Baghlan (tot

oktober 2006) en Kabul blijft voorlopig gehandhaafd. De inzet van Nederlandse militairen in een nieuw op te zetten *Provincial Reconstruction Team* in Uruzgan en de Nederlandse deelname aan het multinationale hoofdkwartier, naast de in Baghlan en Kabul aanwezige inzet, zullen de MIVD-betrokkenheid bij de ontwikkelingen in Afghanistan sterk intensiveren.

CENTRAAL-AZIË

De interesse van de MIVD voor landen in Centraal-Azië wordt ingegeven door het eventuele uitstralingseffect van ontwikkelingen in deze regio op de Nederlandse militaire inzet in Afghanistan. Van belang hierbij is onder meer de rol die de regio speelt in de drugsmokkel van Afghanistan naar Europa. Oezbekistan en Kirgizië kenden in 2005 grote politieke onrust en een toenemende dreiging van moslimfundamentalisme. De situatie in Oezbekistan is inmiddels gestabiliseerd. Bij het ontbreken van een gestructureerde oppositie wordt verwacht dat president Karimov zijn repressieve regime kan voortzetten. In Kirgizië is na een korte volksopstand in reactie op de parlementsverkiezingen een nieuwe regering onder leiding van president Bakijev aangetreden.

In 2005 werd in Oezbekistan een opstand van tegenstanders van het regime van president Karimov bloedig neergeslagen. De veroordeling door de Internationale Gemeenschap van dit ondemocratische Oezbeekse optreden heeft een verwijdering tussen de Verenigde Staten en president Karimov tot gevolg gehad. Naar aanleiding hiervan moest de Verenigde Staten zijn militaire bases in Oezbekistan sluiten. Parallel aan de verwijdering van de Verenigde Staten zocht Oezbekistan toenadering tot Rusland. In het kader van terrorismebestrijding, de exploitatie van olie- en gasbronnen en de samenwerking met onder andere China en de Centraal-Aziatische republieken binnen de *Shanghai Co-operation Organisation* werd deze toenadering door Rusland welkom. Mede hierdoor herwon Rusland in 2005 invloed in de voormalige Sovjetrepublieken in de regio.

Het bewind in Tadzjikistan heeft te maken met een toenemend religieus fundamentalisme dat, tezamen met de onderlinge rivaliteit tussen clans, een potentiële bedreiging vormt voor de interne stabiliteit. In 2005 maakte het bewind in Tadzjikistan zich ernstig zorgen over de toenemende onrust in het land. Het bewind nam zijn toevlucht tot repressie en intimidatie om een met Kirgizië vergelijkbare volksopstand te voorkomen. Vanuit Afghanistan wordt via Tadzjikistan veel drugs gesmokkeld naar onder meer Europa. In 2005 werd de bewaking van Tadzjieks-Afghanse grens door Russische troepen overgedragen aan Tadzjieke grenstroepen. De Tadzjieke eenheden werden daarbij nog wel op afstand gesteund door de Russen.

PAKISTAN

De Taliban blijft Pakistaans grondgebied gebruiken om in buurland Afghanistan acties uit te voeren tegen de Afghaanse autoriteiten en de in het land aanwezige buitenlandse militairen. Hoewel de Pakistaanse veiligheidstroepen in de grensgebieden met Afghanistan actief zijn met het oppakken van buitenlandse militanten, worden aanhangers van de Taliban veelal ongemoeid gelaten. De druk vanuit het buitenland op de Pakistaanse autoriteiten om actief tegen de Taliban op te treden blijft groot.

De aardbeving van 8 oktober 2005 in met name Kasjmir in het noorden van Pakistan en India heeft bijgedragen aan een verbetering van de onderlinge relaties. Het onderlinge wantrouwen tussen beide landen blijft echter groot. De humanitaire noedsituatie in het noorden van Pakistan die als gevolg van de aardbeving is ontstaan, heeft Nederland doen besluiten om een militair noodhospitaal in het getroffen gebied in te zetten. In Kasjmir zijn diverse radicale islamitische groeperingen actief. Aangezien deze groeperingen een bedreiging voor de veiligheid van de Nederlandse eenheden kunnen vormen, heeft de MIVD de lokale veiligheidssituatie in 2005 nauwlettend gevolgd. Het militaire noodhospitaal is per 1 februari 2006 opgeheven.

In de Pakistaanse veiligheidspolitiek blijft de relatie met India en in het bijzonder de kwestie rond Kasjmir centraal staan. De MIVD blijft vanuit de militaire betrokkenheid in de regio de ontwikkelingen in Pakistan volgen.

INDIA

India blijft door verdere modernisering van zijn strijdkrachten invulling geven aan zijn pretenties om een regionale grootmacht te worden. De toenemende Indiase militaire capaciteit blijft in eerste instantie gericht tegen buurland Pakistan, maar is ook gericht op de dreiging vanuit China. De in 2003 voorzichtig ingezette diplomatische detente tussen de beide landen is ook in 2005 voortgezet, waardoor in ieder geval escalaties niet zijn voorgekomen.

Ten aanzien van de langlopende kwestie Kasjmir lijkt een structurele oplossing op korte termijn niet aan de orde. Echter zowel de regering van India als van Pakistan is bereid tot onderhandelingen en zoeken voorzichtig toenadering. De MIVD blijft vanuit de Nederlandse militaire betrokkenheid in de regio de ontwikkelingen in India volgen. Met het oog op de Nederlandse maritieme inspanningen in het kader van de *Operatie Enduring Freedom* besteedt de MIVD tevens aandacht aan de maritieme ontwikkelingen in India.

VOLKSREPUBLIEK CHINA

De motor achter de recente en snelle opkomst van China is het nog steeds succesvolle economische moderniserings- en hervormingsprogramma. Desondanks heeft de ingeslagen weg naar een vrije markteconomie de binnenlandse stabiliteit van China onder druk gezet. Een combinatie van factoren is hieraan debet, zoals de stijgende werkloosheid en armoede door bijvoorbeeld de privatisering van staatsbedrijven, de toenemende ongelijkheid tussen stad en platteland, de opkomst van een meer zelfbewuste ondernemersklasse en de endemische corruptie en machtsmisbruik.

De sociale onrust in China doet afbreuk aan de legitimiteit van de Chinese Communistische Partij. De partij probeert haar machtsbasis in stand te houden door de voortdurende economische groei te waarborgen, een beleid van repressie te voeren en het nationalisme in China aan te wakkeren. De vraag is echter of China de groeiende binnenlandse problemen, veroorzaakt door de kloof tussen een vrije markt-economie enerzijds en een politiek éénpartijstelsel anderzijds, het hoofd kan bieden.

Op het gebied van de buitenlandse politieke verhoudingen fungeert China steeds meer als de economische motor van de Aziatische regio. Door de

Chinees netwerken van economische interdependentie is het risico van een grootschalig interstaatelijk conflict afgenoem. Desondanks bestaan er tussen de diverse landen in de regio nog onopgeloste kwesties. Het belangrijkste potentiële risico voor China blijft Noord-Korea.

China is zich bewust van de veiligheidsrisico's aan de noordoostelijke grens. Een agressieve (nucleaire) Noord-Koreaanse actie, de implosie van het Noord-Koreaanse regime of mogelijke complicaties voortvloeiende uit de nog immer precaire verhouding tussen Noord- en Zuid-Korea, kunnen leiden tot economische en politieke problemen voor de gehele regio, ook voor China zelf.

De relatie tussen China en Taiwan blijft eveneens een bron van internationale zorg. Eventuele regionale conflicten inzake Noord-Korea of Taiwan, alsmede de groeiende interne onrust in China, kunnen de centrale economische en politieke functie van China in de regio aantasten en kunnen leiden tot regionale instabiliteit.

China begint zich, mede door zijn economische succes, als een regionale grootmacht te profileren. China zet zich daarbij af tegen de Amerikaanse werelddominatie. China's streven naar een multipolaire wereldorde heeft geleid tot de creatie en versteviging van een netwerk met staten die voor China van economisch, politiek of militair belang zijn. Zorgwekkend hierbij is dat, door de focus van China op economische belangen en andere ambities van het land, deze allianties kunnen indruisen tegen de belangen van de Internationale Gemeenschap.

INDONESIË

In Indonesië stond 2005 in het teken van verdere hervormingen en democratisering door het in oktober 2004 aangestelde kabinet onder leiding van president Yudhoyono. Het is de regering Yudhoyono gelukt om de verworven politieke stabiliteit verder uit te bouwen. Illustratief daarvoor zijn het verkrijgen van een bredere parlementaire steun, de betere internationale samenwerking, het relatief rustige verloop van lokale verkiezingen voor provinciale gouverneurs en districtshoofden en de voorlopig voorspoedige ontwikkelingen in Atjeh.

Op een aantal andere gebieden lopen de hervormingen minder voorspoedig en ontbreekt het nog aan daadwerkelijke structurele hervormingen. Het afgelopen jaar gaf een duidelijke toename te zien van het aantal strafrechtelijke onderzoeken inzake corruptiepraktijken. Van daadwerkelijk structurele oplossingen is echter nog geen sprake. Hetzelfde geldt voor de hervorming van het juridische stelsel, beleidsmaatregelen op het gebied van terrorismebestrijding en de hervorming van de Indonesische veiligheidsinstanties, waaronder de Indonesische strijdkrachten.

Ten aanzien van de democratisering van de strijdkrachten is een aantal maatregelen getroffen. De maatregelen betreffen het afbouwen van het economische zakenimperium (*military business - milbus*), het opstellen van een twintig jarenplan voor defensie, alsmede een verbeterde interna-

tionale militaire samenwerking. De belangrijkste en meest controversiële machtspilaren van de Indonesische krijgsmacht, de illegale component van de *milbus* en de territoriale organisatie, blijven echter nog onaangestast. Desondanks is in 2005 een eerste aanzet gegeven tot de verdere ontwikkeling van een meer institutionele democratie.

Indonesië werd in 2005 opgeschrikt door een aantal crises. De meest desastreuze gebeurtenis was de aardbeving en de daarop volgende *tsunami* van eind december 2004. Grote delen van het Indonesische eiland Sumatra en de daarop gelegen provincie Atjeh werden verwoest. Opmerkelijk maakte de natuurramp het mogelijk dat de Indonesische regering en de in Atjeh opererende separatistische beweging GAM na jarenlange strijd op 15 augustus 2005 een vredesakkoord sloten. Conform de bepalingen van het akkoord heeft de GAM zich in vier fases van september tot en met eind december 2005 ontwapend. Parallel daaraan is een groot deel van de in Atjeh gestationeerde eenheden van de Indonesische krijgsmacht en de Indonesische politie uit Atjeh teruggetrokken.

Nederlandse militairen zijn in de periode voor het vredesakkoord van 15 augustus 2005 betrokken geweest bij de opbouw van Atjeh en als uitvloeisel van het vredesakkoord levert Nederland een bijdrage aan de *Aceh Monitoring Mission*. De *Aceh Monitoring Mission* had onder andere de taak de ontwapening van de GAM en de terugtrekking van de operationele eenheden van de Indonesische strijdkrachten en politie te monitoren. Dit proces is inmiddels succesvol en binnen een relatief rustige veiligheids situatie voltooid. De *Aceh Monitoring Mission* zal (in afgezwakte vorm) voortduren in 2006. In 2006 zullen de reïntegratie van de voormalige GAM-strijders, monitoring van de mensenrechtensituatie en politieke hervormingen de boventoon voeren bij de verdere normalisatie van Atjeh.

De problemen in Papoea hebben vanwege de omstandigheden in Atjeh het afgelopen jaar minder prioriteit van de Indonesische regering gekregen. Als de situatie in Atjeh zich stabiliseert, zal echter het oplossen van de kwestie Papoea mogelijk ook dichterbij komen.

De MIVD zal zich gezien de bovenstaande ontwikkelingen ook in 2006 met name richten op de voortgang van het verdere hervormings- en democratiseringsproces in Indonesië. Specifieke aandacht krijgt de rol van de Indonesische strijdkrachten. De ontwikkelingen in de perifere gebieden Atjeh en Papoea blijven, mede gezien de Nederlandse inzet in Atjeh, belangrijke aandachtsgebieden van de MIVD.

MIDDEN-OOSTEN

Het Midden-Oosten speelt een vooraanstaande rol in het veiligheidsbeleid van het Westen. De aanzienlijke olievoorraden, de brugfunctie richting Centraal-Azië, de strijd tegen het internationale terrorisme, het Israëlisch-Palestijnse vraagstuk, het conflict in Irak en de Iraanse nucleaire problematiek vormen de belangrijkste redenen voor de westerse belangstelling voor het Midden-Oosten

Spanningen in het Midden-Oosten worden veelal veroorzaakt door etnisch-religieuze en sociaal-economische en geopolitieke tegenstellingen. Radicale islamitische groepen kunnen onder deze omstandigheden rekenen op groeiende steun. De perceptie van een groeiende westerse, met name Amerikaanse, invloed versterkt een anti-westerse ideologie. In de ogen van radicale moslims belichaamt het Westen alle 'moderne' waarden die zij vanuit hun traditionele cultuur verwerpen. Als uitvloeisel van deze opvatting plegen terroristische islamitische groepen aanslagen, bij voorkeur tegen westerse doelen.

Door voornoemde ontwikkelingen staat een aantal regimes in het Midden-Oosten onder druk. Aan de ene kant dringt het Westen aan op (meer) democratische hervormingen. Aan de andere kant wijzen lokale conservatieve en militante krachten, waaronder machthebbers en machtselites die vooral de status quo wensen te handhaven, deze juist af. De welvaartsgroei loopt uit de pas met de snel groeiende bevolking, met een niet altijd goed opgeleide jeugd. Tussen bepaalde landen bestaan territoriale geschillen over olievoorraden en watervoorziening. Het aanhoudende conflict in Irak heeft een regionale dimensie door de onzekere toekomstige staatsstructuur. Niet in de laatste plaats zijn er militair-politieke rivaliteiten die in regionaal opzicht een dreiging vormen met een mogelijk mondiale uitstraling. In het bijzonder zijn Iran en Syrië militaire 'risicolanden'.

Bovenstaande problematiek heeft een uitstraling naar gebieden buiten de regio, zoals het NAVO-verdragsgebied. Dit effect wordt versterkt door de capaciteit van bepaalde landen op het gebied van niet-conventionele wapens. Vooral de toegenomen potentiële dreiging van conventionele en

niet-conventionele ballistische raketsystemen wordt door de MIVD nauwlettend gevolgd. Er is weinig kans op wapenbeheersingsoverleg in het Midden-Oosten, ook omdat Israël weigert zijn in de regio veronderstelde militair-nucleaire capaciteit bespreekbaar te maken.

De inspanning van de MIVD richt zich op de veiligheidsrisico's in het gebied en op de huidige en eventueel toekomstige Nederlandse bijdrage aan missies in de regio. Het betreft de in 2005 voortgezette bijdragen aan de *NATO Training Mission in Iraq*, de *Operatie Enduring Freedom* en de deelname in NAVO-verband aan de *Standing Naval Force Mediterranean*.

Voorts zijn twaalf Nederlandse militairen onder de vlag van de *United Nations Truce Supervision Organisation* als waarnemers in de regio ingezet. Zij monitoren de situatie in Syrië, Libanon en in Israël, een potentieel conflictgebied. Nieuw is de deelname van Nederlandse militairen aan de waarnemersmissie van de Europese Unie bij Rafah, de grenspost tussen het door de Palestijnse Autoriteit beheerde Gaza en Egypte.

IRAK

In 2005 werd het wederopbouwproces in Irak voortgezet. De politieke reconstructie vorderde gestaag, ondanks de voortdurend kwetsbare veiligheidssituatie. De aanhoudende aanvallen op buitenlandse militairen en de hiermee samenwerkende Iraakse veiligheidsorganisaties hadden een negatief effect op de algemene situatie in Irak. Dit had zijn weerslag op met name de economische wederopbouw. De parlementsverkiezingen in december 2005 vormden de voorlopig laatste stap in het stappenplan voor de politieke reconstructie van Irak zoals vastgelegd in VNVR resolutie 1546.

De nieuwe Iraakse regering staat voor de volgende uitdagingen: herziening van de grondwet,

verbetering van de veiligheidssituatie, het verder op gang brengen van publieke diensten en aanmoediging van internationale investeerders in de wederopbouw. De ontwikkelingen in Irak kunnen niet alleen binnenlands maar ook in de regio een uitstralingseffect op veiligheid en stabiliteit hebben. Mede met het oog op uitstralingseffecten richting Afghanistan wordt door de MIVD speciale aandacht geschenken aan de inzet en de technische specificaties van in Irak gebruikte geïmproviseerde explosieven.

Met het vertrek van het Nederlandse contingent uit de Zuid-Iraakse provincie Muthanna in april 2005 is de intensiteit van de MIVD-rapportages terzake Irak afgenomen. De aandacht is verschenen naar de algemene situatie in Irak en de relevante aspecten op politiek-militair en veiligheidsgebied. Dit laatste heeft zich met name toegespitst op de veiligheidssituatie rond Bagdad, alwaar zich Nederlands defensiepersoneel bevindt voor de *NATO Training Mission in Iraq*. Hierover is in 2005 wekelijks gerapporteerd. Ook het komende jaar zal de MIVD de situatie in Irak nauwlettend blijven volgen.

IRAN

Het ultra-conservatieve bewind van de streng islamitische republiek Iran vestigt met zijn politieke provocaties sterk de aandacht op zich. Iran streeft naar een leidende positie in de Golfregio en wordt door de MIVD als een risicoland aangemerkt. De reden hiervoor is de potentiële militaire dreiging die uitgaat van het ambitieuze militaire programma van Iran.

In zijn buitenlands politiek concept en militaire doctrine staat strategische afschrikking met behulp van ballistische raketten op de voorgrond. De MIVD is van oordeel dat Iran door middel van vooral zijn vergroot maritiem militair potentieel een mogelijke bedreiging vormt voor de energievoorzieningszekerheid van Europa en daarmee van Nederland. Ook kan Iran zijn afschrikkingpotentieel richten tegen de westerse en Nederlandse militaire eenheden in het Golfgebied en Afghanistan.

Tot dusver is de conclusie dat Iran een buitenlands beleid op twee sporen voert.

Naast een veelheid aan contacten ook met westerse gezinde en Iran-kritische landen blijft Iran contacten houden met radicaal-islamitische groepen (Palestijnse groeperingen, Libanese Hezbollah). Voor de MIVD is dit een bron van zorg.

Er moet vanuit worden gegaan dat een eventuele (militaire) actie van de Verenigde Naties, het Westen of Israël tegen Iran een reactie te zien zal geven. In dat geval dient er rekening mee te worden gehouden dat Iran anti-westerse activiteiten in Afghanistan en Irak zal ontplooien. Het is niet uit te sluiten dat een militaire operatie door het Westen of Israël tegen Iran tot een verstoerde relatie met Rusland en China zal leiden. Beide landen hebben aanzienlijke economische belangen in Iran die door westerse ingrijpen in Iran in gevaar kunnen komen.

Iran heeft een actief ballistisch raketprogramma. Hier is onder andere de Shahab-3 uit voortgekomen, een ballistische raket waarmee Iran het zuidoostelijk deel van het NAVO-grondgebied

binnen bereik heeft. Iran houdt zich inmiddels bezig met het vergroten van het bereik en de nauwkeurigheid van de Shahab-3. Het Iraanse raketprogramma richt zich mogelijk op de ontwikkeling van nieuwe, door vloeibare brandstof aangedreven raketten met een groter bereik dan de Shahab-3. En op de ontwikkeling van ballistische raketten die door vaste brandstof worden aangedreven. Het Iraanse ballistische raketprogramma steunt op en is afhankelijk van buitenlandse hulp.

De MIVD richt zijn inspanningen op het beoordelen van de voortgang van primair de Iraanse niet-conventionele raketprogramma's. De Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan is een reden het beleid van Iran ten aanzien van dit land te volgen.

ISRAËL, PALESTIJNSE AUTORITEIT

Het Israëlsch-Palestijns conflict is onverminderd een belangrijke factor van onvrede in de Arabische wereld en speelt een belangrijke rol in de regionale verhoudingen in het Midden-Oosten. De Palestijnse kwestie spits zich na de Israëlische terugtrekking uit de Gazastrook toe op het herstel van het gezag van de Palestijnse Autoriteit in de Gazastrook en op de economische wederopbouw van de Palestijnse gebieden.

Een ander probleem blijft de aanhoudende nederzettingenactiviteit van Israël op de Westoever en de bouw van de veiligheidsbarrière voorzover het tracé daarvan ten oosten van de zogeheten 'Groene Lijn' ligt. Voornamelijk vanwege interne Palestijnse ontwikkelingen is het vredesproces met Israël tot stilstand gekomen. Israël en de Verenigde Staten werken niet mee aan de totstand-

koming van 'Palestina', voordat de Palestijnse Autoriteit de veiligheid in de Palestijnse gebieden heeft gerealiseerd. Feit is dat in de huidige omstandigheden de aanhang in de Palestijnse gemeenschap voor de radicale Palestijnse partij Hamas sterk is toegenomen, hetgeen tot de overwinning van Hamas in de parlementsverkiezingen van begin 2006 en de vorming van een Hamas-regering heeft geleid.

De radicalisering in de Palestijnse gelederen is een zorgelijke ontwikkeling. De mogelijke regionale effecten van een crisis binnen de Palestijnse Autoriteit en een eventuele reactie van Israël dragen hieraan bij.

De MIVD heeft aandacht voor het onderwerp Israël-Palestijnse Autoriteit vanwege de aanwezigheid van Nederlandse militaire waarnemers in Gaza.

SYRIË

Op binnenlands politiek terrein was van een hervormingsproces in Syrië geen sprake. Op buitenlands politiek terrein waren er de verwikkelingen rond de relatie met Libanon.

De moordaanslag op de Libanese ex-premier Hariri leidde tot het versnelde vertrek van de Syrische strijdkrachten uit Libanon. In de nasleep van voornoemde moord, stelde de Verenigde Naties een onderzoek in onder leiding van de Duitser Mehlis.

De bevindingen van het Mehlis-rapport verhoogden de internationale druk op Syrië om zijn buitenlands beleid aan te passen. In de eerste plaats betreft dit de relatie met Libanon, maar ook de tekortschietende controle door Syrië aan de grens met Irak. Van dit laatste maken radicale buitenlandse strijdsters gebruik om in Irak te infiltreren en daar aanslagen te plegen. De Syrische autoriteiten hebben weliswaar langs de grens met Irak maatregelen genomen, maar de effectiviteit blijft ongewis.

Met name de Verenigde Staten bekritisieren de houding van Syrië tegenover Israël en de ontwikkeling van het Syrische chemische wapenprogramma. In het Syrische veiligheidsconcept van 'strategische afschrikking' jegens Israël staan dergelijke wapens, tezamen met ballistische raketten als overbrengingsmiddel, centraal. Het conflict tussen Israël en Syrië spits zich toe op de Syrische eis

van terugkeer van de Golan, die sinds 1967 door Israël is bezet. Voor de VN-waarnemersmacht op de Golan, de *United Nations Truce Supervision Organisation*, levert de Nederlandse krijgsmacht al vele jaren een twaalftal militaire waarnemers. Zij opereren vanaf hun respectievelijke VN-kwartieren in Syrië, Israël en Libanon.

De MIVD volgt de ontwikkelingen in Syrië op het gebied van massavernietigingswapens en zijn opstelling in internationale kwesties.

LIBANON

De nationale ophef naar aanleiding van de moord op ex-premier Hariri leidde in Libanon tot parlementsverkiezingen. De verkiezingen werden gewonnen door partijen die de bemoeienis van Syrië in Libanon afwijzen. Aan de vooravond van deze verkiezingen hadden de Syrische strijdkrachten Libanon reeds verlaten.

De nieuwe Libanese regering omvat ook ministers die behoren tot, of connecties hebben met de militante Hezbollah-organisatie. De tegenstellingen tussen deze kabinetssleden en die van anti-Syrische partijen beperken de slagvaardigheid van de regering. Een complicerende factor is de aanhoudende gewapende presentie van Hezbollah in het zuiden van Libanon en het Libanees-Israëlische grensgebied. Regelmatig beschiet de Hezbollah met mortieren Israëlische posities in het omstreden gebied van de Shebaa-boerderijen. Dit wordt dan beantwoord met Israëlische (artillerie)schietingen. De Israëlische luchtmacht vliegt regelmatig boven Libanon. Ofschoon deze activiteiten een ritueel karakter hebben, kan escalatie nooit worden uitgesloten.

Gelet op de aanwezigheid van Nederlandse militaire waarnemers in het grensgebied van Israël met Libanon en Syrië schenkt de MIVD aandacht aan de ontwikkelingen in Libanon.

ARABISCH SCHIEREILAND

De zes landen van de *Gulf Co-operation Council*, te weten Saudi-Arabië, Koeweit, Qatar, Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman, hebben door hun aanzienlijke

oliereserves een strategisch belang. Jemen is van belang door zijn strategische ligging aan de toegang van de Rode Zee en de Indische Oceaan. Door de MIVD is in 2005 in het bijzonder aandacht besteed aan de stabiliteit van Saudi-Arabië en aan de houding van de Golfstaten ten opzichte van de situatie in Irak. Na de zware aanslagen in 2003 hebben de Saudische autoriteiten de terrorismebestrijding krachtig ter hand genomen. Dit heeft zijn uitwerking niet gemist. Ofschoon verdere aanslagen niet kunnen worden uitgesloten, is de stabiliteit van Saudi-Arabië op korte termijn niet in gevaar. In het kader van operaties in de regio waaraan de Nederlandse krijgsmacht deelneemt, heeft de MIVD rapportages verzorgd over het Arabisch schiereiland. Het betreft met name de rapportages ter ondersteuning van in de Golfregio opererende Nederlandse marine-eenheden.

JORDANIË

De in november 2005 uitgevoerde aanslagen op drie internationale hotels onderstreepten de kwetsbare positie van Jordanië. Terwijl in het westelijke buurland Israël het Israëlsch-Palestijnse conflict voortduurt, is in het oostelijke buurland Irak de veiligheidssituatie aanhoudend instabiel.

De Jordaanse regering tracht in haar binnen- en buitenlands beleid een middenweg te bewandelen tussen solidariteitsgevoelens onder de Jordaanse bevolking met de Palestijnse opstand enerzijds en de strategische relatie met de Verenigde Staten anderzijds. Jordanië onderhoudt nauwe politiek-militaire betrekkingen met de Verenigde Staten en ontvangt substantiële financiële steun van de Verenigde Staten. Tegelijkertijd stelt Jordanië zich terughoudend op jegens Israël en probeert de relaties met de Arabische landen in de regio te versterken. Op binnenlands terrein lanceerde Jordanië het zogeheten '*Jordan First*' programma. In dit programma worden de Jordaniërs opgeroepen zich te ontdoen van ideologische ballast en zich te concentreren op de economische vooruitgang in Jordanië.

De MIVD heeft in 2005 met name aandacht geschenken aan de situatie in Jordanië vanwege de ontwikkelingen met betrekking tot Irak.

RUSSISCHE FEDERATIE

Het jaar 2005 kenmerkte zich door een krachtige positionering van Rusland op het wereldtoneel. Onrust en geweld heersten ook in 2005 in de Russische Kaukasus-republieken.

Rusland veroordeelde in 2005 in een gemeenschappelijke verklaring met China de eenzijdige werelddominatie van de Verenigde Staten en koos zijn eigen weg in de relaties met landen als Iran en Noord-Korea. Rusland heeft het afgelopen jaar met succes bilaterale initiatieven ontplooid om zijn positie in Centraal-Azië te versterken. Rusland heeft niet geschroomd andere leden van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten te wijzen op hun (economische en energie) afhankelijkheid van Rusland.

In 2005 zijn in de aanloop naar de Russische presidentsverkiezingen van 2008 de eerste voorzichtige tekenen van de politieke (her-)positionering binnen Rusland zichtbaar geworden. Dit heeft zich met name geuit in een versterking van de macht van de huidige politieke leiders en een gedeeltelijke vereniging van de onverminderd zwakke oppositie. President Poetin heeft herhaaldelijk aangegeven zich niet kandidaat te zullen stellen voor de presidentsverkiezingen in 2008, omdat de grondwet dit niet toestaat. Hoewel zijn populariteit in 2005 enigszins daalde naar aanleiding van enkele drastische sociale herstructureringen, is president Poetin nog steeds de onbetwiste leider van Rusland. Internationale kritiek op de democratische ontwikkeling en aantasting van de vrijheid van de media in het land vond in 2005 weinig gehoor onder de Russische bevolking. Met name wegens het feit dat de bevolking geleidelijk is gaan profiteren van de economische opbloei van het land. Ondanks de gunstige economische ontwikkelingen en de hoge olieopbrengsten in 2005 is echter duidelijk geworden dat de ambitieuze plannen van president Poetin om het Bruto Nationaal Product in tien jaar te verdubbelen niet haalbaar zijn.

De weinig florissante situatie van de Russische strijdkrachten lijkt over het dieptepunt heen. In 2005 is een voorzichtige aanvang gemaakt met de implementatie van verbeterprogramma's en werd het defensiebudget ten opzichte van 2004 met 25% verhoogd.

De tekortkomingen binnen de strijdkrachten op het gebied van uitrusting, materieel en oefenprogramma's, gekoppeld aan de sociale problemen, laten echter zien dat er nog een lange weg te gaan is. Rusland blijft de tweede kernmacht in de wereld. Tegen deze achtergrond blijven al dan niet van regeringswege gesanctioneerde leveranties van Russische wapentechnologie aan omstreken gebieden een potentieel veiligheidsrisico.

De Russische Kaukasus-republieken waren ook in 2005 het toneel van onrust en geweld. De dood van de Tsjetsjense rebellenleider Maschadov heeft de verschillende Tsjetsjense verzetstrijders met hun vertakkingen over de gehele Russische Kaukasus niet gehinderd in hun strijd tegen de Russische overheid. Het aantal verzetstrijders lijkt echter te zijn afgangen. De Russische regering heeft inmiddels meer oog gekregen voor de onderliggende sociaal-economische oorzaken van het geweld. De regering heeft echter nog geen wezenlijk nieuwe beleidslijn geformuleerd voor de aanpak van de problematiek, hoewel deze de komende jaren naar verwachting geen ernstige bedreiging voor de politieke positie van president Poetin zal vormen. Wel zullen de spanningen in de noordelijke Kaukasus met name de veiligheidssituatie in het grensgebied met buurland Georgië en mogelijk Azerbeidjan blijven beïnvloeden.

Daar alle voornoemde ontwikkelingen een weerslag kunnen hebben op de Europese Unie en de NAVO, blijft de MIVD ook in 2006 de ontwikkelingen in de Russische Federatie volgen.

ANDERE LANDEN VOORMALIGE SOVJETUNIE

In 2005 is duidelijk geworden dat drastische politieke en economische hervormingen in de verschillende landen van de voormalige Sovjetunie een lange termijn proces zijn. Dit proces wordt beïnvloed door de wens van de Russische Federatie tot behoud van zijn invloed in de betreffende landen. Daarnaast geldt dat de belangen van individuele regionale actoren vaak een remmende werking hebben op de voor toenadering tot het Westen gewenste hervormingen.

WIT-RUSLAND

De geostrategische positie van Wit-Rusland tussen Rusland en Centraal-Europa maakt het land vanuit economisch en militair perspectief van groot belang voor de Russische Federatie. In het Gemenebest van Onafhankelijke Staten is Wit-Rusland de belangrijkste bondgenoot van de Russische Federatie. De Russische Federatie heeft zijn politiek-economische en militaire invloed op Wit-Rusland weten te versterken door steun te verlenen aan de, inmiddels voor een nieuwe ambtsperiode van vijf jaar herkozen, autocratische president Loekasjenko. Wit-Rusland is bezig met een ingrijpend militair hervormingsprogramma dat de strijdkrachten weliswaar reduceert, maar in defensief opzicht een versterking van de strijdkrachten betekent. De binnenlandse oppositie is het afgelopen jaar enigszins gegroeid en werkt meer dan voorgaande jaren samen, maar wordt onderdrukt. Democratische ontwikkelingen zoals in Oekraïne en Georgië zijn niet waarschijnlijk. De Europese Unie toont in toenemende mate interesse voor de binnenlandse politiek in Wit-Rusland.

De MIVD zal aandacht blijven besteden aan de algemene politiek-militaire situatie in Wit-Rusland.

OEKRAÏNE

President Joesjtsjenko trof bij zijn aantreden eind 2004 een land aan met een niet rooskleurige binnenlandse situatie. Ook zijn regering kon hier geen structurele verandering in aanbrengen. In september 2005 ontsloeg Joesjtsjenko zijn voormalige medestanders, omdat deze in zijn ogen door aanhoudende meningsverschillen en een tegenvallende economische groei de beloften van de Oranje Revolutie niet hadden waargemaakt. De nieuw aangestelde regering onder leiding van premier Jechanoerov wordt gezien als een overgangsregering, die met het oog op de parlementsverkiezingen in 2006 geen drastische hervormingen kan initiëren. De parlementsverkiezingen zullen naar verwachting geen einde maken aan de politieke verdeeldheid in Oekraïne. Het politieke klimaat in Oekraïne blijft de komende jaren gedomineerd door de persoonlijke (economische) belangen van zakenlieden en conglomératen die politieke connecties hebben. Deze omstandigheid lijkt de ook voor verdere toenadering tot het Westen noodzakelijke hervormingen in Oekraïne voorlopig in de weg te blijven staan. Hervormingen gecombineerd met technologische innovatie zijn echter voorwaarden voor een oplossing van de economische problemen van Oekraïne en versterking van de interne stabiliteit.

Oekraïne zocht in 2005 aansluiting bij de Euro-Atlantische structuren met het oog op veiligheids-garanties en economische ontwikkeling. De crisis rond de in- en doorvoer van Russisch gas aan het einde van 2005 toonde echter aan dat het land sterk afhankelijk blijft van Rusland, zeker wat energieleveranties betreft. Mede gezien de grote Russische minderheid en de vele Russische investeringen zal Oekraïne moeten blijven schipperen tussen Oost en West.

De in 2005 door Oekraïne geuite wens om in 2007 toe te treden tot de NAVO lijkt erg ambitieus. Bovendien leven van oudsher sterke anti-NAVO gevoelens onder een groot deel van

de bevolking. Ook zijn voor toetreding tot de NAVO drastische hervormingsprogramma's binnen de defensie-organisatie noodzakelijk. De aangekondigde troepenreductie van 245.000 naar 143.000 in 2011 vormt hiervan slechts een klein onderdeel. Plannen voor de herstructureren van het omvangrijke militair-industrieel complex, reorganisatie van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en het realiseren van een mentaliteitsverandering binnen de verschillende machtsministeries lijken zeker nog enige jaren te zullen vergen.

In de afgelopen jaren hebben verschillende onderzoeken illegale wapenleveranties vanuit Oekraïne aan risicolanden aan het licht gebracht. Gezien de vermeende betrokkenheid van overheidsfunctionarissen, de overvloed aan militair materieel en de binnenlandse capaciteit voor de productie van wapens blijft er onveranderd een potentieel gevaar van Oekraïne uitgaan.

De aanhoudende politiek-economische instabiliteit die een verstorende werking kan hebben op de militaire hervormingen en de regio in het algemeen, in combinatie met de potentiële proliferati capaciteit van het land, vormen de reden van de blijvende aandacht van de MIVD voor Oekraïne.

MOLDAVIË

De herverkiezing van de Moldavische president Voronin in 2005 was een bevestiging van het heersende politieke klimaat in Moldavië, waar de communistische partij van Voronin blijft zorgdragen voor stabilitet. De regering Voronin heeft aangegeven een pro-Europese politiek voor te staan. De regering lijkt inmiddels overtuigd van de noodzaak tot drastische politieke, sociale en economische hervormingen. De uitvoering hiervan laat echter op zich wachten.

Hoewel de economische groei van Moldavië in 2005 relatief hoog was, blijft Moldavië de komende jaren het armste land van Europa. Moldavië kent een te eenzijdige productiestructuur. Eén van de belangrijke inkomstenbronnen blijft de geldstroom vanuit de diaspora. Structurele veranderingen ten goede zijn gezien de slechte rechtshandhaving, de gebrekige infrastructuur en de omvangrijke corruptie niet op korte termijn te verwachten.

Dankzij de machtwisseling in Oekraïne heeft overleg over de afvallige regio Trans-Dnjestrië een nieuwe impuls gekregen. Moldavië nam eind 2005, na vijftien maanden afwezigheid, weer deel aan de officiële gesprekken over Trans-Dnjestrië. De grootste doorbraak in 2005 was de totstandkoming van een missie van de Europese Unie die moet toezien op het grens- en doorvoerverkeer tussen Trans-Dnjestrië en Oekraïne.

Op de twee centrale discussiepunten, de statuskwestie van Trans-Dnjestrië en de aanwezigheid van Russische troepen in deze regio, zijn de conflicterende partijen echter ook in 2005 niet nader tot elkaar gekomen. Er kan zelfs worden gesproken van een verharding van de standpunten.

De binnenlandse problemen van Moldavië en in het bijzonder de politiek-militaire ontwikkelingen met betrekking tot Trans-Dnjestrië vormen aanleiding voor de MIVD om de ontwikkelingen in Moldavië te blijven volgen.

GEORGIË

Het binnenlands beleid van Georgië was gericht op de ontwikkeling van de economie en het herstel van de territoriale integriteit. In dit beleid kwam het afgelopen jaar geen verandering. De economische hervormingen hebben echter niet het gewenste resultaat opgeleverd. Ten aanzien van het binnenlands bestuur is waarneembaar dat de regering van president Saakashvili autocratischer optreedt dan voorheen.

President Saakashvili blijft vastberaden om de conflicten met de afvallige regio's Zuid-Ossetië en Abchazië op te lossen. Meer dan bij aanvang van zijn presidentschap lijkt hij thans open te staan voor bemiddeling door de Internationale Gemeenschap. De Russische Federatie heeft als bemiddelaar en hoofleverancier van vredestroepen in Georgië een belangrijke rol gespeeld bij het voorkomen van het oplaaien van de gewapende strijd in het land. Het eind 2005 door de Zuid-Osseten gedane voorstel voor een oplossing van het conflict met Georgië werd initieel positief ontvangen door zowel Georgië als de Internationale Gemeenschap. Het is echter de vraag of deze dialoog zal leiden tot een definitieve regeling van de status van Zuid-Ossetië binnen het Georgische staatsbestel.

Voor het buitenlands beleid van Georgië blijven integratie in de Euro-Atlantische structuren en een constructieve werkrelatie met Moskou de hoekstenen. Met name de toetreding tot de NAVO staat hoog op de agenda. Hier toe is het grootschalige reorganisatietraject voor de Georgische strijdkrachten in het afgelopen jaar wederom opgevoerd. Vanuit de NAVO is in 2005 het aantal projecten ter verbetering van de Georgische defensie-organisatie, alsook de schaal van deze projecten, vergroot. Deze toenadering heeft ook in 2005 voor diverse diplomatische incidenten tussen Rusland en Georgië gezorgd.

Bij het uitblijven van resultaten op de belangrijkste beleidsterreinen zal de populariteit van het Georgische bewind onder druk komen te staan.

Daarnaast mag worden verwacht dat de Russische Federatie druk zal blijven uitoefenen op Georgië om het toenaderingsproces tot de NAVO te vertragen. Georgië zal echter onverminderd het NAVO-lidmaatschap blijven nastreven en de hierop gerichte activiteiten opvoeren. Of er een oplossing komt voor de conflicten met de opstandige regio's Abchazië en Zuid-Ossetië blijft ook in 2006 onzeker.

De aandacht van de NAVO voor Georgië blijft onverminderd hoog en vormt een belangrijke reden voor de MIVD om ook in 2006 de ontwikkelingen in Georgië nauwgezet te volgen.

ARMENIË EN AZERBEIDZJAN

Ondanks alle inspanningen van de Internationale Gemeenschap duurt het sluimerende conflict tussen Armenië en Azerbeidzjan over Nagorno Karabach voort. Beide landen hebben in de loop van 2005 de indruk gewekt dat zij op termijn constructiever met elkaar in overleg zullen treden. In Azerbeidzjan was de manier waarop de regering van president Aliyev reageerde op protesten naar aanleiding van de parlementsverkiezingen illustratief voor de bereidheid geweld te gebruiken ter verdediging van de eigen machtspositie. Ondanks beloften van meer democratie en openheid hebben Aliyev c.s. laten zien nog steeds controle over de staat en samenleving uit te oefenen. Het afgelopen jaar is gebleken dat de oppositie tegen Aliyev, met name door de onderlinge verdeeldheid en het gebrek aan een duidelijk plan voor de toekomst, (nog) geen alternatief vormt in de ogen van het ontevreden deel van de bevolking. In Armenië streeft de regering naar absolute zeggenschap. President Kocharian heeft Armenië gedurende 2005 relatief eenvoudig in een sterke greep gehouden.

Een hervatting van de vijandelijkheden tussen Armenië en Azerbeidzjan lijkt vooralsnog onwaarschijnlijk, mede door de afhankelijkheid van Azerbeidzjan van buitenlandse steun om de olie- en gasindustrie in het land op te bouwen. Verder is er een toenemende internationale druk op beide landen om een vreedzame oplossing voor de onderlinge problemen te vinden. De Russische Federatie zal blijven streven naar behoud van invloed in de regio, met name in Armenië, en zal proberen deze invloed uit te bouwen.

De aandacht van de MIVD zal zich in 2006 richten op de algemene politiek-militaire veiligheids-situatie in beide landen, waarbij de nadruk zal liggen op de situatie met betrekking tot het ogenschijnlijk bevroren conflict rond Nagorno Karabach.

CARAÏBISCH GEBIED EN LATIJNS-AMERIKA

In verband met de aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht op de Nederlandse Antillen en Aruba wordt door de MIVD aandacht besteed aan landen en internationale ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de veiligheidssituatie aldaar. Voor Suriname bestaat bijzondere belangstelling in verband met de training van Nederlandse militairen in dat land.

Door de strategische ligging speelt het Caraïbisch gebied een belangrijke rol bij de doorvoer van drugs vanuit Zuid-Amerika naar de Verenigde Staten en Europa. Aan de doorvoer van drugs zijn vaak andere criminale activiteiten verbonden. Hierbij kan gedacht worden aan mensensmokkel, witwassen van geld en illegale wapentransporten. Een cumulatie van bovenstaande internationale criminaliteitsvormen kan een voedingsbodem opleveren voor terrorisme of het faciliteren daarvan.

In het Caraïbisch gebied doen zich nauwelijks gewapende conflicten of de noodzaak van externe militaire interventie voor. Wel tracht sinds 2004 de door Brazilië geleide VN-missie in Haïti orde op zaken te stellen. Deze missie wordt in 2006 voortgezet.

NEDERLANDSE ANTILLEN EN ARUBA

De Nederlandse Antillen en Aruba hebben reeds jaren in toenemende mate te kampen met sociaal economische problemen. In het afgelopen decennium tekende zich het beeld af van afnemende economische bedrijvigheid, afnemende overheidsinkomsten, afnemende investeringen, toenemende werkloosheid, afbrokkelende infrastructuur en verslechtering van overheidsvoorzieningen zoals onderwijs en gezondheidszorg. De criminaliteitscijfers op de Benedenwindse en Bovenwindse eilanden zijn een bron van zorg. De sociaal economische problemen leveren vooralsnog geen verhoogd risico op voor Nederlandse militairen. Tijdens het uitvoeren van haar taken wordt door defensiepersoneel over het algemeen nauwelijks enige dreiging ondervonden.

Er is op de Nederlandse Antillen en Aruba geen sprake van een tegen Nederlandse militairen gerichte criminale dreiging. Defensiemedewerkers worden echter vanwege hun relatieve rijkdom door criminelen wél als interessant doelwit beschouwd. Het afgelopen jaar hebben enkele gewapende overvallen op defensiepersoneel en hun gezinnen plaatsgevonden. Als gevolg hiervan zijn aangescherpte beveiligingsmaatregelen ten behoeve van de leefomgeving van het personeel en hun gezinnen doorgevoerd. De dreiging op het gebied van subversie, sabotage en terrorisme tegen de op de eilanden gevestigde Nederlandse militairen is laag.

Wegens de permanente Nederlandse defensiepresentie beziet de MIVD in hoeverre zich ontwikkelingen op de Benedenwindse en Bovenwindse eilanden voordoen, die van invloed kunnen zijn op de taakuitoefening van de Nederlandse krijgsmacht aldaar. Dit houdt met name verband met de counterdrugsoperaties die de eenheden van de Koninklijke Marine in de regio ontplooien. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de algehele veiligheidssituatie van Nederlands defensiepersoneel op de eilanden.

Tezamen met de AIVD en de Veiligheidsdiensten van de Nederlandse Antillen en Aruba wordt bezien of zich (geopolitieke en transnationale) ontwikkelingen voordoen die van invloed kunnen zijn op de eilanden van het Koninkrijk. Hierbij moet worden gedacht aan tendensen vanuit de buurlanden van de Nederlandse Antillen en Aruba, welke mogelijk destabiliserend kunnen uitwerken op de eilanden binnen het Koninkrijk.

VENEZUELA

Hoewel in Venezuela de politieke stabiliteit is teruggekeerd, blijven de politieke en sociale verhoudingen in dit land sterk gepolariseerd. In 2005 heeft president Chávez zijn positie verder weten te versterken door winst in de gemeenteraadsverkiezingen in augustus en een totale overwinning in de parlementsverkiezingen van december. Hierdoor heeft de president nagenoeg volledige controle gekregen over de wetgevende, uitvoerende en controlerende macht in het land. De politieke oppositie is verder gemarginaliseerd. De Venezolaanse economie vertoont dankzij de hoge olieopbrengsten herstel. Het economische beleid van president Chávez biedt echter geen garantie dat dit herstel door zal zetten. In 2005 heeft president Chávez zijn "Bolivariaanse" sociale revolutie nieuwe impulsen gegeven met behulp van de olie-inkomsten. Er is begonnen met de modernisering en herstructurering van de krijgsmacht. Tevens is de Venezolaanse buitenlandse diplomatie opgevoerd. Voor het beleid van president Chávez wordt bij geestverwanten in Midden- en Zuid-Amerika en het Caraïbisch gebied actief steun gezocht en gevonden. Hierbij spelen oliegelden eveneens een belangrijke rol. De anti-Amerikaanse opstelling van president Chávez en zijn houding ten opzichte van de Colombiaanse guerrilla's, de wapen-smokkel en de drugsactiviteiten in het Venezuelaans grensgebied vormen onveranderd bronnen van spanning in de regio.

Eind 2006 zullen in Venezuela presidentsverkiezingen plaatsvinden, waarbij naar verwachting president Chávez zal worden herkozen. Gezien de mogelijke uitstralingseffecten van de ontwikkelingen in Venezuela naar landen in de regio, waaronder de Nederlandse Antillen en Aruba, zal de MIVD de ontwikkelingen in Venezuela ook in 2006 blijven volgen.

COLOMBIA

In Colombia wordt het politieke toneel gedomineerd door de strijd tussen de regering, guerrillabewegingen en paramilitaire groeperingen. De strijd is het gevolg van de voor alle partijen grote belangen in de drugshandel. In 2005 is goede vooruitgang geboekt bij de demobilisatie en ontwapening van de paramilitaire organisaties. Het ontwapeningsproces moet in 2006 worden voltooid. Dit betekent echter niet dat de paramilitaire organisaties onmiddellijk ophouden te bestaan. De organisaties zullen naar verwachting op middellange termijn een politieke rol blijven spelen. De pogingen van de regering om ook met de in belangrijke mate door drugsgelden gefinancierde guerrilla-organisaties tot een vredesproces te komen verlopen aanmerkelijk moeizamer. De guerrilla's zullen naar verwachting in de aanloop naar de presidentsverkiezingen in 2006 hun aanslagen tegen de Colombiaanse veiligheidstroepen voortzetten en zo mogelijk intensiveren.

Ondanks de voortdurende guerrilla-activiteiten is de veiligheidssituatie in Colombia de laatste jaren door de toegenomen inzet van de veiligheidstroepen in het algemeen sterk verbeterd. Een verplaatsing van guerrilla- en drugsactiviteiten vanuit Colombia naar de buurlanden kan gevolgen hebben voor de omliggende landen, inbegrepen de Nederlandse Antillen en Aruba. De MIVD richt zich vanuit dit perspectief vooral op de politieke en militaire ontwikkelingen in Colombia.

SURINAME

De in 2005 in Suriname aangetreden nieuwe regering onderneemt een aantal activiteiten op veiligheidsgebied. Het in 2006 verwachte 'Decembermoordenproces' en de aangekondigde, stevige aanpak van de georganiseerde criminaliteit in het land moeten bijdragen aan versterking van de rechtsstaat. De aanpak kan echter ook aanleiding geven tot maatschappelijke onrust. De doorvoer van drugs uit Zuid-Amerika via Suriname naar Europa blijft zorgelijk.

Radical fundamentalism or on Islamisch gedachtegoed geïnspireerd terrorisme speelt in Suriname geen rol, ondanks een grote islamitische bevolkingsgroep. Suriname blijft in het Nederlandse beleid een belangrijke rol spelen wegens de historische band tussen Suriname en Nederland en de omvangrijke Surinaamse gemeenschap in Nederland. Daarnaast werkt Nederland op militair gebied samen met Suriname. De MIVD blijft de binnenlandse veiligheidssituatie in Suriname ook in 2006 volgen.

AFRIKA

Het Nederlandse Afrikabeleid gaat ervan uit dat een gezamenlijke inspanning op diplomatiek, ontwikkelingssamenwerking en militair terrein bij de uitvoering van dit beleid nodig is. Bijzondere aandacht gaat uit naar de regio van de Grote Meren (Centraal-Afrika) en de Hoorn van Afrika. Landen in het westen en zuiden van Afrika zijn in toenemende mate aangewezen op internationale steun voor het handhaven van veiligheid en stabiliteit. Er is een structureel Afrika-overleg gestart waarbinnen de mogelijkheden hiertoe worden bezien. Vanuit zijn specifieke expertise levert de MIVD een bijdrage aan dit overleg.

De internationale aandacht voor de landen in het noorden van Afrika zal de komende jaren gericht blijven op ontwikkelingen die een potentiële bedreiging vormen voor de veiligheid van Europa. Het betreft, met name de toename van illegale migratie vanuit Noord-Afrika naar Europa als gevolg van de haperende economische hervormingen en de groeiende terroristische dreiging van extremistische moslimorganisaties.

De landen ten zuiden van de Sahara (sub-Sahara Afrika) kennen sinds decennia een dalende levensstandaard. De regio heeft te kampen met gewapende conflicten, zwakke en corrupte regimes, gebrekkige economische ontwikkeling, slechte sociale infrastructuur, milieudegradatie en de HIV-epidemie. Daarom neemt sub-Sahara Afrika een centrale plaats in in het buitenlands beleid van Nederland. De inspanningen in zogenoemde 'falende staten' en conflictgebieden gaan zich meer richten op conflictpreventie en conflictbeheersing, wederopbouw en bevordering van de stabiliteit. Speciale aandacht gaat uit naar de regio van de Grote Meren en de Hoorn van Afrika waar de politieke, humanitaire en veiligheidsproblemen thans tot de grootste in Afrika behoren. Nederland zal in de komende jaren de inspanningen in deze regio's opvoeren in termen van ontwikkelingssamenwerking en door de gecombineerde inzet van politieke, financiële en militaire middelen.

NOORD-AFRIKA

De binnenlandse situatie in landen in Noord-Afrika als Algerije, Libië, Egypte en Marokko is stabiel. De regimes zitten stevig in het zadel en ondanks de ontevredenheid onder de bevolking worden er geen machtsverschuivingen verwacht. De landen in Noord-Afrika worden echter geconfronteerd met een groeiende terroristische dreiging van extremistische islamitische organisaties.

De internationale strijd tegen het terrorisme heeft geleid tot een toenemende druk op de regeringen in Noord-Afrika om de activiteiten van radicaal islamitische groepen te beteugelen. Dit wakert onrustgevoelens aan onder de lokale bevolking. De binnenlandse problematiek binnen de Noord-Afrikaanse landen vertoont een grote mate van gelijkenis. De te langzaam verlopende politieke hervormingen, de uitzichtloze sociaal-economische situatie en het daarmee gepaard gaande hoge aantal illegale immigranten, ook uit sub-Sahara Afrika, dat naar Europa tracht te komen trekken een zware wissel op de stabiliteit van Noord-Afrika. De migratie heeft georganiseerde netwerken van drugs-, wapen- en mensensmokkelaars in Europa met zich gebracht. De ontwikkeling vormt een potentiële bedreiging voor de interne veiligheid van Europese landen, vooral omdat de netwerken kunnen worden gebruikt door terroristische organisaties en radicaal islamitische groeperingen.

Wegens de aanhoudende hoge olie- en gasprijzen kunnen de Noord-Afrikaanse landen, met name Algerije en Libië, het zich veroorloven op korte termijn economische hervormingen uit te stellen. Ook als het prijspeil voor deze grondstoffen hoog blijft, zijn de lange termijn economische perspectieven voor Noord-Afrika niet rooskleurig. Dit wegens onder meer de groeiende en vooral jonge beroepsbevolking en het beperkte aanbod van arbeid.

AFRIKA, TEN ZUIDEN VAN DE SAHARA

In grote delen van de landen ten zuiden van de Sahara, sub-Sahara Afrika genoemd, blijven ondanks positieve ontwikkelingen de situatie en de vooruitzichten précair. Weliswaar zijn er recent conflicten geëindigd. Echter nieuwe conflicten hebben zich reeds aangediend en toekomstige conflictgebieden kunnen in kaart worden gebracht. Debet daaraan zijn de autocratische machtsstructuren die in veel Afrikaanse landen voorkomen, gekoppeld aan een zwakke staatsstructuur en een gebrek aan legitimiteit van regeringen. Regionale verwaarlozing en doelbewuste achterstelling van bepaalde bevolkingsgroepen wakkeren conflicten aan. De snelle bevolkingsgroei, de uitputting en verwaarlozing van het natuurlijk milieu, de stagnerende economieën, de falende algemene voorzieningen en de verwoestende werking van het HIV-virus zijn de oorzaak van de verloedering en de teloorgang van landen in sub-Sahara Afrika. De zwakke staten en stateloze zones bieden mogelijkheden voor criminale en extremistische groeperingen.

Het Westen heeft toenemende aandacht voor de problematiek waarmee delen van het Afrikaanse continent worden geconfronteerd. Naast ethische overwegingen speelt het belang van de Afrikaanse olievoorraden in de strategische energievoorziening van het Westen een rol. De internationale betrokkenheid bij de problematiek in sub-Sahara Afrika uit zich op verschillende manieren. Voor het Nederlandse beleid zijn vooral de initiatieven van de Verenigde Naties van belang.

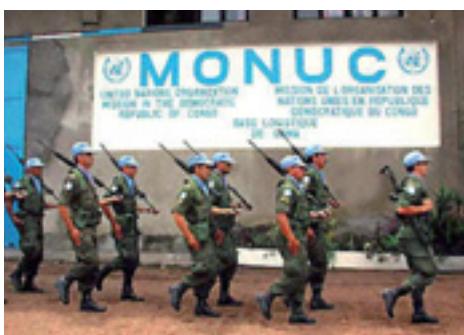
Vanuit het continent zelf zijn recent verschillende initiatieven ontplooid die beogen Afrika uit het slop te halen. De belangrijkste hiervan zijn *New Partnership for African Development* en de oprichting van een *Peace and Security Council* onder het aegis van de Afrikaanse Unie. Inzet van regionale Afrikaanse militaire eenheden kan een belangrijke bijdrage leveren om de crises te beheersen. De initiatieven daartoe bevinden zich in een pril stadium.

CENTRAAL-AFRIKA

In Centraal-Afrika richt de aandacht van de MIVD zich vooral op de Grote Meren-regio. In de Grote Meren-regio lopen diverse nationale en regionale conflicten in elkaar over. Dit compliceert het zoeken naar oplossingen. In de Democratische Republiek Congo (DRC) is een overgangsregering aan de macht. De vreemde strijdkrachten zijn vrijwel volledig uit de DRC teruggetrokken. Wel doen zich nog op bescheiden schaal, infiltraties vanuit Oeganda voor in het noorden door het *Lord's Resistance Army*. Het huidige evenwicht blijft echter fragiel. Er is voldoende conflictstof om een nieuwe crisis te veroorzaken. Medio 2005 moest de overgangsperiode van de regering met één jaar worden verlengd, omdat de mijlpalen in het transitieproces niet werden gehaald. Hoewel het in december gehouden referendum over de nieuwe grondwet redelijk voorspoedig is verlopen, baart het transitieproces zorgen. Hieraan liggen vooral de onveilige

situatie in het oosten van de DRC en de mogelijke gevolgen hiervan voor de geplande verkiezingen in 2006 ten grondslag. Vooral het optreden van de illegale gewapende groepen in het oosten van de DRC vormt een serieuze bedreiging voor het transitieproces.

De militaire conflicten in het oosten van de DRC worden gedomineerd door roofbouw op natuurlijke grondstoffen. Facties en strijdgroepen bedienen zich van internationale netwer-

ken voor de afzet van grondstoffen en de import van wapens en munitie. Hierbij doen zich ernstige excessen voor. Hoewel de missie van de Verenigde Naties, *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo* (MONUC) zich na de Ituri-crisis van 2003 sterker gaan profileren, is zij onvoldoende sterk om de militaries effectief te ontwapenen. Ook het *Demobilisation, Disarmament and Re-integration proces* voor de voormalige strijdsters en het vormen van het nieuwe geïntegreerde Congolese regeringsleger komen moeizaam van de grond.

Het aantraden van de Nederlandse commandant van de MONUC-divisie in het oosten van de DRC in maart 2005 heeft tot een verandering in het optreden van MONUC geleid. De aanpak van MONUC is effectiever geworden. De gewijzigde aanpak heeft geleid tot aanvullende behoeften vanuit MONUC voor middelen en mogelijkheden voor het verzamelen en analyseren van informatie. Dit om de naleving van het wapenembargo beter te kunnen monitoren en de bewegingen van gewapende militaries te kunnen volgen. Nederland heeft zich bereid verklaard om nog voor de verkiezingen in 2006 hieraan een bijdrage te leveren.

Rwanda en Burundi maken vorderingen in het proces om de tegenstellingen tussen de bevolkingsgroepen te verkleinen. Grootchalige confrontaties liggen niet voor de hand. In Burundi was een overgangsregering aan de macht die eindigde in augustus 2005 na de relatief vreedzaam verlopen verkiezingen met de inauguratie van de nieuwe president Nkurunziza. Ondanks de euporie over de kersverse democratie in Burundi blijft de situatie fragiel. Gesprekken over een vredesovereenkomst met de enige nog strijdende rebellenbeweging *Palipehutu-Forces Nationales de Liberation* (FNL) in april 2005 zijn mislukt. Hoewel het verdeeld geraakte FNL zich bereid heeft verklaard onder voorwaarden nieuwe onderhandelingen te starten, blijft de beweging de grootste bedreiging voor de stabiliteit in Burundi.

De Verenigde Naties heeft in december 2005 besloten een deel van de VN-missie *l'Opération des Nations Unies au Burundi* (ONUB), waaraan Nederland tot en met september 2005 een bescheiden bijdrage heeft geleverd, terug te trekken. De druk op de donoren om Burundi substantieel te blijven ondersteunen zal daardoor toenemen. Burundi ziet zich gesteld voor het afronden van de staatsveiligheidshervormingen en het proces van ontwapening, demobilisatie en reïntegratie van voormalige rebellen, het in goede banen

leiden van de terugkeer van vluchtelingen en het bevorderen van regionale veiligheid. De Burundese bevolking verwacht internationale steun om de problemen op te lossen. Nederland heeft Burundi hulp aangeboden bij het opzetten van een nationale school voor vredeshandhaving. Dit levert een bijdrage aan '*confidence building*' en samenwerking tussen de verschillende groepen in het geïntegreerde Burundese leger en de Burundese ministeries. Doel van de school is het opleiden van militairen, politieagenten en diplomaten voor het deelnemen aan vredesmissies van de Verenigde Naties en de Afrikaanse Unie.

De veiligheidssituatie in het noorden van Oeganda wordt voornamelijk bepaald door de aanwezigheid van rebellen van het *Lord's Resistance Army* in het grensgebied met Sudan en Congo. De veiligheid in het noordoosten van Oeganda wordt verder bedreigd door banditisme en inter-etnische rivaliteit.

HOORN VAN AFRIKA

In de Hoorn van Afrika heeft de problematiek in Sudan de aandacht van de MIVD. Dit betreft vooral de crisis in de regio Darfur en de ontwikkelingen in het noord-zuid vredesproces. Daarnaast volgt de MIVD nog steeds de ontwikkelingen in het grensconflict tussen Ethiopië en Eritrea.

Het jaar 2005 stond voor Sudan in het teken van het vredesproces in Zuid-Sudan en de voortdurende crisis in de regio

Darfur. Onder internationale druk en begeleiding hebben de Sudanese regering en het *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A) in januari 2005 een vredesakkoord getekend dat een einde aan de burgeroorlog moet maken. Sindsdien zijn belangrijke vorderingen geboekt. De plotselinge dood van SPLM/A-leider John Garang bij een helikopterongeluk op 30 juli 2005 heeft nauwelijks invloed gehad op de gang van zaken. Tegen deze achtergrond maakt de ontplooiing van de vredesondersteunende missie *United Nations Mission in Sudan* (UNMIS) vorderingen. Ondanks het behalen van deze mijlpalen, is de vraag of Sudan als éénheidsstaat zal blijven voortbestaan. En of een eventuele splitsing vreedzaam of gewelddadig zal verlopen. De noordelijke élite heeft aangegeven dat het delen van macht en rijkdom met het zuidelijk deel in beperkte mate kan worden toegestaan. Of dit een voorteken is van het falen van het vredesakkoord is onduidelijk. Daarnaast kent Sudan conflicten die niet onder de werking van het vredesakkoord vallen. De crisis in Darfur is daar een voorbeeld van. Nederland overweegt een bijdrage te leveren aan missies van de Verenigde Naties in Sudan.

Voor het Westen gold in Afrika lange tijd het regime in Ethiopië als een voorbeeld van goed leiderschap. Het positieve beeld behoeft inmiddels aanpassing. De vrije verkiezingen van mei 2005 verliepen relatief eerlijk. Toen echter duidelijk werd dat de oppositie een grote winst ging boeken heeft het heersende *Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front* van premier Meles Zenawi alles in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat zij de enige machtsfactor in het land zou blijven. Dit ging gepaard met het aanpassen van de parlementaire regels om zinvolle oppositie onmogelijk te maken, het doden van burgers, massale arrestaties en het beperken van onafhankelijke media. De onrust in Ethiopië zal in 2006 aanhouden.

De politieke en economische situatie in Eritrea is slecht. De alleenheerschappij van president Afewerki is tot een volledige dictatuur uitgegroeid. De in 1997 aangenomen grondwet wacht nog steeds op invoering. Verkiezingen zijn voor onbepaalde tijd uitgesteld. Politieke partijen zijn ver-

boden. Onafhankelijke nieuwsmedia zijn er niet. De voedselsituatie is zorgwekkend en de economie draait slecht. Het huidige regime zit echter stevig in het zadel en zal naar verwachting in de nabije toekomst aan de macht blijven.

Het grensconflict tussen Ethiopië en Eritrea dat het best omschreven kan worden als *no-war no-peace* duurt voort. De belangrijkste oorzaak is de Ethiopische weigering om uitvoering te geven aan de bindende uitspraak over het verloop van de grens die de *Ethiopia Eritrea Boundary Commission* deed in 2002. De situatie is geëscaleerd doordat Eritrea aan de *United Nations Mission Ethiopia Eritrea* (UNMEE) verregaande restricties heeft opgelegd. De internationale gemeenschap probeert een oplossing te vinden en te voorkomen dat beide landen opnieuw oorlog gaan voeren.

De in Nairobi gevestigde overgangsregering voor Somalië verhuisde in het voorjaar van 2005 naar Somalië om een begin te maken met de wederopbouw van het land. Nog voordat de verhuizing was begonnen waren het parlement en de regering reeds in twee kampen uiteengevallen. De onenigheid was ontstaan over de vestiging van de regeringszetel in Somalië (Mogadishu of Johwar) en de komst van een buitenlandse troepenmacht. De impasse heeft het hele jaar voortgeduurd. Er lijkt thans een akkoord te zijn gesloten tussen de partijen om het vredesproces weer vlot te trekken.

WEST-AFRIKA

Nieuwe conflicten en oplaiende oude conflicten hebben geleid tot humanitaire noodtoestanden en internationale interventies in West-Afrika. In 2002 kon de burgeroorlog in Sierra Leone tot een schijnbaar definitief einde worden gebracht. De aanwezigheid van de *United Nations Mission in Sierra Leone* (UNAMSIL) is essentieel geweest voor een duurzame vrede. In december 2005 is een einde gekomen aan de aanwezigheid van UNAMSIL. De presentie van de Verenigde Naties in Sierra Leone wordt voortgezet door de missie *United Nations Integrated Office in Sierra Leone* (UNIOSL), met een mandaat van één jaar ingaande op 1 januari 2006. UNIOSL ondersteunt organisaties van de Verenigde Naties en organisaties die zich richten op het ontwikkelen van een goed bestuur en het handhaven van mensenrechten en veiligheid in Sierra Leone.

Met het inzetten van Franse militairen kon de onrust in 2002 in Ivoorkust worden beteugeld. De Franse missie *Opération Licorne* ondersteunt thans de VN-missie *United Nations Operation in Côte d'Ivoire* (UNOCI). Het verzoeningsproces in Ivoorkust is nauwelijks van de grond gekomen. De tweedeling van Ivoorkust duurt voort en de spanning loopt geregeld hoog op. Een hervatting van het conflict blijft mogelijk en zal de fragiele stabiliteit van de regio schaden.

De destabiliserende rol van Liberia in West-Afrika kwam in augustus 2003 tot een einde met het vertrek van president Charles Taylor. Inmiddels is in Liberia de VN-missie *United Nations Mission in Liberia* (UNMIL) nagenoeg op sterkte en is de situatie vrijwel onder controle. Mede daardoor zijn de presidentsverkiezingen in oktober en november, waarbij Ellen Johnson-Sirleaf als winnaar uit de bus kwam, zonder noemenswaardige incidenten verlopen. De regionale stabiliteit zal door de inzet van UNMIL worden bevorderd.

ZUIDELIJK AFRIKA

De situatie in zuidelijk Afrika die lange tijd werd gekenmerkt door voedseltekorten, is stabiever geworden. Na de burgeroorlog is de situatie in Angola verbeterd. De Internationale Gemeenschap zal behulpzaam moeten zijn bij het handhaven van de vrede en de wederopbouw van Angola. Voor de stabiliteit is het voorts van belang dat het regime zijn privileges afschaft en corruptie bestrijdt. Ook is van belang of de voormalige rebellenbeweging UNITA zich ontwikkelt tot een democratische politieke partij.

In Zimbabwe sleept de dictatuur van Mugabe het land steeds dieper in een politieke en economische crisis. Het blijft onduidelijk op welke wijze een einde aan zijn bewind zal komen. Een overgang naar democratie lijkt thans zo goed als uitgesloten. De aanwezigheid van Nederlandse staatsburgers in Zimbabwe is voor de MIVD aanleiding de situatie in Zimbabwe te volgen.

Als regionale grootmacht is Zuid-Afrika zich in diplomatieke zin en door de inzet van troepen meer gaan bemoeien met het vredesproces van de Grote Meren-regio. Dit engagement zal in zuidelijk Afrika spanningen kunnen opleveren wegens vermeende hegemoniale tendensen. De economische vooruitzichten van Zuid-Afrika blijven van grote betekenis voor de gehele regio.

De contra-inlichtingentaak van de MIVD richt zich met name op de dreiging tegen defensiebelangen door spionage, terroristische groeperingen en links- en rechts-extreme groeperingen. Deze dreiging kan zowel van buiten als van binnen Defensie komen. De veiligheidstaak bestaat uit het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken en het verrichten van onderzoek naar de beveiliging van personeel, materieel en gegevens.

CONTRA-INLICHTINGEN EN VEILIGHEID

De contra-inlichtingentaak richt zich op personen en organisaties die zich bezighouden met tegen Defensie gerichte spionage, sabotage, subversie en terrorisme. In samenwerking met (inter)nationale partnerdiensten wordt de dreiging op voornoemde terreinen voortdurend gevolgd. De aandacht richt zich op het onderkennen van een mogelijke dreiging tegen defensiebelangen in Nederland en de Koninkrijksgebieden en in gebieden waar de Nederlandse krijgsmacht deelneemt aan crisisbeheersingsoperaties, zoals Afghanistan en de Balkan.

Ter bescherming van uitgezonden militairen brengt contra-inlichtingen- en veiligheidspersoneel van de MIVD in de inzetgebieden de dreiging van regionale en andere inlichtingendiensten en van terroristische en criminale groeperingen in kaart. Op basis van het resultaat van het onderzoek worden aanbevelingen aan commandanten gedaan voor het treffen van beschermende maatregelen. Uit te zenden personeel wordt voorafgaand aan de uitzending geïnstrueerd over de risico's in het inzetgebied. Na afloop van de uitzending wordt het personeel zonodig gedebriefd door de MIVD.

De MIVD verricht binnen Defensie onderzoek naar veiligheidsincidenten en voorvallen die Defensie kunnen schaden. Dit betreft ook voorvallen met een extremistisch karakter of een terroristische achtergrond. De MIVD draagt bij aan de beveiliging van grote evenementen zoals 'Open Dagen' en verleent steun bij militaire oefeningen. De bijdragen van de MIVD bestaan uit dreigingschatten over de aandachtsgebieden die belangrijk zijn voor de krijgsmacht en zonodig uit fysieke ondersteuning van eenheden. Periodiek brengt de MIVD op grond van het opgebouwde dreigingsbeeld advies uit aan de defensieleiding over de beveiling van personeel, materieel en gegevens.

In het jaarverslag van 2004 werd melding gemaakt van telefonische bedreigingen tegen militairen en hun thuisfront. In 2005 was sprake van circa veertig bedreigingen die werden geuit via de telefoon, e-mails of SMS. De MIVD onderzoekt elke vorm van bedreiging. De personen tegen wie de bedreiging is gericht, krijgen advies van de MIVD hoe in zo'n situatie te handelen. In inzetgebieden vindt onderzoek naar bedreigingen plaats door de Koninklijke Marechaussee of door het ter plaatse aanwezige MIVD-personeel. Zonodig wordt samengewerkt met lokale autoriteiten om de aard en ernst van de bedreiging te onderzoeken en mogelijke daders te achterhalen.

Nadat de Nederlandse troepen uit Irak waren vertrokken nam het aantal meldingen over bedreigingen af. Niettemin blijft de MIVD meldingen ontvangen over telefonische bedreigingen. De aandacht die de MIVD hier aan schenkt stelt het thuisfront van uitgezonden militairen doorgaans gerust. Uit door de MIVD ingestelde onderzoeken naar bedreigingen blijkt dat ook in 2005 veelal sprake was van pesterijen, misverstanden of van niet ernstige voorvallen. Bijvoorbeeld ruis op de lijn als de telefoon wordt opgenomen en geen concrete bedreiging. Vanzelfsprekend betekent dit voor het slachtoffer wel een ernstige en veelal emotionele aangelegenheid. Vanuit die optiek behandelt en benadert de MIVD dergelijke zaken en adviseert slachtoffers.

In Afghanistan zijn Nederlandse eenheden ingezet bij de *International Stabilisation and Assistance Force* en de *Operatie Enduring Freedom*. In de provincie Baghlan heeft Nederland de leiding over het Provincial Reconstruction Team. In de provincie Kandahar en in de hoofdstad Kabul zijn eveneens Nederlandse militairen ingezet. Mariniers zijn in het najaar van 2005 in het noorden van Afghanistan ingezet bij de verkiezingen.

Hoewel Baghlan bekend staat als een relatief rustige provincie hebben zich in 2005 drie ernstige incidenten voorgedaan die waren gericht tegen Nederlandse troepen. Het betrof hier aanslagen met *Improvised Explosive Devices*. Bij de aanslagen zijn enkele Nederlandse militairen gewond geraakt. In de overige inzetgebieden zijn Nederlandse troepen niet betrokken geweest bij ernstige incidenten.

In Bosnië-Herzegovina zijn Nederlandse militairen ingezet bij de vredesmacht van de Europese Unie (EUFOR). Er zijn aanwijzingen dat Bosnië-Herzegovina als een *safe haven* fungereert voor vermeende terroristen. Ook wordt aangenomen dat zich in Bosnië-Herzegovina aan al-Qa'ida gelieerde *sleeper cells* bevinden. Er zijn geen aanwijzingen dat terroristische operaties vanuit Bosnië-Herzegovina worden geleid. Wel is vastgesteld dat Bosnië-Herzegovina voor criminale activiteiten wordt gebruikt als doorvoerland naar West-Europa. Hoewel EUFOR een minder waar-

schijnlijk doelwit voor al-Qa'ida acties wordt geacht, worden EUFOR-locaties door verdachte elementen geobserveerd. Het risico bestaat dat gecoloerd Nederlands personeel slachtoffer kan worden van terroristische acties. Ten opzichte van Nederlands personeel hebben zich in 2005 in Bosnië-Herzegovina geen ernstige incidenten voorgedaan.

CONTRA-SPIONAGE

De inspanningen van buitenlandse inlichtingendiensten in Nederland richten zich op verwerking van informatie over geavanceerde technieken en systemen. Vitale onderdelen van het bedrijfsleven en de defensie-industrie vormen een doelwit voor het verkrijgen van hoogwaardige technologische kennis en informatie. Ook bedrijven die vertrouwelijke defensie-opdrachten uitvoeren vormen een doelwit voor buitenlandse inlichtingendiensten. Buitenlandse inlichtingendiensten hechten er belang aan om vroegtijdig geïnformeerd te zijn omtrent het beleid, de plannen en de ontwikkelingen in het bedrijfsleven en de krijgsmacht. Hierdoor vormen hooggeplaatste personen uit het bedrijfsleven en personeel behorend tot de krijgsmacht een mogelijk doelwit.

Het transparante karakter van de Nederlandse krijgsmacht en de vriendschappelijke banden met een diversiteit aan landen bemoeilijkt het onderkennen en bestrijden van spionage-activiteiten door buitenlandse inlichtingendiensten. De MIVD zal de

komende jaren extra aandacht besteden aan het *Joint Strike Fighter* project. Dit geavanceerde project heeft de interesse van veel buitenlandse inlichtingendiensten en van de buitenlandse industrie. De MIVD zal de bedreigingen tegen het project in kaart brengen en daarnaast inspec-

ties en controles uitvoeren op het naleven van beveiligingsregels door het bedrijfsleven. De MIVD zal tezamen met de AIVD de voorlichting aan het bedrijfsleven over bedreigingen als spionage en het toepassen van beveiligingsmaatregelen intensiveren.

De MIVD heeft onderzoek gedaan naar activiteiten van buitenlandse en lokale inlichtingendiensten in Afghanistan waarbij de nadruk lag op de dreiging die gericht was tegen Nederlandse eenheden. Ook werd onderzoek verricht naar opvallende en heimelijke belangstelling van verdachte personen voor de Nederlandse eenheden. Die activiteiten die een bedreiging zouden kunnen vormen zijn onderzocht en geneutraliseerd.

De MIVD heeft in de andere uitzendgebieden geen activiteiten van buitenlandse en lokale inlichtingendiensten geconstateerd die een bedreiging konden vormen voor de Nederlandse eenheden.

TERRORISME GERICHT TEGEN DE KRIJGSMACHT

Begin maart 2005 kwam een einde aan de aanwezigheid van de Nederlandse troepen in de provincie Muthanna in Irak. De slechte economische situatie en vooral de brandstoftekorten hadden een negatieve invloed op de veiligheid in Muthanna. Doordat de inwoners van Muthanna de Nederlandse troepen hiervoor deels verantwoordelijk hielden was er een voelbare dreiging tegen de Nederlandse troepen. In 2005 hebben zich met betrekking tot de Nederlandse deelname aan de *Stabilization Force in Iraq* echter nauwelijks incidenten voor gedaan.

De verkiezing op 31 januari 2005 van de voorlopige Iraakse regering heeft in Muthanna niet tot gewelddadigheden geleid. Irakezen die in Nederland of in Nederland omringende landen woonachtig waren, konden op een beveiligd Nederlands defensieerrein hun stem uitbrengen. Dit gold eveneens voor de parlementsverkiezingen op 15 december 2005. Veiligheidsincidenten in Nederland hebben zich bij beide verkiezingen niet voorgedaan.

In 2005 heeft het ministerie van Defensie cursussen gegeven aan Iraakse militairen, politiemensen en rechters. Ook in 2006 zullen in Nederland opleidingen worden gegeven aan Iraakse overheidsfunctionarissen. Er is in Nederland geen sprake geweest van een dreiging tegen vooroernde functionarissen.

De Nederlandse inzet in Afghanistan is in 2005 uitgebreid naar de provincies Kandahar en Balkh. De inzet in de provincie Balkh was tijdelijk wegens de parlements- en districtsverkiezingen van 18 september 2005. Bij de plaats Mazar-e Sharif werd een bataljon mariniers ondergebracht als ondersteunende eenheid voor de beveiliging van de verkiezingen. In de

aanloop naar de verkiezingen deed zich een aantal ernstige incidenten voor. De Nederlandse eenheid was echter niet bij de incidenten betrokken. Begin november 2005 zat de taak van de mariniers er op en keerden zij terug naar Nederland.

Nederlandse militairen die bij het *Provincial Reconstruction Team* in de provincie Baghlan werden ingezet kregen in 2005 te maken met aanslagen. Hoewel de provincie Baghlan als relatief veilig bekend staat, werden drie aanslagen uitgevoerd op voertuigen van het *Provincial Reconstruction Team* door middel van *Improvised Explosive Devices*. De voertuigen van het *Provincial Reconstruction Team* werden bij de aanslagen beschadigd. Een Nederlandse en een Britse militair liepen lichte verwondingen op. De aanslagen werden opgeëist door de Taliban.

Tijdens de inzet in 2005 van Nederlandse eenheden in de provincie Kandahar heeft geen direct gevechtscontact plaatsgevonden met strijders van al-Qa'ida en de Taliban. Ook werden geen aanslagen tegen de Nederlandse eenheden gepleegd. Voor de uitzending werd met een serieuze dreiging van gewelddadigheden rekening gehouden wegens de taken die de Nederlandse militairen moesten uitvoeren. Zij hadden tot taak om informatie te verzamelen over Zuid-Afghanistan en het grensgebied met Pakistan. Dit met het oog op de latere wederopbouw van het gebied. In het zuiden van Afghanistan en met name in de provincie Kandahar vinden veel incidenten en aanslagen plaats. De meeste incidenten waren in de omgeving van de stad Kandahar en Spin Boldak. De oorzaken van de gewelddadigheden zijn het optreden van de Taliban en de tribale spanningen in het gebied.

In Kabul vinden in vergelijking met het oosten en het zuiden van Afghanistan minder aanslagen plaats. Toch waren er granaat- en raketaanvallen op locaties en personeel van de coalitietroepen en op representanten van de Afghaanse regering. Een andere dreiging in Kabul vormen de ontvoeringen. De ontvoering van drie medewerkers van de Wereldbank kon worden verijdeld. Een medewerkster van de organisatie *CARE International* werd na drie weken gijzeleling in Kabul weer vrijgelaten. Naar verluidt zou geen losgeld zijn betaald. De dreiging van zelfmoordaanslagen in Kabul en de rest van Afghanistan is in 2005 toegenomen. In november vond in Kabul een zelfmoordaanslag met een *Vehicle Borne Improvised Explosive Device* plaats tegen Duitse en Griekse militairen. Eerder werden zelfmoordaanslagen gepleegd in een internetcafé in het centrum van Kabul en op een locatie van de Afghanistan National Army in Kabul.

Hoewel Bosnië-Herzegovina nog steeds wordt gezien als een mogelijk doorvoerland voor terroristen zijn er geen activiteiten geconstateerd die een bedreiging konden vormen voor de Nederlandse eenheden aldaar.

RADICAAL ISLAMISME EN DE KRIJGSMACHT

In maart 2004 werd Europa voor het eerst getroffen door een aanslag vanuit radicaal-islamitische hoek. Met de moord op de heer Van Gogh in november 2004 werd ook Nederland geconfronteerd met radicaal-islamitisch geweld. In 2005 is de alertheid van de MIVD voor signalen die zouden kunnen wijzen op het radicaliseren van islamitische personen of groepen van personen binnen de krijgsmacht nadrukkelijk verhoogd

Binnen de radicale Islam zijn grofweg twee hoofdstromingen te onderscheiden die hun gemeenschappelijke doel op verschillende wijze trachten te bereiken. De niet gewelddadige vorm kiest voor *Da'wa* (missie). De *Da'wa* betreft de prediking van de radicaal islamitische ideologie onder moslims, die naar het oordeel van de radicalen het zicht op het ware geloof zijn kwijtgeraakt. Radicale boedschappers roepen hun geloofsgenoten op om de moderne (westerse) normen en waarden af te zweren. Zij stimuleren hun geloofsgenoten om te leven volgens het gestelde in de oorspronkelijke bronnen van de Islam. De gewelddadige vorm van de radicale Islam kiest voor de *Jihad* in de vorm van deelname aan de Heilige Oorlog.

Aanhangers van deze radicale stroming verafschuwen de westerse levensstijl en zien de internationale vredesmachten in Irak en Afghanistan als bezettingsmachten. Gezien de inzet van de Nederlandse krijgsmacht in deze gebieden en de werving van werknemers voor Defensie onder ook allochtone jongeren is dit een extra aandachtspunt voor de MIVD. Daarnaast kunnen de ervaringen van een uitgezonden militair leiden tot een (versneld) radicaliseringproces tijdens de deelname aan een crisisbeheersingsoperatie. Bij de MIVD zijn geen gevallen bekend waar zich dit heeft voorgedaan.

Onderzoek door de MIVD naar radicaal islamisme richt zich primair op het onderkennen van personen in dienst van Defensie die een radicaal islamitisch gedachtegoed aanhangen en uitdragen. In 2005 heeft onderzoek naar deze groep een groeiend aantal meldingen opgeleverd, waarbij nog niet mag worden geconcludeerd dat radicalisering onder defensiepersoneel is toegenomen. De oorzaak van deze stijging heeft naar het oordeel van de MIVD meerdere redenen. Enerzijds is men ook binnen de defensie-organisatie alerter op signalen die mogelijk duiden op radicalisering en is men eerder geneigd deze signalen te melden. Anderzijds werpt de intensivering van eigen onderzoek naar radicaliseringstendenzen binnen de defensie-organisatie en de (inter)nationale aanpak in de strijd tegen het terrorisme zijn vruchten af. De samenwerking tussen de diverse (inter)nationale inlichtingen- en veiligheidsdiensten is verbeterd, onder meer door de instelling van de *Contra Terrorisme Informatie Box*. Niet in de laatste plaats is gebleken dat er een duidelijke voedingsbodem aanwezig is voor de radicale Islam, met name onder jongeren tussen de 17 en 25 jaar. Aangezien Defensie actief werft onder deze leeftijdscategorie en een substantieel aantal hiervan in haar organisatie heeft is de MIVD extra alert op deze doelgroep.

In 2005 zijn er door de MIVD diverse onderzoeken naar vermeende radicalisering van defensiepersoneel uitgevoerd. Deze onderzoeken vinden veelal plaats in nauwe samenwerking met de AIVD. Uit deze onderzoeken is gebleken dat er meerdere defensiemedewerkers zijn die het radicaal islamitische gedachtegoed aanhangen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of deze personen een dreiging vormen voor de veiligheid en/of paraatheid van de krijgsmacht.

ANTI-MILITARISME

De MIVD onderzoekt activiteiten vanuit politiek links geïnspireerde organisaties of personen die afbreuk doen aan het functioneren van de defensie-organisatie, de defensie-industrie of van militaire bondgenoten in Nederland. De aandacht richt zich met name op individuen en groepen die vernielingsacties uitvoeren tegen defensie-eigendommen om hun onvrede met Defensie of defensiegerelateerde zaken kenbaar te maken.

Veel vernielingsacties worden geclaimd door de groepering "Onkruit". De naam "Onkruit" werd voor het eerst in de jaren zeventig van de vorige eeuw gebruikt om acties tegen het militarisme op te eisen. "Onkruit" werd bedacht door dienstweigeren die hun verzet tegen de dienstplicht kracht wilden bijzetten.

Zij betrokken vrienden en bekenden bij hun verzet en zo ontstonden er diverse groepen die onder de naam "Onkruit" acties uitvoerden. Met de val van de Muur begin jaren negentig van de vorige eeuw verdween de naam "Onkruit" van het toneel. Halverwege de jaren negentig richtten milieuactivisten "Onkruit vergaat niet" op. Met de keuze van deze naam gaven zij aan ook actie te willen voeren tegen het militarisme. Sindsdien wordt de naam "Onkruit" weer gebruikt door een ieder die actie voert tegen het militarisme.

Actievoerders maken ook gebruik van een zelf gekozen naam. In mei en oktober 2005 werden in twee kazernes banden van militaire voertuigen lek gestoken. De actie van mei werd geclaimd door de "Priemende Priemen" en die van oktober door de "Radicale Anti Militaristische Actie". De Nederlandse militaire deelname aan de strijd tegen het terrorisme in Afghanistan werd als reden voor de acties gegeven. De activisten kiezen over het algemeen voor *hit and run* acties. Daarnaast wordt actie gevoerd of gedemonstreerd tegen de vermeende aanwezigheid van kernwapens op de Vliegbasis Volkel, tegen wervings- en promotieactiviteiten van Defensie en tegen defensie-orderbedrijven.

In augustus 2005 werden twee F-16 jachtvliegtuigen op de Vliegbasis Woensdrecht beschadigd. De dader was geïnspireerd door de "Ploegschaarbeweging". Deze beweging is begin jaren tachtig van de vorige eeuw opgericht door de inmiddels overleden priester Phil Berrigan. Het doel van de aanhangers van deze beweging is om eigenhandig tot "ontwapening van massavernietigingswapens" over te gaan. Zij baseren zich daarbij op de bijbelspreuk "Smeed zwaarden om tot ploegscharren". Plegers van een ploegschaaractie aanvaarden de volledige verantwoordelijkheid voor hun daad en blijven op de plaats van het delict voor hun aanhouding.

In 2005 zijn 48 anti-militaristische acties geregistreerd. In 2004 waren dat er 82. De acties werden onder meer uitgevoerd tegen de Vliegbases Volkel en Woensdrecht. Een aantal acties was gericht tegen bedrijven die deelnamen aan bijeenkomsten voor de defensie-industrie in Amsterdam en Den Haag of betrokken waren bij het *Joint Strike Fighter* project. Lijsten met namen van deze bedrijven werden op internet geplaatst of via een brochure verspreid door een collectief genaamd "Onkruit steungroep". Deze groepering stelt zich ten doel Onkruit-acties en anti-militaristisch activisme in het algemeen te promoten en te ondersteunen.

De MIVD probeert de potentiële schade aan defensiebelangen als gevolg van acties te beperken door het bewakings- en beveiligingspersoneel te adviseren en op aanstaande acties te attenderen.

RECHTS-EXTREMISME

De MIVD verricht onderzoek naar rechts-extremistische organisaties en personen. Voor de MIVD staat hierbij centraal of de veiligheid van de krijgsmacht door organisaties of personen in gevaar wordt gebracht. Concreet richt het onderzoek zich op het onderkennen van personen bij Defensie die het rechts-extremistische gedachtegoed aanhangen en uitdragen. Uit onderzoek moet blijken in hoeverre zij gelieerd zijn dan wel (actief) steun geven aan rechts-extremistische organisaties.

In 2005 hebben verschijningsvormen van rechts-extremisme zich binnen Defensie in beperkte mate voorgedaan. In vergelijking met 2004 was er een lichte stijging van het aantal meldingen. Enkele meldingen hadden betrekking op het bekladden van defensie-objecten met runentekens, nazi-symbolen, discriminerende teksten en leuzen. Een klein deel van de meldingen had betrekking op personen die gelieerd zijn of steun geven aan rechts-extremistische organisaties. Het grootste deel van de meldingen had betrekking op personen die zich zouden hebben schuldig gemaakt aan (vermeend) rechts-extremistische uilatingen en gedragingen. Hierbij wordt aangetekend dat niet alle gedragingen, die onder de noemer rechts-extremisme worden gemeld, ook als zodanig in politieke of ideologische zin dienen te worden aangemerkt. Uit onderzoek blijkt dat er soms sprake is van ongewenst gedrag zoals misplaatste humor, ruwe opleidingsmethoden, machogedrag of ander wangedrag. Als door de MIVD onderkende ongewenste gedragingen mogelijkwijs strafbare feiten opleveren wordt de Koninklijke Marechaussee of het Openbaar Ministerie geïnformeerd.

Door gebeurtenissen in de afgelopen jaren, zoals

de aanslagen in de Verenigde Staten en de moord op de heren Fortuyn en Van Gogh, zijn de maatschappelijke tegenstellingen tussen autochtonen en allochtonen in Nederland verhard.

Als gevolg hiervan is in de media onder meer aandacht besteed aan de zogenoemde "Lonsdale-jeugd". Een aantal van deze jongeren legt het dragen van kleding van het merk Lonsdale uit als een uiting van rechts-extremistisch gedachtegoed. De werving van grote aantallen jonge mensen maakt de kans groot dat onder nieuw personeel van Defensie zich ook "Lonsdale-jongeren" bevinden. De MIVD doet onderzoek in die gevallen waarbij het dragen van genoemde kleding door de drager als uiting van het rechts-extremistisch gedachtegoed wordt bedoeld.

Betrokkenheid van defensiepersoneel bij (vermeend) rechts-extremisme wordt in alle gevallen onderzocht door de MIVD. In dit kader wordt samengewerkt met de AIVD. Als er voldoende harde feiten worden vastgesteld wordt negatief geadviseerd over de aanstelling tot militair of wordt de "Verklaring van Geen Bezwaar" voor het vervullen van een vertrouwensfunctie ingetrokken.

INFORMATIEBEVEILIGING

In 2005 is binnen de MIVD het bureau Digitale Expertise opgericht. Het bureau Digitale Expertise voert onderzoeken uit op het gebied van informatietechnologie, telecommunicatie en elektronische veiligheidsonderzoeken. In 2005 zijn binnen het bureau Digitale Expertise de randvoorwaarden ingevuld om gespecialiseerde onderzoeken uit te kunnen voeren op ICT-gebied. Door het bureau Digitale Expertise is in 2005 veel inspanning geleverd aan technische ondersteuning van operationele onderzoeken.

De MIVD heeft binnen Defensie en daarbuiten onderzoeken uitgevoerd in het kader van informatiebeveiliging. Onderzoek werd verricht naar de wijze waarop men zich anoniem kan bewegen op het Internet. Verder is onderzoek verricht naar de werking van *Password Recovery Tools* waarmee paswoorden kunnen worden achterhaald. In samenwerking met de AIVD is onderzoek gedaan naar aanvallen op netwerken met onder meer virussen en trojans en de mogelijkheden van interceptie en analyse van software. Tevens is een aantal forensische en contra-inlichtingenonderzoeken uitgevoerd naar mogelijke compromittatie van (gerubriceerde) defensiegegevens en illegale modificaties van defensie- en MIVD-netwerken.

De MIVD verricht onderzoek naar het gebruik van afluisterapparatuur op defensielocaties; de zogenoemde elektronische veiligheidsonderzoeken. Elektronische veiligheidsonderzoeken vinden plaats op locaties waar (hoog)gerubriceerde informatie wordt besproken. De locaties die worden gecontroleerd zijn vergader- en werkruimtes van Defensie en defensiegerelateerde instanties. In 2005 zijn tachtig elektronische veiligheidsonderzoeken uitgevoerd. Er is geen afluisterapparatuur aangetroffen. Wel is op een aantal plaatsen een misconfiguratie van de telecommunicatie infrastructuur vastgesteld en gebreken in organisatorische en fysieke beveiligingsmaatregelen. De betreffende instanties zijn hierover geïnformeerd en hebben corrigerende maatregelen getroffen.

De beveiliging van elektronische gegevens binnen Defensie is in orde. De kans op incidenten neemt echter toe door de toenemende complexiteit van de technologie. Het eenvoudig kunnen aanschaffen van audio en video ontvangst- en zendapparatuur, netwerkanalyzers en soortgelijke software vergroot de dreiging tegen de defensie-infrastructuur. Het onderzoeken van beveiligingsincidenten wordt daardoor complexer. De implementatie van de beveiligingsmaatregelen in de bedrijfsprocessen bij Defensie is een voortdurend aandachtpunt van de MIVD. In dat verband verstrekken de MIVD beveiligingsadviezen.

Begin 2006 hebben zich bij Defensie twee incidenten voor gedaan in verband met het verlies van gegevensdragers waarop gerubriceerde informatie stond. Daarop zijn de beveiligingsmaatregelen aangescherpt. De minister van Defensie heeft elke defensiemedewerker een brief op het huisadres gezonden waarin onder meer het strikt handhaven van de beveiligingsvoorschriften wordt opgedragen.

INDUSTRIEVEILIGHEID

Industrieveiligheid omvat de beveiliging van materieel en gegevens (informatie) bij civiele bedrijven die zijn belast met de uitvoering van gerubriceerde of risicogevoelige defensie-opdrachten. Het werkterrein omvat de gehele defensie-organisatie en de bedrijven die voor Defensie gerubriceerde dan wel risicogevoelige opdrachten uitvoeren.

De MIVD ontwikkelt beleid ten behoeve van de beveiliging van gerubriceerde en risico-gevoelige informatie. In het kader van defensie-opdrachten en bondgenootschappelijke samenwerking kan aan het bedrijfsleven en onderzoeksinstututen gerubriceerde en risicogevoelige informatie beschikbaar worden gesteld of daar worden gegenereerd. Aan de bedrijven worden adviezen verstrekken met betrekking tot de implementatie van de opgelegde beveiligingseisen. Ook wordt controle uit-

geoefend op de naleving van de beveiligingsmaatregelen. In 2005 werden 512 bedrijfsbezoeken afgelegd ten behoeve van advies en controle op de beveiliging van gerubriceerde informatie en de naleving van het beleid. In algemene zin zijn geen ernstige veiligheidsincidenten vastgesteld. Het aantal voor gerubriceerde defensie-opdrachten ingeschakelde bedrijven bedraagt circa 610.

Defensie gaat over tot de invoering van een centrale gegevensopslag van materieel en personeel. Het systeem waarin de gegevens worden opgeslagen, wordt *Enterprise Resource Planning* genoemd. In het kader van defensiebrede werkzaamheden voor de invoering van *Enterprise Resource Planning* zijn beveiligingsaspecten geïnventariseerd. Hierbij zijn met name de aspecten die gerelateerd zijn aan uitbesteding van deelopdrachten naar het buitenland onderzocht. De bevindingen van het onderzoek zullen in aanvullende beveiligingseisen resulteren. De MIVD zal de implementatie van deze eisen in nauw overleg met de Directie Informatie en Organisatie toetsen. Er zijn maatregelen getroffen om de overlap in taken op het gebied van industrieveiligheid van de MIVD en de AIVD op te heffen. Een en ander zal er toe leiden dat met betrekking tot het toezicht op de beveiliging van gerubriceerde contracten het bedrijfsleven in 2006 met nog slechts één dienst te maken krijgt.

PERSONELE VEILIGHEID

De MIVD voert veiligheidsonderzoeken uit naar (aspirant) vertrouwensfunctionarissen bij het ministerie van Defensie. Alle militaire functies en 80% van de burgerfuncties bij het ministerie van Defensie zijn zogenoemde vertrouwensfuncties. Het aantal jaarlijks uit te voeren veiligheidsonderzoeken is in te delen in drie categorieën. Het betreft hernieuwd onderzoek naar reeds bij Defensie werkend personeel, onderzoek naar sollicitanten en onderzoek naar personeel van bedrijven die voor Defensie werken.

In 2005 werd naar circa 7.000 sollicitanten een veiligheidsonderzoek ingesteld. Deze veiligheidsonderzoeken werden doorgaans binnen de wettelijke termijn van acht weken uitgevoerd. In bijzondere gevallen wordt de termijn van acht weken overschreden. Dit doet zich met name voor bij onderzoeken waarbij veiligheidsrelevante antecedenten zijn geconstateerd, die noodzaken tot een uitgebreid vervolgonderzoek. Ook indien iemand de laatste vijf jaar niet in Nederland woonde kan het onderzoek de termijn van acht weken overschrijden. In zulke gevallen moet onderzoek worden gedaan in het buitenland. Vaak worden buitenlandse inlichtingendiensten door de MIVD ingeschakeld om dit onderzoek te verrichten. Dergelijke onderzoeken zijn tijdrovend. Op de doortijd van deze onderzoeken kan de MIVD nauwelijks invloed uitoefenen.

Voor 2006 wordt het totale aanbod aan veiligheidsonderzoeken geschat op circa 35.000. Naar verwachting zal het aanbod van veiligheidsonderzoeken structureel hoog blijven. Oorzaken van de toename zijn onder meer de verhoogde wervingsinspanning en de reorganisatie van de krijgs-

macht. Het gaat naar aanleiding van het laatste vaak om onderzoek in het kader van tewerkstelling van een persoon op een andere vertrouwensfunctie. Ook de uitzending van de krijgsmacht naar crisisbeheersingsoperaties leidt tot een toename van (hernieuwde) veiligheidsonderzoeken voor uit te zenden defensiepersoneel.

OVERZICHT VERWERKTE VEILIGHEIDSONDERZOeken IN AANTALLEN

Jaar	2003	2004	2005
Aantal	24.657	36.312	37.984

Tot 2003 voerde de MIVD jaarlijks gemiddeld 25.000 veiligheidsonderzoeken uit. Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer in 2004 naar de beveiliging binnen Defensie leidde voor de MIVD tot circa 18.000 hernieuwde veiligheidsonderzoeken extra. Het extra aanbod aan veiligheidsonderzoeken kon niet geheel worden verwerkt in 2004. Eind maart 2005 waren de extra hernieuwde veiligheidsonderzoeken aferond. De extra veiligheidsonderzoeken hebben forse inspanningen gevvergd van het MIVD-personnel om de onderzoeken tijdig gereed te hebben.

OVERZIHT WEIGERING AFGIFTE/INTREKKINGEN VERKLARING VAN GEEN BEZWAAR

CATEGORIE	2003	2004	2005
Voornemen weigering afgifte / intrekking	88	112	278
Definitieve weigering	61	61	98

Als er op basis van een veiligheidsonderzoek geen reden is om een persoon niet te plaatsen op een vertrouwensfunctie, wordt een Verklaring van Geen Bezwaar aangeboden. De toename van veiligheidsonderzoeken in 2005 heeft ook geleid tot een toename van het aantal voornemens tot weigering of intrekking van de Verklaring van Geen Bezwaar en het aantal definitieve weigeringen voor het afgeven van de Verklaring van Geen Bezwaar. In 2005 werd de Verklaring van Geen Bezwaar in de meeste gevallen op grond van justitiële antecedenten geweigerd.

Binnen het ministerie van Defensie is regelgeving geïntroduceerd waarin een meldingsplicht voor commandanten is opgenomen aan de politieke en ambtelijke leiding van het ministerie ten aanzien van bijzondere gebeurtenissen. Indien de bijzondere gebeurtenis een veiligheidsrelevant incident betreft wordt de MIVD geïnformeerd. Onderzoeken naar de veiligheidsrelevante incidenten kunnen leiden tot het intrekken van de Verklaring van Geen Bezwaar.

In het jaarverslag van de MIVD over 2004 werd reeds melding gemaakt van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de beveiliging binnen Defensie. Eén van de conclusies was dat niet al het defensiepersoneel beschikte over een geldige Verklaring van Geen Bezwaar. De toename van het aantal voornemens tot weigering in 2005 komt voort uit de inhalslag van hernieuwde veiligheidsonderzoeken naar aanleiding van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer. Een strafrechtelijk feit leidt initieel tot het voornemen de Verklaring van Geen Bezwaar te weigeren met toepassing van de beleidsregeling met betrekking tot de beoordeling van justitiële antecedenten bij Defensie. Aanvullende informatie over het strafrechtelijke feit, een nadere toelichting van de betrokkenen op het strafbare feit en het in acht nemen van een verjaringstermijn zijn omstandigheden die kunnen leiden tot een heroverweging van het initiële besluit. De Verklaring van Geen Bezwaar wordt dan alsnog verstrekt.

In 2006 wordt een aanvang gemaakt met het digitaliseren van het onderzoeksproces veiligheidsonderzoeken. Gestart wordt met het digitaliseren van de *Staat van Inlichtingen* en het archief veiligheidsonderzoeken. Het digitaliseringssproces zal de snelheid van het verwerken van persoonsgegevens verhogen. Dit heeft een gunstige invloed op de doorlooptijd van veiligheidsonderzoeken.

Met de AIVD vindt overleg plaats over de uitvoering van veiligheidsonderzoeken en het uitwisselen van persoonsgegevens. Een actiepunt in het Covenant AIVD-MIVD is dat de diensten in het kader van veiligheidsonderzoeken persoonsgegevens uitwisselen voor zover dat noodzakelijk is voor een goede taakuitvoering.

Bedrijfsvoering binnen de MIVD heeft als taak toe te zien dat de middelen van de MIVD doeltreffend en doelmatig worden ingezet. Bedrijfsvoering omvat personeel en organisatie, planning en control, (documentaire) informatievoorziening, integrale veiligheid, interne ondersteuning, juridische zaken en de ondersteuning van uitzendingen. De bedrijfsvoering streeft in haar functioneren steeds naar kwaliteitsverbetering en gebruikt daarvoor een ontwikkelplan. In de reorganisatie van 2005 is binnen de MIVD een aanzet gegeven voor kwaliteitsverbetering van bedrijfsvoeringsfuncties.

ONTWIKKELPLAN BEDIJFSVOERING

Een doelstelling van de MIVD is om de komende jaren meer evenwicht te realiseren tussen ambities, taken en middelen. In 2005 zijn de eerste stappen gezet voor het inrichten van programmamanagement, zodat de relatie tussen MIVD-brede projecten en de bedrijfsdoelstellingen in de besturing meer aandacht krijgt. Door de koppeling van inzet van middelen aan de productie transparanter te maken wordt de verantwoording ten aanzien van doelmatigheid en doeltreffendheid van de MIVD verbeterd. Hiertoe is door middel van het Ontwikkelplan Bedrijfsvoering de organisatie van de bedrijfsvoering verder geprofessionaliseerd.

Het in 2005 getekende convenant tussen de AIVD en de MIVD omvat ook activiteiten op het gebied van bedrijfsvoering, zoals samenwerking op het gebied van opleidingen en informatievoorziening. De komende jaren wordt deze samenwerking verdiept.

PERSONEEL EN ORGANISATIE

De formatie van de MIVD bestaat per 1 januari 2006 uit 744 formatieplaatsen. In 2006 wordt de MIVD uitgebreid met 28 functies ten behoeve van terrorismebestrijding. Het reorganisatieplan hiervoor is in 2005 uitgewerkt en was begin 2006 gereed voor besluitvorming.

De vullingsgraad van de MIVD geeft de vulling van het aantal formatieplaatsen aan. De vullingsgraad voor burgerpersoneel bedroeg eind 2005 102 %. De vullingsgraad voor militair personeel was 83 %. De vullingsgraad van de totale MIVD bedroeg 92 %. Als militaire functies niet kunnen worden gevuld vindt veelal alternatieve vulling door een burgermedewerker plaats. De kwalitatieve en kwantitatieve vulling van de MIVD heeft in 2005 extra aandacht gehad. In samenwerking met de Directie Personeel van het ministerie van Defensie worden voorstellen uitgewerkt ter verbetering van de kwalitatieve en kwantitatieve vulling van het functiegebied inlichtingen en veiligheid.

Binnen de MIVD zijn circa 200 militairen geplaatst op functies die voor uitzending in aanmerking kunnen komen. Jaarlijks worden circa 75 militairen van de MIVD uitgezonden. Dit leidt tot een

aanzienlijke uitzenddruk, waardoor specialisten regelmatig moeten worden ontrokken aan het productieproces. De uitzenddruk was in 2005 hoog. Voor 2006 is de verwachting dat de uitzenddruk hoog blijft.

Defensie richt haar personeelsdienst opnieuw in. Daarbij is defensiebreed een nieuw personeel- en organisatiesysteem ingevoerd. In 2005 is een studie uitgevoerd naar de gevolgen hiervan voor de MIVD. De defensiebrede oplossing kent gevolgen die niet goed verenigbaar zijn met de waarborgen voor afscherming van persoonsgegevens van de MIVD. Bij de invoering van het nieuwe personeelssysteem bij de MIVD worden alsnog organisatorische maatregelen getroffen, zodat het systeem voldoet aan de eisen van de MIVD. Het betreft met name eisen op het gebied van (interne) veiligheid.

De Nederlandse deelname aan crisisbeheersingsoperaties leidt tot een grote behoefte aan vertaal- en tolkcapaciteit bij de MIVD. Enerzijds is bij de MIVD in de reorganisatie van 2005 hier toe een aantal functies gecreëerd. Anderzijds wordt tijdens uitzendingen capaciteit ingehuurd. Om de functies gevuld te krijgen zijn maatregelen genomen om het voor tolken en vertalers aantrekkelijker te maken bij Defensie te werken.

PLANNING EN CONTROL

Gedurende 2005 is verder gewerkt aan de verbetering van de administratieve processen binnen de MIVD. Het koppelen van begrotingsplannen aan de financiële administratie is doorgevoerd en de verbeteringen op het gebied van het plannen en begroten hebben in 2005 geleid tot een betere projectbeheersing. Het resultaat is een verbeterde realisatie van het investeringsbudget, van € M 3,3 in 2004 naar € M 6,7 in 2005. De verbeterstappen worden in 2006 voortgezet. De planning en control cyclus van de MIVD wordt beter afgestemd op het beleid-, plannen- en begrotingsproces van Defensie.

De onderstaande tabel geeft de realisatie van de begroting van de MIVD in 2005 weer.

Personele uitgaven	€ M 41,2
Materiële uitgaven	€ M 10,8
Investeringen	€ M 6,7
Geheime uitgaven	€ M 1,8
<hr/>	
Totaal	€ M 60,5

De activiteiten op het gebied van inlichtingen en veiligheid zijn een mix van arbeidsintensieve handelingen en toepassing van hoogwaardige technologie bij het verkrijgen en verwerken van informatie. Dit leidt in 2006 tot een begroting met een personeelsbudget dat 69 % van het totale budget beslaat. Daarnaast is een relatief hoog budget nodig voor de materiële exploitatie van de verwervingsmiddelen en ICT-ondersteuning (17%). Van de begroting is 3 % bestemd voor geheime uitgaven. Er resteert een meerjarig budget voor investeringen ter grootte van 11 % van het totale budget.

INFORMATIEVOORZIENING

De ICT-infrastructuur van de MIVD voldoet niet meer aan de operationele eisen. De inspanningen zijn het afgelopen jaar gericht geweest op het stabiliseren van de infrastructuur, ten einde de productie van inlichtingen- en veiligheidsproducten zeker te stellen. Hiertoe zijn externe deskundigen ingehuurd. Deze inhuren wordt ook voor 2006 voorzien.

Structurele aanpassing van de informatievoorziening en vervanging van de huidige ICT-middelen is gewenst. In 2004 zijn reeds de eisen opgesteld waaraan de informatievoorziening en de ICT-infrastructuur van de MIVD moet voldoen. Betere interne samenwerking, doorlopende beschikbaarheid en toekomstvastheid staan hierbij voorop. In 2005 zijn studies uitgevoerd om op basis van de eisen de infrastructuur aan te kunnen passen. Verder is onderzocht op welke wijze de MIVD-projecten ingepast kunnen worden in de informatievoorziening architectuur van Defensie.

Het voornemen is om in 2006 een compleet nieuwe ICT-infrastructuur te realiseren die aansluit op de ontwikkelingen bij Defensie en de NAVO. Vanuit de filosofie van *Network Enabled Capabilities*, waarbij diverse gekoppelde netwerken commandanten moeten voorzien van informatie, krijgt de operationele informatievoorziening een *real time* karakter. De MIVD participeert in het defensiebrede overleg over dit onderwerp.

Als gevolg van het expeditionaire optreden van de MIVD nemen de *real time* eisen van de informatievoorziening toe. Dit leidt tot de behoefte aan meer breedbandige verbindingen teneinde de informatie-uitwisseling beter en sneller te laten verlopen. In 2005 zijn diverse nieuwe satellietverbindingen van en naar de MIVD gerealiseerd. Voor 2006 wordt een verdere uitbreiding voorzien.

Het 24-uurs karakter van het inlichtingen- en veiligheidsproces stelt hoge eisen aan de beschikbaarheid van eigen datacenters. Hiertoe zijn grote aanpassingen en investeringen benodigd in de infrastructuur van de MIVD. Begin 2006 vindt hierover besluitvorming plaats.

In 2005 zijn voorbereidingen getroffen voor het verbeteren van de informatiestromen van het analyseproces. De eisen zijn gedefinieerd en er is een softwarepakket geselecteerd ter ondersteuning van dit proces. In 2006 wordt het proces verbeterd en de ondersteunende software geïmplementeerd.

In 2005 is de organisatie van de informatievoorziening binnen de MIVD verbeterd door het aantrekken van hoogwaardig personeel. In combinatie met een herinrichting van de processen voor de informatievoorziening leidt dit tot een verbeterde ondersteuning van de productieprocessen. In 2006 worden verdere stappen genomen om de kwaliteit van de organisatie en het personeel op het gebied van de informatievoorziening verder te verhogen.

De MIVD concentreert zich op haar kerntaken, ook wat betreft de ondersteuning van de informatievoorziening. Het beheer van het ongerubriceerde netwerk is uitbesteed aan het Commando Diensten Centra. In 2006 wordt aan dit beleid verder vervolg gegeven.

DOCUMENTAIRE INFORMATIEVOORZIENING

In 2005 is begonnen met het digitaliseren van de documenten bij de MIVD. Dit heeft geleid tot een kwaliteitsverbetering van het archiefbeheer. In 2006 vindt verdere digitalisering plaats ter verbetering van met name de ondersteuning van de bedrijfsprocessen. Hierbij wordt rekening gehouden met de rijksbrede ontwikkelingen op dit gebied.

De MIVD bewerkt met ondersteuning van de Centrale Archief Selectiedienst zijn archieven. De inventarisatie van de verfilmde archiefbescheiden is in tegenstelling tot de verwachtingen in 2005 niet volledig voltooid. De afronding vindt in 2006 plaats. De bewerking van de archieven uit de periode 1996-2000 is afgerond voor de afdelingen van de MIVD die in Den Haag zijn gehuisvest.

De ontsluiting van de archieven die zich op de locatie Eibergen bevinden is voor 2006 gepland. Voorzien is dat in 2007 en 2008 de Centrale Archief Selectiedienst de bewerking van alle archieven van de MIVD van voor 2000 definitief zal afronden. Voor de bewerking van de audiovisuele archieven van de MIVD is voor 2006 een overeenkomst getekend met de Centrale Archief Selectiedienst. Het archief van de Nederlandse Censuurdiest is in mei 2005 van de MIVD overgebracht naar het Nationaal Archief.

Een zogenoemd Basis Selectie Document regelt welke archiefbescheiden van de MIVD moeten worden bewaard en welke archiefbescheiden op termijn mogen worden vernietigd. Het overleg over het Basis Selectie Document met de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is in 2004 gestart, maar nog niet voltooid. Het initiatief voor afronding van dit overleg ligt bij het Nationaal Archief.

In de tweede helft van 2005 heeft het Defensie Archieven-, Registratie- en Informatie Centrum (DARIC) een archiefinspectie bij de MIVD uitgevoerd. Het definitieve verslag wordt begin 2006 verwacht.

INTEGRALE VEILIGHEID

In 2004 is binnen de MIVD een aanzet gegeven voor een integrale aanpak van de veiligheidsvelden personeel, materieel en informatie. Het versterken van de veiligheidsfunctie is in 2005 volledig uitgevoerd en in de organisatie van de MIVD verankerd. Op het gebied van personele veiligheid zijn in 2005 onder andere twee omvangrijke onderwerpen gerealiseerd.

De bedrijfshulpverleningsorganisatie is zowel kwalitatief als kwantitatief goed gevuld en heeft in 2005 een aantal succesvolle oefeningen gehouden. Daarnaast is een structurele verbetering van de beveiliging van persoonsgegevens van medewerkers van de MIVD in gang gezet.

In nauwe samenwerking met het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging is gewerkt aan een structurele invulling van de behoefte aan hoogwaardige cryptomiddelen voor de verscijfering van informatie- en communicatiesystemen.

Daarbij is een aantal korte termijn oplossingen ontwikkeld en geïmplementeerd om aan

specifieke eisen te kunnen voldoen. Het internationale en *joint* optreden van de krijgsmacht vereist steeds meer een '*near real-time*' informatie-uitwisseling. De behoefte aan sterke en snelle cryptomiddelen neemt hierdoor toe. Het uitwisselen van de toenemende stroom gerubriceerde informatie blijft complex. Per communicatiekanaal moet bekijken worden hoe dit het beste kan worden ingericht. De verwachting is dat in 2006 en 2007 nieuwe producten beschikbaar komen die dit knelpunt opheffen.

Eén van de speerpunten van de MIVD voor het jaar 2005 was het handhaven en verbeteren van de integriteit van medewerkers en gegevens. Hiertoe is een grootschalig intern onderzoek uitgevoerd. Tijdens het onderzoek zijn geen ernstige knelpunten gesignaleerd. Er is een aantal aanbevelingen ter verbetering gedaan, welke in 2006 zullen worden gerealiseerd. Begin 2006 heeft een ernstig veiligheidsincident plaatsgevonden door het verlies van een gegevensdrager met daarop gerubriceerde informatie. Dit incident heeft binnen de MIVD geleid tot het aanscherpen van de beveiligingsregels.

Mede als gevolg van de toegenomen samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid heeft de MIVD in 2005 een constructieve bijdrage geleverd aan diverse departementale en interdepartementale werkverbanden op het gebied van integrale veiligheid en informatieveiliging.

HUISVESTING

Als gevolg van de reorganisatie en de uitbreiding van de formatie van de MIVD zijn in 2005 voorbereidingen getroffen voor herhuisvesting. De herhuisvesting zal in 2006 haar beslag krijgen.

MATERIEELBEHEER

In 2004 heeft de Audit Dienst Defensie een aantal tekortkomingen geconstateerd in het materieelbeheer bij de MIVD. In 2005 is de basis gelegd voor een nieuwe methodiek voor materieelbeheer. Verantwoordelijkheden en werkwijzen zijn in procesbeschrijvingen uitgewerkt en vastgesteld. In 2006 zal wat betreft het materieelbeheer het accent liggen op de verdere uitvoering van de verbetermaatregelen.

ARBEIDSONSTANDIGHEDEN

Uit analyse van de verzuimgegevens blijkt dat personeel van de MIVD veel last heeft van werkgerelateerde klachten en arbeidsgebonden aandoeningen. De MIVD heeft maatregelen genomen om het ziekteverzuim voor 2006 terug te dringen, waarbij het accent zal liggen op preventieve maatregelen. Met deze maatregelen moet het verzuimpercentage (5,2%) en de verzuimfrequentie (1,4%) worden teruggedrongen.

Wegens de algehele werkdruk heeft in 2005 een werklastonderzoek plaatsgevonden bij de afdeling Contra Inlichtingen en Veiligheid van de MIVD. Het onderzoek heeft een aantal belastende factoren aangetoond zoals een hoog werktempo en een hoge werkdruk, onvoldoende leermogelijkheden en grote lichamelijke inspanning. Naar de belastende factoren vindt vervolgonderzoek plaats.

Andere delen van de MIVD zullen in de tweede helft van 2006 aan een werklastonderzoek worden onderworpen.

INZAGEVERZOeken EN KLACHTBEHANDELING

Een ieder heeft op grond van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 de mogelijkheid een verzoek tot kennisneming van eventueel bij de MIVD vastgelegde gegevens in te dienen. Uitsluitend informatie die niet langer actueel is voor de taakuitvoering van de MIVD komt voor vrijgave in aanmerking. De verstrekking van gegevens die niet actueel zijn blijft achterwege als daardoor zicht wordt gegeven op de bronnen of de werkwijze van de MIVD. Door het openbaar maken van dergelijke informatie zou het functioneren van de MIVD en daarmee de veiligheid van de Staat kunnen worden geschaad. In beginsel worden geen persoonsgegevens van derden verstrekt. Een uitzondering vormen persoonsgegevens betreffende een overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder van de verzoeker.

De MIVD heeft in 2005 zes verzoeken om kennisneming ontvangen, waarvan er eind 2005 nog één in behandeling was. Drie verzoeken hadden betrekking op eventueel aanwezige gegevens van de aanvrager zelf. Eén aanvrager verzocht om kennisneming van gegevens van een overleden familielid. De overige twee verzoeken hadden betrekking op kennisneming van gegevens over een bestuurlijke aangelegenheid. Het verzoek dat eind 2004 nog in behandeling was is in 2005 afgehandeld. In 2005 is door verzoekers in het geval van afwijzing van een verzoek om kennisneming geen bezwaar en beroep ingesteld. Vastgesteld kan worden dat het aantal verzoeken om kennisneming in 2005 is gedaald ten opzichte van 2004. De individuele verzoeken nemen echter in omvang en complexiteit toe. Dit heeft gevolgen voor de intensiteit en duur van de afhandeling.

In 2005 is er bij de minister van Defensie één klacht ingediend met betrekking tot vermeend onrechtmatig handelen door de MIVD. De klacht is ingevolge artikel 83 van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 door de minister van Defensie aan de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten voorgelegd. De Commissie adviseerde de klacht op al zijn onderdelen ongegrond te verklaren. Conform het advies van de Commissie is de klacht door de minister van Defensie ongegrond verklaard.

VII Sturing en Verantwoording

De minister van Defensie is politiek verantwoordelijk voor het functioneren van de MIVD. De minister-president in overeenstemming met de minister van Defensie draagt de MIVD taken op in het kader van de buitenlandtaak. De Raad voor de Nationale Veiligheid en het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland zijn politieke en ambtelijke fora die het werk van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten coördineren. Controle en toezicht op de MIVD worden uitgeoefend door de Tweede Kamer der Staten Generaal en de onafhankelijke Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Door middel van het jaarverslag legt de MIVD verantwoording af over zijn werkzaamheden.

VERANTWOORDELIJKHEID

Het functioneren van de MIVD valt onder politieke verantwoordelijkheid van de minister van Defensie. De minister stelt de aandachtspunten van de MIVD vast en legt over het werk van de MIVD verantwoording af aan het parlement. De minister legt het Jaarplan MIVD ter vaststelling voor aan de Raad voor de Nationale Veiligheid. De directeur van de MIVD legt mede door middel van het Jaarplan MIVD verantwoording af aan de minister van Defensie over de wijze waarop de MIVD zijn taken uitvoert. Verantwoording achteraf geschiedt door middel van het jaarverslag.

De minister-president heeft een coördinerende rol op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Deze onderwerpen raken aan de taakstelling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de AIVD en de MIVD. Jaarlijks worden door de minister-president onderwerpen van onderzoek aangewezen die worden uitgevoerd door de diensten. De opdracht tot het uitvoeren van onderzoek wordt omschreven in een openbaar Aanwijzingsbesluit. Het besluit wordt gepubliceerd in de Staatscourant. De gedetailleerde invulling van de taakopdracht is opgenomen in een geheime bijlage die bij het Aanwijzingsbesluit behoort.

De MIVD legt verantwoording af aan de minister van Defensie over de inhoud en de voortgang van de door de minister-president aangewezen onderzoeken in het kader van de buitenlandtaak. De minister van Defensie rapporteert periodiek aan de minister-president over de wijze waarop de MIVD de onderzoeken uitvoert en over de vorderingen van deze onderzoeken. Ook worden periodiek gezamenlijke rapportages van MIVD, AIVD, het ministerie van Buitenlandse Zaken aangeboden aan de minister-president.

RAAD VOOR DE NATIONALE VEILIGHEID

De Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV) is een onderraad van de Ministerraad en richt zich op het beleid en de coördinatie van het beleid ten aanzien van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en terrorismebestrijding. De RNV wordt voorgezeten door de minister-president. Leden van de Raad zijn verder de vice ministers-presidenten en de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Defensie, Justitie en Vreemdelingenzaken en Integratie.

De RNV is wegens het vertrouwelijke karakter van de onderwerpen qua samenstelling, vervanging van leden en verslaglegging afwijkend van de andere onderraden van de Ministerraad. Terreurbestrijding is - sinds het kabinet in 2004 het besluit nam tot de instelling van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding - een vast agendapunt in de RNV en vormt doorgaans het zwaartepunt van de beraadslagingen.

Naast de bestrijding van terrorisme waren inlichtingen- en veiligheidszaken, ontwikkelingen in landen waar de Nederlandse krijgsmacht actief is, proliferatie van massavernietigingswapens en de situatie in het Caraïbisch gebied vaste onderwerpen van bespreking in de RNV. In 2005 is het Jaarplan MIVD voor de eerste keer door de RNV vastgesteld. De RNV is in 2005 zes keer bijeen geweest.

De RNV werd in 2005 door de minister van Defensie en de directeur MIVD geïnformeerd over de inlichtingen- en veiligheidsaspecten van lopende crisisbeheersingsoperaties. Ook bracht de MIVD ten behoeve van de RNV dreigingappreciaties uit over de uitzendgebieden waar de Nederlandse krijgsmacht actief is en leverde de dienst verkennende dreigingappreciaties voor mogelijke toekomstige (crisisbeheersings)operaties.

COMITÉ VERENIGDE INLICHTINGENDIENSTEN NEDERLAND

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) is het voorportaal van de RNV. Het CVIN bespreekt nationale en internationale inlichtingen- en veiligheidsaspecten en de bestrijding van het terrorisme. De samenstelling van het CVIN is in 2005 verbreed ten opzichte van het verleden. Traditionele leden zijn de Coördinator voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, de plaatsvervangend Coördinator voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, het hoofd van de AIVD, de directeur van de MIVD, de directeur-generaal voor de Rechtshandhaving van het Ministerie van Justitie, de directeur-generaal Politieke Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de directeur-generaal voor Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Tegenwoordig maken de hoofddirecteur Algemene Beleidszaken van het ministerie van Defensie en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding deel uit van het CVIN. De uitbreiding van het CVIN is tot stand gekomen omdat de toegevoegde leden onderwerpen in portefeuille hebben die raken aan het werk van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Verder sluit het CVIN in de nieuwe samenstelling beter aan op de samenstelling van de RNV.

Het CVIN is in 2005 negen maal bijeen geweest. De voornaamste agendapunten waren de aan terrorisme gerelateerde onderwerpen, proliferatie, de veiligheidssituatie in de inzetgebieden van de Nederlandse krijgsmacht en internationale ontwikkelingen in relatie tot Nederlandse belangen.

Daarnaast zijn de Aanwijzingen van de minister-president aan de MIVD en de AIVD in het kader van de buitenlandtaak besproken, evenals de jaarplannen van de diensten. De MIVD heeft ten behoeve van het CVIN analyses opgesteld over onder meer de veiligheidssituatie in de inzetgebieden van de krijgsmacht en over proliferatievraagstukken.

COMMISSIE VOOR DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

De Tweede Kamer der Staten-Generaal voert parlementaire controle uit op onder meer de activiteiten van de MIVD. De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) is het parlementair orgaan waaraan de MIVD vertrouwelijke informatie verstrekt.

De CIVD bestaat uit de fractievoorzitters van de Tweede Kamer. De Socialistische Partij wil geen zitting nemen in de CIVD. Afsplitsingen van partijen maken geen deel uit van de CIVD. De CIVD brengt over haar werkzaamheden verslag uit aan de Tweede Kamer. Dit schriftelijk verslag is gedeeltelijk openbaar.

De CIVD vergadert regelmatig met de minister van Defensie, waarbij ook de directeur van de MIVD aanwezig is. Het gerubriceerde jaarverslag van de MIVD is een vast onderwerp van overleg, maar ook het onderwerp proliferatie van massavernietigingswapens en de veiligheidssituatie in de inzetgebieden van de krijgsmacht kwamen in 2005 in de CIVD aan de orde.

VASTE COMMISSIONS VOOR DEFENSIE EN BUITENLANDSE ZAKEN

De Vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken zijn in 2005 tijdens een Algemeen Overleg door de minister van Defensie op de hoogte gesteld van de situatie in Afghanistan.

In januari 2006 heeft de minister vergezeld door de Commandant der Strijdkrachten en de directeur MIVD de woordvoerders van de Tweede Kamerfracties van Defensie en Buitenlandse Zaken vertrouwelijk geïnformeerd over de veiligheidssituatie in de provincie Uruzgan in Afghanistan.

COMMISSIE VAN TOEZICHT BETREFFENDE DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

De Commissie van Toezicht is belast met het uitoefenen van toezicht op de rechtmatigheid van het handelen van de MIVD bij de uitvoering van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken. De Commissie bestaat uit drie leden, te weten: Mr. I.P. Michiels van Kessenich-Hoogendam (voorzitter), Mr. C. Fasseur en B.A. Lutken. De Commissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris en een staf van juridische onderzoekers.

De Commissie kan gevraagd en ongevraagd de minister van Defensie inlichten en adviseren over haar bevindingen. De Commissie treedt tevens op als onafhankelijk extern adviseur van de minister van Defensie bij de behandeling en beoordeling van tegen de MIVD ingediende klachten. In het kader van haar toezichthoudende taak verricht de Commissie onderzoeken en brengt hierover toezichtrapporten uit. De rapporten zijn openbaar, met uitzondering van de delen die inzicht geven in de door de MIVD ingezette middelen, door de MIVD gebruikte geheime bronnen en het actuele kennisniveau van de MIVD.

De Commissie van Toezicht heeft in 2005 twee diepte-onderzoeken bij de MIVD uitgevoerd waarvan één onderzoek is afgerond. Het onderzoek betrof de rechtmatigheid van het MIVD-onderzoek naar proliferatie van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen. Tevens werd gerapporteerd over een eind 2004 gehouden steekproef inzake het onderzoek van de MIVD naar anti-militarisme. Hierover werd gerapporteerd aan de Commissie voor de Inlichtingen- en

Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer. Daarnaast heeft de Commissie in 2005 een aantal steekproeven gehouden, alsmee een aantal adviezen uitgebracht.

De minister van Defensie zendt het openbare gedeelte van een toezichtrapport, inclusief zijn reactie erop, aan de beide kamers der Staten-Generaal. Het niet-openbare gedeelte wordt aangeboden aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer.

In 2005 heeft de Commissie de minister geadviseerd inzake de afhandeling van één klacht jegens de MIVD.

De Commissie van Toezicht wordt door de MIVD regelmatig mondeling en schriftelijk geïnformeerd. De directeur van de MIVD heeft twee keer per jaar een onderhoud met de voltallige Commissie.

BIJZONDERE BRIEFINGS

In 2005 heeft de MIVD enkele 'bijzondere' briefings verzorgd. De Commandant der Strijdkrachten en de directeur van de MIVD hebben onder meer de Ministerraad gebriefd over de (veiligheids)situatie in Afghanistan.

JAARVERSLAG

De minister van Defensie stuurt elk jaar vóór 1 mei het openbare jaarverslag van de MIVD aan het parlement en de Commissie van Toezicht. In dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de activiteiten en werkzaamheden van het afgelopen jaar en waar mogelijk wordt een vooruitblik gegeven op de onderwerpen waarop de MIVD zich het komende jaar zal gaan richten.

Het gerubriceerde jaarverslag wordt aangeboden aan de minister-president, de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer en de Commissie van Toezicht. Het gerubriceerde verslag wordt besproken in het mondeling overleg tussen de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer en de minister van Defensie.

COLOFON

Uitgave

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

Vormgeving en Druk

OBT bv, Den Haag

Fotografie

Ministerie van Defensie, NAVO en VN